

¶ Prosequitur opinionē empedoclis quā tertio posue-
rat. et dicit q̄ illi q̄ dicunt mūdū vicissim p̄poni et dissolui
nihil aliud faciunt q̄ q̄ asserunt mūdū esse sempiternū
s̄m substantiā. sed se trāsmutare s̄m formā siue s̄m eius
dispositiōē. sicut si aliq̄s vidēs aliq̄ē ex puero factū vi-
rum: si ponat q̄ videat vicissim eundē ex viro factū pue-
rum: putet euz q̄q̄ fieri q̄q̄ corrumpi. Et q̄ s̄ hāc opi-
nionē empedoclis ponat ipsa substantia mūdi sempiterna
manifestat p̄ hoc q̄ post separationē elementoz̄ per litem
q̄n̄ iterū cōueniēt elemēta: nō fiat q̄liscūq̄ ordo mundi. et
qualiscūq̄ eius cōstitutio: sed eadē q̄ nunc est: et hoc ma-
nifestū est etiā aliter p̄ rōnē: q̄ ab eadē cā. s̄. amicitia con-
gregabunt̄ tūc elemēta: ex q̄ et p̄us p̄gregata sunt: et sic ea-
dem cōstitutio mundi sequet̄: sed etiā hoc manifestū est
s̄m eos qui hanc positionē ponūt q̄ asserūt p̄trarietate li-
tis amicitie ponūt cām p̄trarie dispōnis in elemētis: vt. s̄.
q̄q̄ sint diuicta q̄q̄ sepata. ¶ Un̄ cludit q̄ si totū cor-
pus mūdi cōtinuū ex̄s. i. diuictū: q̄q̄ dispōat̄ et ap̄t̄ vno
mō: q̄q̄ alio mō cū ipsa cōsistentia siue substantia omniū
corpoz̄ vocet̄ mundus siue celum: sequit̄ q̄ mundus nō
generetur et corrumpatur: sed solum d. s̄positiones ipsius.

¶ Deinde cum dicit.

26. 108. ¶ Totaliter autem factus corrumpi et non re-
flecti existente quidem vno impossibile est: pri-
usq̄. n. fieret: semper existebat que ante ipsum
consistentia: qua non facta: nō possibile esse di-
cimus trāsmutari: in finitis autēz entibus mū-
dis: contingit magis. Sed tamen et hoc vtrū
impossibile aut possibile: erit manifestū ex po-
sterioribus. ¶ Sunt. n. quidam quibus con-
tingere videtur et ingenitus aliquid ens corrup-
pi: et genitus incorruptibile perdurare sicut in
timeo. Ibi. n. ait celum factum esse quidēz nō
solus: sed et fore de cetero sempiterno tempo-
re. Ad quos naturaliter quidem de celo solus
dictum est: vniuersaliter autēz de omni specu-
lantibus: erit et de hoc manifestum.

¶ Prosequit̄ autem opinionēz democriti quā supra 2°
posuerat: et p̄mo dicit qualiter se habeat ista opinio. secun-
do oñdit quid circa hanc postmodū erit manifestūz ibi.
Sed t̄m̄ dicit ergo p̄mo. q̄ si aliq̄s ponat q̄ mundus
sit factus. et totaliter corrupat̄ absq̄ regressu. ita. s̄. q̄ nun-
q̄ iterū fiat: hoc quidēz est impossibile si ponatur vnus tm̄
mundus. et hoc ideo: q̄ si sit vnus mūdus qui q̄q̄ est fa-
ctus cum nō sit factus ex nihilo p̄insq̄z fieret: existebat
substantia. que erat ante eū: aut ergo ponemus q̄ illa sub-
stantia que p̄cerat mūdo: poterat subyci generatiōi: aut
nō: et si quidem non poterat subyci: non poterat ex ea fie-
ri mundus: et hoc est qd̄ dicit. qua non facta v̄l non genita:
id est qua non subiecta generationi: impossibile esse dicim⁹
trāsmutari. i. nō possibile esse q̄ trāsmuteat̄ ad hoc vt ex
ea fiat mundus. Si vero in sua natura habebat q̄ posset
trāsmutari ad hoc q̄ fieret ex ea mūdus: et etiāz post cor-
ruptionē mundi poterit trāsmutari vt ex ea iterūz fiat
mundus. Sed si aliq̄s ponat infinitos mūdōs: ita. s̄. q̄ ex
quibusdā at̄homis vno mō compositis. fiat hic mundus
et ex eisdem vel alijs alio modo compositis fiat alius mū-
dus. et hoc in infinitū. poterit sustineri quod dictū est. s̄. q̄
mundus semel corruptus nunq̄ iterum generetur: q̄ ex
quo possibile est esse alios mūdōs: ex illis at̄homis pote-
rit alius mundus cōstrui: sed si nō posset esse mundus nisi
vnus: sequeret̄ incōueniens: q̄ materia in quā mundus
soluereat̄: esset adhuc in potētia vt ex ea fieret mūdus: vn-

de si non posset esse alius mundus oporteret q̄ idē ipse
iterum fieret. Deinde cum dicit. Sed tamen 26. Ostēdit
quid restet dicendū: et dicit. q̄ ex posterioribus erit mani-
festum: vtrum hoc sit possibile: et si quidē si hoc referatur
ad imediate dictum de opinione ponentiū infinitos mū-
dos: nō est intelligendum q̄ posteriora hic nominet ea:
que imediate sequunt̄. in quibus nulla de hoc fit mētio:
sed intelliguntur posteriora: ea que dicentur de opinione
democriti in 4° huius. et in primo de generatione: si vero
ly hoc referatur ad totum p̄cedens: vbi actus est de opi-
nionē ponentium mundus esse genitum. per posteriora
intelliguntur imediate sequentia: et ad hoc cōcordat q̄ im-
mediate subditur: sunt enim quidam quibus videtur eē
cōtingens: q̄ aliquid quod nunq̄ fuit generatum: corrup-
patur. et q̄ aliquid de nouo genituz: incorruptibile perdu-
ret: sicut in timeo dicit plato: nō solum q̄ celus sit factus
de nouo: sed etiam q̄ duret de cetero: sempiterno tempo-
re: et sic ponit vtrūq̄ dictozum. s̄. q̄ materia inordinata q̄
nunq̄ incepit esse inordinata: quandoq̄ esse desinat. et q̄
mundus incipiat et nunq̄ desinat. et cōtra istos sic ponen-
tes mundum generari. supra circa p̄ncipiūz huius libri.
naturalibus rationibus processum est solum quātuz ad
celum: quod probauit esse ingenituz et incorruptibile. tā-
q̄ nō habēs cōtrariū: sed nunc hoc manifestabit vniuer-
sali cōsideratione de omnibus entibus.

Primum autem diuidendum: quo- 26.
modo ingenerabilia et generabilia 110.
dicimus: et corruptibilia et incorru-
ptibilia. Lectio. XXXIII.

¶ Ostēdit p̄mo p̄secutus est opinionēz aliozū
circa propositam questionē de mundo an sit
genitus et corruptibilis: hic p̄sequitur p̄-
dictam questionē s̄m suam opinionem. et
p̄mo p̄mittit quedā que sunt necessaria
ad inuestigationem propositi. sc̄do p̄sequit̄ propositaz
questionē ibi. Determinatis autēz his 26. Circa primū
duo facit. p̄mo distinguit multiplicitatez horum nomi-
num: quibus vtitur in questione. s̄. geniti et ingeniti. corru-
ptibilis et incorruptibilis. sc̄do distinguit multiplicitatez
quozūdam nominum que in predictozum diffinitionē ca-
dunt. s̄. possibilis et impossibilis ibi. Si itaq̄ hec sic habēt
26. Circa p̄mum duo facit. p̄mo dicit de quo est inten-
tio. sc̄do propositum p̄sequitur ibi. Dicitur autem inge-
nitum 26. Circa p̄mum duo facit. p̄mo dicit de quo est
intentio: et dicit q̄ circa inquisitionem predictę questio-
nis. p̄mo oportet distinguere quib⁹ modis aliqua dicū-
tur generabilia et ingenerabilia. et iterum corruptibilia et
incorruptibilia. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Multipliciter enim dictis. et si nulla differē-
tia ad sermonem: necesse intellectum confuse
habere: si quis diuiso multipliciter tanquāz in
diuiso vtatur. Immanifestum enim secundū
quā naturā ipsi accidit: qd̄ dictū est.

¶ Assignat rationē sue intētiōis et dicit: q̄ quādo aliqua
multipliciter dicuntur. contingit quandoq̄ q̄ illa multi-
plicitas nullam differentiā inducat q̄tū ad rationē q̄ pro-
ponitur. q̄n̄. s̄. in illa rōne sumit̄ nomen solū in vna signifi-
catione: tūc autē multiplicitas differētiā facit in rōne: q̄n̄
nomē sumit̄ i diuersis significatōib⁹: s̄z t̄m̄ licet nulla d̄fia
fiat q̄tū ad rōnē: t̄m̄ intellect⁹ audiētis se cōfuse h̄z. si aliq̄s
vtat̄ noīe qd̄ multipl̄r pōt̄ distingui tāq̄z distingui nō pos-
set: q̄ q̄ aliq̄s vtit̄ id̄istincte multiplici: nō est manifestū
sc̄dm quā nāz significatū accidit deluso. ¶ Deide cū dicit.

¶ Dicitur autem ingenitum vno quidem mo- 26.
do. 111.

do: si sit aliquid nunc prius non ens sine gene-
ratione et transmutatione: quemadmodum qui-
dam tangi et moueri dicunt: Non esse. n. gene-
rari quidam dicunt tactum neque motum. Uno
autem siquidem contingens fieri aut non fieri
non est. Similiter enim et hoc ingenitum: quod
contingit non fieri. Uno autem si quid omni-
no impossibile fieri: ut et quandoque sit: quan-
doque autem non. Impossibile autem dicitur du-
pliciter. Aut. n. simpliciter non verum erit dice-
re: quod fiet utique. Aut non facile: neque cito: aut bene.

C Distinguit predicta nomina. et primo ingenitum et genitum. 2°
corruptibile et incorruptibile ibi. Et corruptibile autem et non.
Circa primum duo facit. primo distinguit hoc nomen ingenitum.
secundo hoc nomen genitum ibi. Eodem autem modo et non. ponit autem quod hoc
nomen ingenitum dicitur tribus modis: quorum primus est. putat dicitur ali-
quid ingenitum quod quidem nunc est. sed prius non erat. ita tamen
quod hoc contingat sine generatione et transmutatione eius quod esse
incipit. sicut aliqui ponunt ex^m. de eo quod est tangi et moueri. di-
cunt. n. quod tactum et motum non contingit generari: et hoc proba-
tum est in 5. phisicorum. quia cum generatio sit quedam species mo-
tus siue transmutationis. si motus generaret: sequeretur quod mu-
tationis esset mutatio. Sic ergo tactus et motus licet esse incipiant:
tamen dicuntur ingenita. quia non generantur nec nata sunt generari.

Secundo modo dicitur aliquid esse ingenitum: quod quidem contingit fieri vel
non fieri. et tamen nondum est factum: sicut homines qui nascuntur cras con-
tingit in futurum fieri vel non fieri. et tamen dicitur ingenitum. quia nondum est
natum. sicut n. et hoc potest dici ingenitum quasi non genitum: quod contin-
git generari. 3° modo dicitur aliquid ingenitum quod omnino impossi-
bile est fieri: hoc modo ut quicquid sit et quicquid non sit. siue per genera-
tionem siue quocumque alio modo. et secundum hoc ingenita dicuntur quod
non possunt esse: vel quod non possunt non esse: hic modus distinguitur in
duos: nam impossibile dicitur dupliciter esse vel fieri. vno modo abso-
lute: quod simpliciter non est verum dici quod hoc aliquid fiat: secundo
modo prout dicitur aliquid impossibile fieri: quia non de facili potest
fieri. et hoc quia non cito potest fieri. vel quia non est bene factibile: si-
cut si dicam^{us} aliquid malum fieri si est bene fabricabile. **C** Ad
evidentiam autem horum modorum considerandum est quod generatio im-
portat aliquid esse quod est incipere esse: et etiam importat determina-
tum modum esse. scilicet per transmutationem. Negatio igitur quod importa-
tur hoc nomine ingenitum: vno modo potest negare vtrumque. scilicet incipio-
nem et modum incipiendi: vel potest solum negare modum incipiendi: et
vtrumque contingit dupliciter: vno modo secundum actum: alio modo secundum poten-
tiam. Si igitur predicta negatio non neget incipionem sed solum mo-
dum incipiendi. sic est primus modus: secundum quem dicitur aliquid ingeni-
tum: quod potest incipere esse: sed non per generationem. si vero neget non
potentiam sed solum actum. ut puta quia potest incipere esse. et potest generari
non tamen adhuc incipit esse: vel est generatum. sic est secundus modus.
Si vero non solum neget modum incipiendi. sicut in primo modo: nec solum
actum generationis sed in secundo. sed modum incipiendi et incipionem
et quantum ad actum: et quantum ad potentiam: sic est tertius modus. qui est
perfectissimus: sed quem proprie et simpliciter dicitur aliquid ingenitum: quibus
et hic modus distinguitur sed quod possibile dicitur aliquid: vel
simpliciter vel secundum quid. **C** Deinde cum dicit.

Eodem autem modo et genitum: vno qui-
dem si non ens prius: posterius siue genitum
siue non generatum: siue sine generari quando
quidem non ens: iterum autem ens. Uno
autem si possibile siue per verum determina-
to possibili: siue per facile. Uno autem si sit ge-
neratio ipsius ex non ente in ens siue iam existe-
te: per fieri autem existente: siue etiam nondum

existente sed contingente.

C Distinguit significationem huius nominis genitum. et dicit. quod
eodem modo genitum dicitur tribus modis: quorum primus est: si ali-
quid prius non fuit. et postea incipit esse. siue per generationem sicut
homo siue sine generatione. sicut tactus dummodo id quod
dicitur genitum quicquid non sit: et iterum postea sit. secundum modo
dicitur aliquid genitum si possibile sit id incipere esse. siue pos-
sibile determinetur per verum. ut. scilicet dicatur possibile: quod potest esse:
siue determinetur per facile. ut. scilicet dicatur possibile fieri. quod
de facili potest. 3° modo dicitur aliquid genitum: cuius potest esse
generatio: ut per hoc procedat de non esse in esse: et hoc indif-
ferenter siue iam esse incipit: et hoc per fieri. id est per modum
generationis: siue nondum esse inceperit: sed contingat illud
esse incipere per modum generationis. Apparet etiam secundum pre-
missa ratio horum modorum. quia cum dicitur aliquid genitum secundum
primum modum: asseritur actualis incipio: non autem modus de-
terminatur incipiendi quem significat generatio. secundum autem mo-
dum 2° asseritur possibilitas incipiendi: absque determinato
modo incipiendi: et hic modus potest distingui in duos secundum di-
stinctionem potentie. secundum autem modum tertium asseritur non solum in-
ceptio: sed determinatur modus incipiendi: et hic modus potest di-
stingui in duos. quia vel asseritur determinatur modus incipien-
di secundum actum. ut quia sit aliquid iam generatum. aut secundum potentiam.
ut quia aptum natum sit generari. Et si quis recte consideret mo-
dos quos posuit circa genitum: differunt a modis: quos po-
suit circa ingenitum dupliciter. Uno modo secundum distinctio-
nem quidem. quia in distinctioe modorum ingeniti sub alio modo
comprehendebatur negatio determinati modi incipiendi secundum
potentiam: et in alio secundum actum. Nam in primo modo dicebatur in-
genitum quod non poterat incipere per generationem: sed nondum
erat generatum. sed quantum ad negationem incipionis in con-
suetudine sub eodem modo comprehendebatur negationem potentie et actus.
dicebatur. n. tertio modo ingenitum quod nec incepit esse. nec potest
incipere. Sed circa modos geniti e converso ex parte incipiendi
in consuetudine distinguit modos secundum potentiam et actum. Nam primus mo-
dus est quod actu incipit esse quocumque modo. secundus est quod potest incipere
quocumque modo sed nondum inceperit. Sed ex parte determinati mo-
di incipiendi sub vno modo comprehendit potentiam et actum. Dicitur
n. tertio modo genitum: quod vel est genitum: vel potest generatum
esse: vel poterit generari. Et sic patet quod isti tres modi non di-
recte opponuntur tribus primis: quia quod ibi distinguebatur: hic re-
manet indistinctum. et e converso. secundum ordinem autem differunt isti
modi: nam in modis ingeniti permittitur id quod pertinet ad de-
terminatum modum incipiendi eius: quod pertinet ad incipionem in
consuetudine. Sed circa modos geniti permittitur id quod est ex parte in-
ceptiois in consuetudine: et hoc subtili ratione Aristoteles fecit. Voluit. n. pri-
mo ponere modos imperfectos. et ultimo modos perfectos. dif-
ferenter autem se habent negatio et affirmatio. circa proprium et esse.
Nam negatio quod negat proprium: est imperfecta. Negatio autem que
negat esse: est perfecta: quia negatio consuetudine: negat proprium. et idem vlti-
mum modum ingeniti quasi perfectum posuit. quo negatur incipio in
consuetudine. Et quia negatio particularis modi incipiendi est imperfecta. id est ex
hac parte posuit particulares modos distinctos sed potentiam et actum:
sed affirmatio proprium est perfecta. quia posito proprio potest esse. affir-
matio autem consuetudine est imperfecta: et idem vltimum modum geniti posuit
tamquam perfectum: quod incipit esse per generationem. Et comprehendit sub
h^o modo tamquam sub perfecto et potentiam et actum. Modos autem pertine-
tes ad incipionem in consuetudine: permittit tamquam perfectos: si. n. perfecte dicitur
aliquid genitum ex h^o solo: quod incipit esse. Et idem ex hac parte distin-
xit hos modos. tamquam particulares sed potentiam et actum. Deinde cum dicit.

Et corruptibile autem et incorruptibile si-
militer: siue enim prius aliquid ens: posterius
autem non est: aut non esse contingit: corrupti-
bile esse dicimus: siue corruptum aliquando et
transmutatum: siue non. Est autem quando et

Co.
ii.

Co.
ii.

quod per corrupti contingens non esse corruptibile esse dicimus. Et adhuc aliter quod facile corrumpitur: quod dicit utique aliquis eustarchon.

¶ Distinguit modos corruptibilis et incorruptibilis et primo corruptibilis. secundo incorruptibilis ibi. De incorruptibili et dicit ergo primo quod corruptibile. similiter et incorruptibile dicuntur multipliciter: et ponit tres modos corruptibilis. Ubi considerandum est. quod sicut generatio importat inceptionem cum determinato modo. ita corruptio importat desitionem cum determinato modo. scilicet transmutationis. primus ergo modus corruptionis ponit desitionem in communi absque distinctione potentie et actus. Et est eadem ratio ordinis. que est supra de genito. sicut. n. non dicitur aliquid perfecte genitum ex hoc quod incipit esse. ita non dicitur aliquid perfecte corruptum. ex hoc quod desinit esse. nec perfecte corruptibile. ex hoc quod potest desinere esse. et ergo primus modus: secundum quem dicimus aliquid esse corruptibile. quod cum prius sit aliquid. posterius autem vel non est: vel contingit non esse. siue hoc contingat per corruptionem. et transmutationem sicut homo est corruptibilis. siue non per corruptionem et transmutationem desinat esse sicut tactus et motus. Secundo modo dicimus aliquid esse corruptibile. et non contingit illud non esse. id est quando potest desinere esse per specialem modum corruptionis.

Tertio modo dicitur aliquid corruptibile quod de facili corrumpitur: quod potest dici eustarchon. i. bene corruptibile. Est autem considerandum quod licet modi corruptibilis cum modis geniti conveniant quantum ad ordinem. quia sicut ibi premitur generalis inceptio: ita hic per emittitur generalis desitio: est tamen differentia quantum ad distinctionem. nam ibi distinguebantur modi secundum actum et potentiam: hic autem distinguuntur modi secundum potentiam absolutam et perfectam. que est ultimus modus tanquam perfectissimus: perfectissime. n. est corruptibile quod de facili potest corrumpi: et huius ratio est. quia genitum dicitur secundum actum. corruptibile autem dicitur secundum potentiam. unde genitum potest intelligi secundum actum et potentiam. Sed corruptibile non potest intelligi nisi secundum potentiam. ideo autem posuit genitum secundum actum: et corruptibile secundum potentiam. quia cum generatio sit de non esse in esse: corruptio de esse in non esse: id quod est generabile nondum est ens. sed solum id quod iam est genitum. econverso id quod est corruptibile est ens. non autem id quod iam est corruptum: intendit autem philosophus facere questionem de entibus. non autem de non entibus. et ideo dicitur nomine geniti et corruptibilis. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Et de incorruptibili eadem ratio: aut enim quod sine corruptione quandoque quidem ens: quandoque autem non ens: puta tactus: quia si ne corrumpi prius existentes postremo non sunt. Aut ens quidem impossibile: aut non fore: aut non futurum aliquando: nunc autem ens. Tu .n. es et tactus nunc: sed tamen corruptibilis: quia est aliquando: quando non verum te dicere: quia es: neque hoc tangi: maxime autem proprie ens quidem: impossibile autem corrumpi sic: ut et nunc ens postremo non sit: aut contingat non esse. Et si nondum corruptum contingens autem postremo non esse. Dicitur autem incorruptibile et quod non facile corrumpitur.

¶ Distinguit modos corruptibilis. et dicit quod de incorruptibili etiam est eadem distinctionis ratio. ponit. n. tres

modos. quorum primus est secundum negationem determinati modi desitionis secundum. scilicet quod incorruptibile dicitur. quod quidem potest de finire. sic quod quicquid sit ens. et postmodum non ens: sed hoc sine corruptione. sicut tactus et motus. quod cum primo sint: posterius non sint: sed hoc est sine corruptione eorum: quorum non est corruptio sicut nec genera. Unde hic modus videtur primo modo ingeniti.

Secundo modo dicitur aliquid incorruptibile secundum negationem inceptionis in communi. et sic dicit. quod illud quod nunc est ens. et est impossibile quod postea non sit: vel quicquid non sit futurum dicitur incorruptibile: et hic modus incorruptibilitatis non competit alicui rei quod possit desinere esse per corruptionem. tu. n. quod potes desinere esse per corruptionem: es nunc in presenti. et sicut tactus. quod potest desinere esse: sed non per corruptionem est nunc: sed tamen utrumque horum dicitur aliquo modo corruptibile. scilicet secundum modum primum corruptibilis. quia. si erit aliquid. quod non erit verum dicere quod tu sis. nec erit verum dicere quod habet tangat. et ideo id maxime dicitur proprie incorruptibile quod quidem est ens. sed impossibile est illud corrumpi. huius modo: ut cum non sit ens: posterius non sit ens. aut contingat non esse. et quibus nondum sit corruptum contingat postremo id non esse. id. n. quod non hoc modo se habet: dicitur proprie incorruptibile. 3o modo dicitur aliquid incorruptibile quod non de facili corrumpitur. quod etiam videtur tertio modo corruptibilis. et secundus secundo. et primus primo.

¶ Si itaque hec sic habent. considerandum quo modo dicimus possibile et impossibile. Le. XXV. 115.

¶ Philosophus ostendit quot modis dicitur genitum et ingenitum. corruptibile et incorruptibile. hic exponit significationem huius quod dicitur possibile et impossibile. et per dicit de quo est iterum. 2o exequitur propositum ibi. Si itaque aliquid potest et. Circa primum duo facit. per dicit de quo est iterum. et dicit quod cum ita se habeat ea que dicta sunt circa significationem geniti. et ingeniti. corruptibilis et incorruptibilis. considerare quomodo dicatur aliquid possibile et impossibile. secundo ibi.

¶ Propriissime enim dicitur incorruptibile: eo quod non possit corrumpi: neque aliquando quidem esse: aliquando autem non. Dicitur autem et ingenitum: quod impossibile: et quod non potens fieri sic: ut et prius quidem non sit: posterius autem sit: puta diametrum simetrum.

¶ Assignat rationes sue iterationis. quia. scilicet possibile et impossibile includuntur in ratione predictorum. quia. ut supra dictum est: propriissime dicitur aliquid esse incorruptibile quod non solum non potest corrumpi: sed nec etiam quocumque modo aliquid esse et postea non esse: et sicut ingenitum proprie dicitur quod est impossibile. scilicet esse et non esse. et quod non potest fieri quocumque tali modo quod prius non sit: et postea sit. sicut diametrum quadratum esse simetrum. i. commensuratum lateri quadrati: est ingenitum. quia nullo modo potest accidere esse. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Si itaque aliquid potest moveri stadia centum aut levare pondus. semper ad plurimum dicitur: puta talenta levare centum: aut stadia ire centum: quantum et partes potest que intrus: si quidem et superabundantiam: ut nominetur ad finem: et excellentie virtutem. Necesse quidem igitur potens secundum excellentiam tanta: et que infra posse: puta si talenta centum tollere et duo: et si stadia centum et duo posse ire: virtus autem excellentie.

¶ Ostendit quo aliquid dicitur possibile et impossibile. vno modo dicitur aliquid possibile et impossibile absolute. quod. scilicet secundum se est tale. quod possit esse verum vel non possit esse verum: propter habitudinem terminorum ad invicem. alio modo dicitur possibile et impossibile alicui. quod. scilicet potest esse vel non esse verum. vel secundum

potentiam actiuam vel passiuam. et sic accipitur hic possibile et impossibile secundum quod aliquid agens aut patiens potest aut non potest. hec enim significatio maxime congruit rebus naturalibus. primo ergo ostendit quomodo sic dicatur aliquid esse possibile vel impossibile. et ostendit obiectionem ibi. Nihil autem nos tenet. Circa primum duo facit. primo manifestat quomodo dicatur aliquid possibile. et ostendit quomodo dicatur aliquid esse impossibile ibi. Et utique si quidem tenet. Ad primum manifestatio nem dicitur quod si contingat aliquam rem posse in aliquid magnum. puta quod aliquis ambulet per centum stadia. aut possit leuare aliquod magnum pondus: sicut determinatur siue de noiam eius potentiam per respectum ad plurimum id quod potest. sicut dicimus potentiam huius hominis esse quod potest leuare pondera ducentorum talentorum. aut quod potest ire per spacium centum stadiorum. quibus possit omnes partes infra istam quantitatem contentas. si quidem potest in id quod superabundat. nec tamen denominatur ab illis partibus. puta quod determinetur eius potentia quod potest ferre. 50. talenta. aut ire. 50. stadia. sed per id quod est maximum. ita scilicet quod potentia vniuscuiusque denominatur per respectum ad finem. id est per vltimum et per maximum ad quod potest. et per virtutem sue excellentie. sicut etiam et magnitudo cuiuslibet rei determinatur per id quod est maximum. sicut quantitatem tricubiti notificantes non dicimus quod sit bicubitum. similiter rationem hominis assignamus per rationale et non per sensibile. quia semper per illud quod est vltimum et maximum et completiuum et dans speciem rei. sic igitur patet quod ille qui potest in ea que excellunt necesse est quod possit etiam in ea que sunt infra. puta si aliquis potest portare centum talenta: poterit etiam portare duo. et si potest ire per centum stadia: potest ire per duo. sed tamen virtus rei non attribuitur nisi excellentie. id est secundum id attenditur virtus rei quod est excellentissimum omnium rerum in quod potest: et hoc est quod dicitur in alia translatione. virtus est vltimum potentie. quasi scilicet virtus rei determinetur secundum vltimum in quod potest. et hoc etiam habet locus in virtutibus anime. dicitur enim virtus humana per quam homo potest in id quod est excellentissimum in operibus humanis. scilicet in opere quod est scilicet rationem. Deinde cum dicit.

Et utique si quidem impossibile tantum secundum excellentiam dicentibus et plura impossibile: puta non potens mille ire stadia: manifestum quia et mille et vnus.

Ostendit quomodo dicatur aliquid alicui esse impossibile. et dicitur quod si aliquid tantum est impossibile alicui. si aliquis accipiat ea que excellunt: manifestum est quod impossibile erit ei portare vel facere plura. sicut ille qui non potest ire per mille stadia: manifestum est quod non potest ire per mille et vnus. Unde patet quod sicut determinatur possibile id quod est possibile alicui per maximum in quod potest. in quo attenditur virtus eius. ita id quod est impossibile alicui. determinatur per minimum eorum in que non potest. in quo consistit eius debilitas. puta. si maximum in quod potest aliquis est ire. 20. stadia. minimum eorum in que non potest: est. 20. et vnus. et ad hoc oportet determinari eius debilitatem: non autem ex eo quod non potest ire per centum vel mille. Deinde cum dicit.

16. 117. Nihil autem nos turbet. Determinatur enim secundum excellentie terminum dictum quod proprie possibile. Forsitan enim instabit quis utique quasi non necesse quod dictum est: videns enim stadium non utique que intus videbit magnitudines: sed contrarium magis potens videre punctum aut audire paruum sonum: et maiorum habebit sensum.

Excludit quaedam obiectionem. et primo mouet eam. scilicet soluit ibi. Sed nihil differt tenet. dicit ergo primo quod nihil debet nos turbare: quin id quod proprie dicitur possibile sit determinandum secundum terminum excellentie. posset enim aliquis instare. quia non sit necessarium in omnibus id quod dictum est. videtur enim habere instantiam in visu et alijs sensibus. ille enim qui videt aliquam magnam quantitatem. puta vnus stadii. non potest propter hoc videre magnitudines minoris quantitatis que infra quantitatem illam continentur: sed magis accidit contrarium. quia iste qui potest videre punctum: id est aliquid quod minime sensu perceptibile. aut etiam qui potest audire paruum sonum: potest et maiora sentire. Deinde cum dicit.

Sed nihil differt ad rationem. Determinatur enim aut in virtute: aut in re excellentia. Quod enim dicitur manifestum: visus quidem enim qui minoris excedit: velocitas autem que maioris.

Soluit predictam obiectionem. et dicit quod hoc quod dictum est nihil differt ad rationem qua determinatur quod possibile determinatur secundum excellentiam. quia habet excellentiam. scilicet quam attenditur virtus rei potest determinari. vel secundum virtutem: vel secundum rem. secundum rem quidem. quia in ipsa re est excellentia sicut dictum est de centum stadiis vel centum talentis: et secundum hanc excellentiam oportet determinari virtutem actiuam: quia quod potest agere in rem maiorem: potest etiam in rem minorem. Secundum virtutem autem attenditur excellentia: quia aliquid quod non excellit in quantitate: requirit excellentiam virtutis: et hoc maxime videtur accidere circa potentias passiuas: quanto enim aliquid est passibilis tanto a minori potest moueri. et quia potentie sensitiue sunt potentie passiuue. ideo in sensibilibus accidit. ut qui potest sentire minus. potest sentire maius. Illud autem quod dictum est hoc modo manifestat: quia visus qui est sensitiuus minoris corporis. excedit in virtute. et sic attenditur hic excellentia in virtute. non in re. sed velocitas est excellentior: que est maioris magnitudinis. Illud enim est velocius. quod in eodem tempore per maius spacium mouetur: et talis excellentia non solum est in virtute. sed etiam in re.

16. 118. Determinatis autem his: dicendum quod deinceps. Si itaque sunt quedam possibilis et esse et non: necesse tempore aliquo determinatum esse plurimum: et eius quod est esse: et eius quod non. Dico autem non possibile rem esse et ens possibile non esse secundum quacumque predicationem: puta hominem aut album: aut tricubitum: aut aliud quodcumque talium. Si enim non erit quantum aliquod: sed semper plus proposito: et non est cuius minus: in infinito erit tempore idem possibile esse et non esse alio infinito: sed hoc impossibile. Lectio. XXXVI.

16. 119. Ostendit phis exposuit significationem nominum que in questione proponuntur. hic incipit argumentari ad questionem propositam. vtrum scilicet aliquid possit esse genitum et incorruptibile. vel ingenitum et corruptibile. et primo ostendit hoc esse impossibile per rationes communes. scilicet per rationem propriam scientie naturalis ibi. Et naturaliter tenet. Circa primum duo facit. primo ostendit quid sequitur ex premissis circa propositum. scilicet incipit argumentari ad propositum ostendendum ibi. Principium autem sit hic tenet. Dicit ergo primo quod determinatis premissis circa significationem nominum: nunc oportet dicere illud quod consequenter

se habet in hac consideratione. dictum est enim supra qd possibile dicitur secundum aliquod determinatum: puta potens currere dicitur aliquis secundum certum stadia: sunt autem in rebus quedam que possunt esse et non esse: necesse est ergo ex premissis quod sit determinatum aliquod plurimum tempore. et respectu ipsius est ita. scilicet quod non possit ampliori tempore non esse. Et ne hoc intelligatur solum de esse substantiali: subiungitur quod cum dicimus possibile non esse. potest intelligi secundum quacuq; predicationem. id est secundum quodcumque predicamentum: puta hominem esse vel non esse: quod pertinet ad genus substantie: aut album esse: aut non esse: quod pertinet ad genus qualitatibus: aut bicubitum esse vel non esse: quod pertinet ad genus quantitatis: aut de quocumque alio consimili. Et quod oporteat intelligi secundum aliquod determinatum tempus: cum dicitur aliquid posse esse vel non posse esse: probatur ducendo ad impossibile. quia sicut ipse dicit si non est aliquod tempus determinate quantitatis in quo possit esse vel non esse: sed semper accipitur maius tempus propositum: puta si potest esse in quinquaginta annis. et adhuc plus. et iterum plus. et non sit deuenire ad aliquod tempus respectu cuius omne tempus in quo potest esse sit minus. cum id possit esse et non esse: ut dicitur: sequitur quod id possit esse in tempore infinito. et non est in tempore infinito. quia eadem ratio est circa hoc quod est non esse et circa hoc quod est esse: non tamen ita quod id tempus respectu cuius aliquid potest non esse: quod concluditur esse infinitum: sit idem cum illo tempore infinito respectu cuius aliquid dicitur posse esse. quia sic posset esse et non esse in eodem tempore: quod est impossibile ut infra dicitur: secundum quod aliquod tempus infinitum sit eius quod est non esse. et aliquod eius quod est esse: quod est impossibile. non enim possunt esse duo tempora infinita. quia sic essent duo tempora simul. hoc autem impossibile sequitur ex hoc quod dicitur quod possibile esse: vel possibile non esse: non intelligitur respectu determinati temporis. hoc ergo oportet primo esse manifestum quod possibile est esse: respectu determinati temporis. et similiter possibile non esse. quod etiam consonat his que sunt premissa de significatione possibilis. Deinde cum dicit.

26. **Principium autem sit hinc. Impossibile et falsum non idem signant. Est autem impossibile et possibile: et falsum et verum. hoc quidem ex suppositione. Dico autem ut puta trigonum impossibile duos rectos habere: si hoc. Et diameter commensurabilis: si hoc. Sunt autem simpliciter etabilia et impossibilia: et falsa et vera.**

Incipit argumentari ad propositum. et circa hoc duo facit. primo arguit ad propositum per communes rationes. secundo per propriam rationem scientie naturalis ibi. Et naturaliter autem etc. Circa primum duo facit. primo ostendit veritatem. scilicet quod incorruptibile et ingenitum se consequuntur. et similiter corruptibile et genitum. secundo improbat positionem contrariam ibi. Dicere itaque nihil etc. Circa primum duo facit. primo ostendit propositum ostendendo quomodo se habeat sempiternum ad ingenitum. et incorruptibile ad genitum: et corruptibile. secundo quo modo ista se habeant ad invicem ibi. Palam autem et ex determinatione etc. Circa primum tria facit. primo ostendit quod omne sempiternum est incorruptibile et ingenitum. secundo ostendit quod nullum sempiternum est genitum vel corruptibile: nec econverso ibi. Quoniam autem negatio etc. tertio quod omne ingenitum et incorruptibile est sempiternum ibi. Igitur si et ingenitum. Circa primum duo facit. primo premitit quedam necessaria. secundo arguit ad propositum ibi. Si itaque aliquid etc. Dicit ergo primo quod oportet hinc sumere principium ad propositum ostendendum quod impossibile et falsum non significant idem. Circa quod quatuor ponit: quorum primum est quod tam possibile quam impossibile: tam verum quam falsum dicuntur dupliciter. Uno modo ex suppositione quod scilicet necesse est esse

verum vel falsum: possibile vel impossibile suppositis quibusdam: sicut triangulum secundum rei veritatem necesse est habere tres angulos equales duobus rectis: sed tamen hoc est impossibile suppositis quibusdam. puta si supponamus quod triangulus sit quadratum ad quod sequitur triangulus habere quatuor rectos sicut etiam diameter quadrati sequitur esse commensurabile lateri si quedam supposita sint vera. puta si ponamus quod quadratum diameter sit quadruplus quadrati lateris. Sic enim sequitur quod proportio diameter ad latum: sit sicut proportio numeralis que est ratio commensurabilis. Alio modo dicuntur aliqua simpliciter absolute et secundum se possible et impossibilia: falsa et vera.

Secundum ponit ibi. Non autem idem est falsum aliquid esse simpliciter. et impossibile simpliciter. Te enim non stantem dicere stare falsum quidem: non impossibile autem. Similiter autem citbarizantem non cantantem autem dicere falsum: sed non impossibile. Simul autem stare et sedere: et diameter commensurabilem esse non solum falsum: sed et impossibile.

Et dicit quod non est idem aliquid esse falsum simpliciter. id est absolute. et esse impossibile absolute. si enim dicam te stare quod non stas: sed sedes: falsum erit quod dicitur: non autem impossibile: sed similiter falsum erit. et non impossibile: si quis dicat cantare eum quod citbarizat: sed non cantat: sed quod aliquis simul stet et sedeat: vel quod diameter sit commensurabilis lateri: non solum est falsum: sed et impossibile. Tertium ponit ibi.

Non itaque idem est supponi falsum et impossibile. Accidit autem impossibile ex impossibili.

Concludit ex premissis cum idem non sit falsum et impossibile: sequitur quod non sit idem supponere falsum et impossibile: nam ex falso sequitur impossibile: sed ex impossibili sequitur falsum. Quartum ponit ibi.

Hoc quidem igitur sedere et stare simul habet virtutem. quia quandoque habet illam et alteram: sed non ut simul sedeat et stet: sed alio tempore.

Et quod dictum est quod simul stare et sedere est impossibile: concludit quod licet aliquid simul habeat virtutem ad opposita puta ad sedere et stare. tali ratione. quia quandoque una potentia reducitur in actum quandoque altera. nihil tamen habet potentiam: ut simul habeat opposita: puta ut simul sedeat et stet: sed oportet hoc in alio et alio tempore esse. Deinde cum dicit.

Si itaque aliquid infinito tempore plurius habet virtutem: non est in alio tempore: sed hoc simul. Quapropter siquidem infinito tempore ens corruptibile est. Virtutes habebit utriusque eius quod est non esse. Si itaque in finito tempore est sic existens quod potest non esse: simul igitur erit et non erit secundum actum. Falsum quidem igitur accidit utriusque. quia falsum positum est. Sed si non impossibile erat. non utriusque impossibile esset quod accidit. Omne igitur semper ens.

Ostendit propositum. scilicet quod omne sempiternum sit incorruptibile et ingenitum. et primo ostendit quod omne sempiternum sit incorruptibile. secundo quod omne sempiternum sit ingenitum ibi. Similiter autem et ingenitum etc. Dicit ergo concludens primo ex premissis in quibus dictum est possibile determinari ad aliquod tempus: si aliquid habet virtutem ad plura tempore infinito: non potest dici quod possit aliquid eorum respectu

26. 118.

26. 120.

vnus temporis. et aliud respectu alterius temporis: sed quod quid potest: potest respectu huius temporis. quod non est aliquid tempus extra tempus infinitum. Si ergo ponamus quod aliquid existens in infinito tempore sit corruptibile. sequitur ex hoc quod est corruptibile quod habeat ut ad hoc quod quandoque non sit: quod quod est intelligi respectu eiusdem temporis infiniti in quo est: vel respectu alicuius partis eius. quod ergo est in infinito tempore. et tunc ponitur potens non esse: eo quod est corruptibile: sic existens: quod potest non esse. et quod poterat non esse respectu infiniti temporis: vel alicuius partis eius. sequitur quod simul per actum sit et non sit. quod in infinito tempore ponebatur esse. et postea ponebatur non esse respectu eiusdem temporis: manifestum quod igitur hoc falsum accidit ex falso posito. scilicet ex hoc quod tu ponebas istud existens in infinito tempore non esse quicquid: sed si hoc falsum esset verum: tunc non sequeretur impossibile: sequitur autem impossibile. scilicet idem simul esse et non esse. ergo impossibile fuit illud non esse. non ergo poterat non esse. et ita non erat corruptibile. Sic ergo patet quod omne quod erat semper ens: non potest esse corruptibile. et ita simpliciter est incorruptibile. Sed videtur quod iste processus Aristotelis necessitate non habeat. quod quicquid nullius potentia sit ad hoc quod duo opposita sint in eodem tempore in actu: tamen nihil prohibet quod potentia alicuius sit ad duo opposita respectu eiusdem temporis sub distinctione equaliter et eodem modo: sicut potentia mea est ad hoc quod cras in ortu solis: vel sedeas vel stes: non tamen quod vtrumque sit simul: sed equaliter possum stare non sededo: vel sedere non stado. sic igitur posset aliquid obuiare rationi Aristotelis. ponamus. n. aliquid semper ens. ita tamen quod istud esse suum sempiternum sit contingens: et non necessarium. poterit ergo non esse respectu cuiuscumque partis temporis infiniti: ut in quo ponitur semper esse: non tamen propter hoc sequitur quod aliquid sit simul ens et non ens. si. n. ponamus quod aliquid sit in domo semper per totam diem: tamen non est impossibile eum in domo non esse in quacumque parte diei. quod non ex necessitate est in domo per totam diem: sed contingenter. Sed domus est quod non est eadem ratio vtrouique: nam id quod semper est. scilicet infinitum tempus habet potentiam. ut sit in infinito tempore: potentia autem existendi non est ad vtrumque respectu temporis: in quo quod potest esse. omnia. n. appetunt esse. et vnumquodque tamen est: quantum potest esse: et hoc precipue patet in his que sunt a natura. quod nam est determinata ad vnum. et sic quicquid semper est: non contingenter semper est: sed ex necessitate. Deinde cum dicit.

Co. 121. Similiter autem et ingenitum. Si enim genitum: tempore erit possibile quodam non esse. corruptibile quidem enim est: prius quidem ens nunc autem non ens aut contingens quandoque posterius non esse: genitum autem ens quod contingit prius non esse: sed non est in quo tempore possibile: quod semper ens: ut non sit: neque in infinito tempore: neque finito. Etenim finito tempore potest esse: si quidem et infinito. Non igitur contingit idem et vnum: semperque posse esse et non esse: sed et neque negationem: puta dico non semper esse. Impossibile igitur et semper quidem aliquid esse: corruptibile autem esse. Similiter autem neque genitum. Duobus. n. terminis si impossibile posterius sine primo existere: et illud impossibile existere: et quod posterius. Itaque si semper ens non contingit: quicquid non esse: impole et genitum esse.

Respondit idem ex parte geniti vel igeniti. et dicit quod similiter illud quod est semper. scilicet in infinito tempore: necesse est esse ingenitum. quod si esset genitum esset pole quod quodam tempore non esset: si

cut de corruptibili dem est. sicut. n. corruptibile. quod tamen prius fuerit nunc non est: vel contingit non esse quicquid in futurum. ita genitum est quod nunc est: sed prius non fuit: non est autem dare aliquid tempus in quo id quod semper est: pole sit non esse: neque in tempore finito: neque in tempore infinito. quod quod potest esse tempore infinito: sicut id quod semper est: potest esse quolibet tempore finito quod includit a tempore infinito. et ita sequitur per predictam deductionem quod aliquid simul sit et non sit: quod est impole. non igitur contingit quod vnum et idem semper possit esse et semper non esse. quia hoc esset semper esse: et semper non esse: tempore infinito. Similiter etiam non est possibilis negatio eius quod est semper esse: puta ut si dicam: quod id quod semper est: possit non semper esse. hoc. n. esse posse non esse ad minus tempore finito. sic igitur patet quod impossibile est aliquid semper esse: et quod sit corruptibile: vel etiam quod sit genitum. quod si sint duo termini: ita se habentes quod posterius non possit esse sine primo: sicut homo non potest esse sine aiali: si id. scilicet primo est impole esse: sequitur quod posterius etiam sit impossibile esse: sicut si impole est lapide esse aiali. impossibile est lapide esse hominem. hoc autem quod est aliquid non esse sequitur ad corruptibile et genitum: sicut quoddam communius: ut ex dictis patet. si ergo id quod semper est: non contingit quicquid non esse: sequitur etiam quod impossibile sit id quod semper est esse genitum: et simpliciter impossibile est id esse corruptibile. et sic patet quod omne quod est sempiternum: est ingenitum et incorruptibile.

Co. 122. Quoniam autem negatio eius quidem quod est semper pole esse: non semper possibile esse: semper autem pole non esse contrarium. Cuius negatio non semper pole non esse. **Le. XXVII.**

Co. 123. Stedit quod omne sempiternum est ingenitum et incorruptibile. hic comparat sempiternum ad corruptibile et genitum: ostendens quod simul esse non possunt. et primo permittit quodam ex quibus procedit ratio. secundo ex illis argumentatur ad propositum ibi. Neque ita semper existens etc. Circa primum tria proponit. primo quidem declarat oppositionem eius: quod est semper esse. et semper non esse. Et quavis adiungat hoc quod est possibile: non tamen tradit oppositionem que attenditur per possibile et non possibile: sed per semper esse. et non semper esse. dicit ergo primo quod huius affirmatiue que est: possibile semper esse. negatio contradictorie ei opposita est possibile non semper esse. non quidem ex parte ipsius possibilis cuius hec est affirmatiua. possibile est non semper esse: sed quantum ad ipsum quod est non semper esse: sed hoc quod est possibile semper non esse: opponitur contrarie per eundem modum ei quod est possibile semper esse. Negatiua autem huius est: possibile non semper non esse. Et huius ratio est. quod hoc aduerbiu semper significat vniuersalitate temporis sicut hoc signu omnis designat vniuersalitate supposito rum. Unde sicut huic enunciationi. omnis homo est. contradictoria est: non omnis homo est: equipollens ei que est aliquis homo non est: contraria vero huic: omnis homo est: dicitur omnis homo non est: equipollens huic: nullus homo est. huius autem contradictoria est: non omnis homo non est: equipollens huic. aliquis homo est. ita huic quod dico. semper esse contradictorie opponitur non semper esse: quod equipollet ei quod est aliquando non esse: sed ei quod est semper esse: contrarie opponitur: semper non esse: quod equipollet huic quod est nunquam esse. huic vero contradictorie opponitur non semper non esse quod equipollet ei quod est aliquando esse. Secundo cum dicit.

Necesse negationes ambarum eidem existere et esse medium semper entis et semper non entis quod pole esse et non esse.

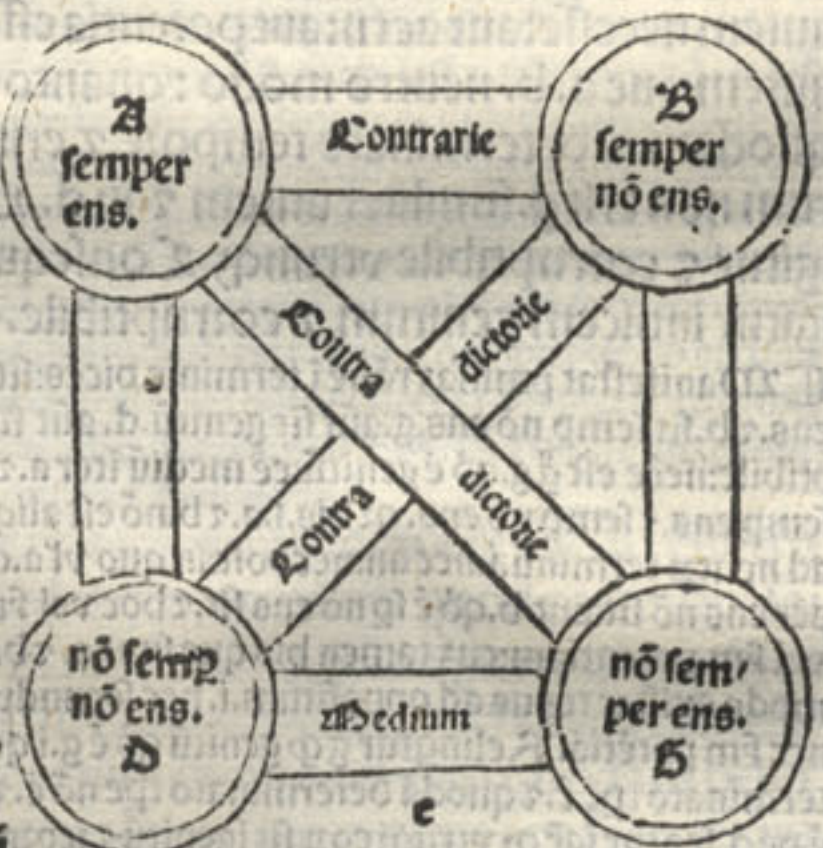
Concludit ex predicto modo oppositionis: quod omnia eidem subiecto inesse negationes ambarum. scilicet eius quod est semper esse. et eius quod est semper non esse: quod. scilicet negationes sunt non semper

per eē: et non semp non eē: que quidem negationes eodez modo isunt eidē: vt illud sit medium iter semp ens et nō semp ens: quod gde pōt qñq; eē: et qñq; nō eē: sicut si dicamus iter oēm hominem esse: et nullum hominem esse. medium est aliquem hominem esse. et aliquem homines non esse. Tertio ibi.

¶ Atriuscq; enim negatio quandoq; existet: si non semper sit. Quare et non semper non ens erit quandoq;: et non erit: et non semper possibile eē simul: sed quandoq; ens: quare et non eē. Idem igitur erit pole eē et non: et hoc est amborum medium.

¶ Probat hāc conclusionē seq ex pmissis. et pmo rōne p/ria: que. s. sumit ex rōne terminoz in questione positoz dicēs. vtriusq; n. negatio. s. taz eius que est semp eē: q; ei q est semp nō esse: qñq; existet. i. ponit aliqd qñq; eē: si nō semp sit. i. si p negatōez non ponit qd semp. verbi gratia. ista negatio nō semp ens: nō ponit sempiternū: neq; circa esse: neq; circa nō esse. et iō ponit qñq; eē. et qñq; non esse. Et simile est de hac negatione nō semp nō eē. cludit ergo q id qd non semp est nō ens: erit qñq;. et qñq; nō erit. qz sic negat semp nō eē: q nō ponit semp esse. et similiter ista negatio. q est non semp possibile eē. qz remouet sempiternitatem circa esse. ita q non ponit sempiternitatem circa non esse. Et ponit ens quandoq;. qz non ponit esse semper

nihil p/ biber il/ lud non eē. sicer go idem erit pole eē quandoq;. et n eē quandoque. et h est medium inter duo cōtraria que sunt semp eē et semper nō esse

Secūdo ibi.

¶ Actio autēz vniuersalis hoc. Sint. n. a. et b. nulli eidem possibilis existere. D potest autēz. a. aut. g. et b. aut d. necesse itaq; cui neq;. a. existit: neq;. b. omni existere. g. d. Sit itaq;. e. inter medium eorum que. a. b. Contrarioz enim q neutrum mediū. Huic itaq; necesse ambo existere et g. et d. omni enim. g. aut a. quare et ei quod est e. Quoniam igitur a. impossibile g. existet. Eadē alit ratio et in d.

¶ Probat idē rōne communi: q. s. in qnlibz terminis locuz hnt. Sint. n. duo termini a. et b. ita se hntes q nulli eidem possint iesse. qz sunt cōtrary: sicut semp ens. et semper nō ens. Accipiat aut alius terminus. s. g. qui ita se habeat ad a. q omni subo insit vel a. vel g. habeat. n. se sicut affirmatio et negatio: vt semp ens: et non semp ens: sit aut

alius terminus. s. d. qui eodez modo se habeat ad b. sicut semp non ens. et nō semp nō ens. Necesse est ergo q oī ei quod neq; est a. neq; b. i. quod neq; est semper ens: neq; semp nō ens: isint. et g. et d. q sunt negationes amboz. qz a quo remouet semp esse: et semp nō eē: necesse est q attri buat ei non semp eē. i. qñq; non eē. et nō semp nō eē. i. qñq; esse. et sic illud subm a quo remouet vtraq; affirmatio cui attribuit vtraq; negatio est mediū iter a. et b. qz id qd negat vtrūq; extremuz: est mediū iter duo cōtraria: sicut q neq; est albū: neq; nigrū: est mediū iter albū et nigrū. huic ergo medio necesse est q ambe negationes isint. s. g. et d. qz sicut dictū est: o; q cuiūq; isit g. aut a. vñ o; q al terum eoz isit ei qd est e. qz igit ei qd est e. impossibile ē q isit a. sequit q isit ei g. Et eadem rōne pbat q insit ei d. Sic igit et g. et d. p dicitur de e. et a. a quo remouet. et a. et b. qz. s. aliqd est qñq; ens: qñq; non ens: qd neq; est semper ens: neq; semp non ens. et hoc est quod probare intendit. Deinde cum dicit.

¶ Neq; itaq; semper existens genitum: neq; corruptibile: neq; semper ens. Palam autēz quia et si genitum: aut corruptibile non sempiternum. Simul enim erit possibile semper esse: et possibile non semper eē. Hoc autēz qd impole ostensum est prius.

¶ Ex pmissis argumētā ad ppositū. si. n. est aliqd semp existēs: neq; est genitū: neq; corruptibile: sicut et si est semper non exis: neq; est genitū: neq; corruptibile: manifestum est aut q et cōuerso si aliqd est genitum: aut corru pibile: nō est sempiternum: neq; qñtum ad eē: neq; qñtus ad nō eē. Si. n. deē oppositū. s. q aliqd sit simul sempiternum: et genitū: et corruptibile: sequit q aliqd sit simul potens semper esse: et non semper esse: quia sempiternum: potest semper esse generabile et corruptibile non semper est. Qu autē hoc sit impossibile: ostensum est prius. qz dictum est: q semp esse. et non semp eē opponunt cōtradi ctorie: vnde relinquitur q impossibile est q aliquid sit simul sempiternum et corruptibile: vel genitum. Deinde cum dicit.

¶ Igitur si et ingentum est: ens autē hoc necesse sempiternum eē. Similiter autē et si icorruptibile. ens autē. Dico autē igenitū et incorruptibile que proprie dicuntur. Ingenitum quidem quod est nunc et prius non vep erat dicere non eē. Incorruptibile autēz quod nunc ens: posterius non vep erit dicere nō eē.

¶ Ostendit q oē igenitū et icorruptibile ē sempiternuz. et pmo cludit hoc ex pmissis dicēs: q necesse est q igenitū omne sit sempiternū: et similiter incorruptibile omne sit sempiternum dummodo sit ens: ita tñ q accipiamus ingenitū et icorruptibile: fm q ppe dicunt: put. s. igenitū dicit qd ita est nūc: q nō erat prius vep dicere de ipso q non erat. et fm q icorruptibile dicit qd ita nūc est q posteri⁹ non erit veruz dicere de ipso q non sit: sicut patet ex his que supra dicta sunt in distinctione horum nominum.

¶ Secundo ibi. ¶ Aut siquidem hec adinuicem consequuntur et quod quidem ingenitum incorruptibile: et quod incorruptibile ingenitum: necesse et sempiternum vtrūq; consequit: et sine aliquō ingenitum sempiternum: siue incorruptibile sempiternum.

lō. 123.

lō. 124.

lō. 125.

Probat idē ex his q̄ infra ostēdēt dīcēs: q̄ cū īgenitū
 z corruptibile: sequant̄ se inuicem. hoc modo q̄ oē īge-
 nitū sit īcorruptibile z eōuerso: necesse ē q̄ sempiternū
 sequat̄ ad vtrunq̄: vt. s. oē īgenitū. z oē īcorruptibile sit
 sempiternū. Ex oibus aut̄ p̄missis talis pōt̄ itelligi ratio:
 nullū sempiternū est genitū: neq̄ corruptibile: oē īgenitū
 z īcorruptibile est sempiternum. ergo nullum īgenitū
 est corruptibile. z nullum īcorruptibile est genitū: nec
 corruptibile.

126. **C** Palam autem z ex determinatione ipsorū.
 Est enim necesse: si corruptibile genitum: aut
 enim ingentū: aut genitū. Si enim ingentū:
 īcorruptibile supponitur. **C** Lec. XXVIII.

Ostēdēt p̄s ostēdit p̄positū ex parte sempiter-
 ni. nūc aut̄ ostēdit p̄positū ex parte geniti z
 īgeniti. corruptibilis z īcorruptibilis. z p̄mo
 p̄bat p̄positū ex suppositione. sc̄do ex neces-
 sitate ibi. Quod aut̄ necesse seqū rē. Circa p̄-
 mū duo facit. p̄mo ex suppositione huius q̄ īgenitū z ī-
 corruptibile uertant̄: p̄bat q̄ genitū z corruptibile con-
 uertunt̄. sc̄do ostēdit vñ sit supponēda uersio īgeniti z
 corruptibilis ibi. Si aut̄ non sequant̄ rē. Dicit ergo p̄-
 mo q̄ id qd̄ itēdimus pōt̄ fieri manifestū ex determina-
 tione ipsorū. i. ex distinctione z habitudine horū triū ad in-
 uicē: z p̄mo ostēdit q̄ genitū sequat̄ ad corruptibile. ita. s.
 q̄ si aliqd̄ sit corruptibile: ex necitate sit genitū: op̄. n. id
 qd̄ est corruptibile: aut eē genitū: aut īgenitū. qz de quoli-
 bet existentū aliter horū ōz p̄dicari. si ergo aliqd̄ sit īcor-
 ruptibile qd̄ nō sit genitū: sequit̄ q̄ sit īgenitum. supponi-
 mus aut̄ q̄ īgenitū z īcorruptibile uertant̄. z ita si aliqd̄
 est īgenitum: erit īcorruptibile. si ergo aliqd̄ corruptibile
 non sit genitum: sequitur q̄ aliquod corruptibile si īcor-
 ruptibile. **C** Secūdo ibi.

C Et si genitum autem: corruptibile necesse:
 aut enim corruptibile: aut īcorruptibile: sed
 si īcorruptibile īgenitum supponitur.

Probat eodē mō q̄ necesse sit q̄ si aliqd̄ est genitū
 sit corruptibile: ōz. n. id qd̄ est genitū: aut eē corruptibile:
 aut īcorruptibile. s̄z hoc supponitur q̄ si aliqd̄ est īcorru-
 ptibile: q̄ īgenitū sit p̄p̄ eorū uertibilitatē: sequit̄ ergo q̄
 sit aliqd̄ genitū. z q̄ sit īgenitū: qd̄ est īpossibile. Et sic p̄-
 batū est q̄ omne corruptibile est genitū. z eōuerso. sup-
 posito tamen q̄ īgenitum z īcorruptibile cōuertantur
C Deinde cum dicit.

C Si autem non consequuntur adinuicem ī-
 corruptibile z īgenitum: necesse: neq̄ īgeni-
 tum: neq̄ īcorruptibile sempiternum esse.

Ostēdit vñ hoc oporteat supponi. z dicit si nō sequū-
 tur se inuicē īcorruptibile z īgenitū. non ex necessitate hoc
 quod est eē sempiternum erit sequēs ad hoc qd̄ est īge-
 nitum z īcorruptibile: quod tamen supra ostensum est.
C Deinde cum dicit.

127. **C** Quod autem necesse consequi ex his: ma-
 nifestum. Genitum enim z corruptibile cōse-
 quantur adinuicem.

Probat p̄positū ex necessitate. z p̄mo ostēdit q̄ geni-
 tū z corruptibile uertant̄. z: ex hoc vlt̄erī ostēdit: q̄ ē
 īgenitū z īcorruptibile uertant̄ ibi. Sit itaq̄ ī quo ē e. z.
 Circa p̄mū tria facit. p̄mo p̄ponit qd̄ itēdit. z dicit q̄ ex
 his q̄ dicent̄: manifestū erit. q̄ necesse est p̄dicta se inuicē
 sequi. qz p̄mo hoc manifestabit q̄ genitum z corruptibile
 se inuicem consequuntur. **C** Sc̄do ibi.

C Palam autem z hoc ex prioribus: semper

enim entis: z semper non entis: est intermediū
 cui neutrum consequitur. Hoc autem est geni-
 tum z corruptibile: possibile enim z esse: z nō
 esse determinato tempore vtrunq̄. Dico aut̄:
 vtrunq̄. z esse quāto quodam tempore z non
 esse. **C** Si igitur est quod genitum: aut corru-
 ptibile: necesse hoc intermediū esse.

128.

Inducit rōnē ad hoc ostēdēdū. z dicit q̄ sicut uerti-
 bilitas īcorruptibilis z īgeniti. manifestat̄ ex p̄s dīctis.
 ita ē hoc q̄ genitū z corruptibile sint uertibilia manife-
 stat̄ ex p̄sib̄. qz iter semp̄ ens. z semp̄ nō ens: est mediū.
 sicut supra dīctū ē. id. s. qd̄ neutz sequit̄. i. qd̄ neq̄ ē semp̄
 ens: neq̄ est semp̄ nō ens: tale aut̄ est genitū z corruptibi-
 le. qz vtrūq̄ eorū ē pole eē z non eē s̄m aliqd̄ tēpus deter-
 minatum. ita. s. q̄ aliquo tpe finito. vtrunq̄ eorū sit. z
 iterz non sit quodā alio tēpore. si ḡ est aliqd̄ qd̄ sit genitū
 aut qd̄ sit corruptibile: necesse ē q̄ huiusmodi sit mediū
 iter semp̄ ens. z semp̄ nō ens: z sic vtrunq̄ eorū eidē attri-
 buit̄. z se inuicē sequi vident̄. **C** Tertio ibi.

C Sit enim. a. semper ens. b. autem ens non
 semper. g. autem genitū. d. autem corruptibi-
 le. Necesse itaq̄ g. intermediū esse a. z b. bis
 quidem enim non est tempus ad neutrum ter-
 minum. in quo a. non erat: aut b. erat: genito
 autem necesse: aut actu: aut potentia esse. His
 autem que a. b. neutro modo: quanto igitur
 quodam z determinato tempore z erit. z ite-
 rum non erit g. similiter autem z in d. Genitū
 igitur z corruptibile vtrunq̄. Consequuntur
 igitur inuicem genitum z corruptibile.

Manifestat̄ p̄missas rōnē ī terminis dīcēs: sit a. semp̄
 ens. z b. sit semp̄ nō ens. g. aut sit genitū. d. aut sit corru-
 ptibile: necesse est g. qd̄ ē genitū: eē mediū iter a. z b. i. iter
 semp̄ ens. z semp̄ nō ens. qz his. s. a. z b. nō est aliqd̄ tēpus
 ad neutz terminū. i. nec aut̄: nec post: in quo vñ a. qd̄ ē sem-
 per ens nō sit: aut b. qd̄ ē sp̄ nō ens sit. z hoc vel s̄m actū
 vel s̄m potentiam: cuz tamen his que sunt a. z b. neutro
 modo existat tēpus ad oppositum. i. nec secundum actū
 nec s̄m potētā. Relingitur g. q̄ genitū qd̄ ē g. i. quodā de-
 terminato tpe ē. z quodā determinato tpe nō ē. z s̄lis rō
 ē de d. sequit̄ igit̄ q̄ vtrūq̄ eorū sit īgenitū z īcorruptibile
 ita. s. q̄ genitū sit vtrūq̄. z corruptibile sit vtrunq̄. Sic ḡ
 p̄z q̄ genitū z corruptibile: se inuicē sequuntur: s̄z videt̄ q̄
 hec rō nō sit efficax: non. n. ē necesse q̄ qcqd̄ ē mediū iter
 duo contraria sit vñ z idē: nā iter albū z nigrū mediū qd̄dā
 ē: qd̄ neq̄ ē albū: neq̄ nigrū. z tñ hoc dīct̄ de diuersis q̄ se
 inuicē nō sequuntur. qz z rubeū z pallidū: z glibz mediōz
 colorū: neq̄ ē albū: neq̄ nigrū. z tñ isti colores nō se inuicē
 sequuntur. z ita posse aliq̄ dicere q̄ mediū iter sp̄ ens. z
 semp̄ nō ens: ē: q̄ neq̄ est semp̄ ens: neq̄ semp̄ nō ens: s̄z
 alio mō hoc uenit corruptibili. z alio mō ḡnabili: nā ge-
 nitū h̄z nō eē aut̄ sit. corruptibile at̄ h̄z nō eē postq̄ fuit.
 S̄z hec obiectio excludit̄ p̄ hoc qd̄ dicit q̄ vtrūq̄ eorū ē.
 z non ē quodāz determinatō tēpore: z ita op̄z q̄ vtrunq̄
 habeat eē post nō eē. z aut̄ nō eē. z hoc magis manifestabi-
 tur in sequētibus. **C** Deinde cum dicit.

130.

C Sit itaq̄ in quo est e. īgenitū. quod autē
 z. genitum: quod autem in quo. i. īcorruptibi-
 le. quod autem in quo t. corruptibile. Que ita
 qz s. t. ostensum est quod consequuntur inu-

129.

rem. Quando itaq; sic posita: vt hec: que qui dem 3. 7 que t. consequentia. Que autem e. 7 3. nulli autem eidem: omni autem alterum. 7 similiter autem: 7 que. i. t. necesse: 7 que i. e. co sequi inuicem. Sit enim ei quod i. e. non cose quens. 3. igitur consequetur. Omni eniz e. aut 3. insunt cui 3. 7 t. Et igitur quod. i. t. conse que tur: sed supponebatur impossibile esse. Ea dem autem ratio: 7 quod i. ei quod e. Sed 7 sic habeatur ingenituz in quo e. ad genitum in quo est 3. 7 icorruptibile in quo i. ad corrupti bile in quo. r.

Ostendit ex hoc etiam q; ingenitum. 7 icorruptibile co tertant dicēs. sit e. ingenitū. 3. genitum. 3. icorruptibile. .t. corruptibile. qz igit ostēsum est q; genitū 7 corruptibile: seinuicē sequunt: planū est q; 3. 7 t. seinuicē sequuntur: qñ igit oppositū fuerit q; 3. 7 t. se sequuntur. .f. genituz 7 corruptibile. 7 q; e. 7 3. i. genitū 7 ingenitū nulli eidē insunt: s; cuilibz opz iesse alterum eoz. Et eadem rō est de t. 7 i. .f. de corruptibili 7 icorruptibili. .f. q; nulli eidē insunt: s; oī altez. Quā igit hec ita ponunt: necesse est q; i. 7 e. i. geni tuz 7 icorruptibile seinuicē sequant. Et hoc pbat ducē do ad impossibile. si. n. ad i. qd est icorruptibile ex necessi tate nō sequatur e. qd est ingenitum: sequitur q; 3. qd est ge nitum: simul possit stare cū i. qd est icorruptibile. qz iā di ctum est q; de quolibz pdicā: aut e. idest ingenituz: aut 3. idest genitū: insup dcm est: q; cui iest 3. idest genitū: ei iest 7 t. i. corruptibile: sic igit sequitur q; t. idest corruptibile iest ei q; est i. idest icorruptibili qd est 3. suppositū. positū enī erat q; .t. 7 i. nunquā eidē iessent: nihil. n. est corruptibile 7 icorruptibile. Et eadē rō est q; i. idest icorruptibile cose quat ad id qd est e. .f. ingenitū. qz eodez mō se hz ingenitum qd est e. ad genituz qd est 3. sicut icorruptibile qd est i. ad corruptibile q; est t. sic igitur patet ex predictis: q; omne corruptibile est genitum. 7 e conuerso. 7 omne icorrupti bile ingenitum. 7 e conuerso.

Bicere itaq; nihil prohibere factuz esse qd icorruptibile: 7 ingenitum quod corrumpi se mel existente. Huic quidem generatione: huic autem corruptione pertinere est datorum ali quid: aut enim infinito: aut q̄to quodam deter minato tēpore possunt omnia: aut facere: aut pati: aut esse: aut nō esse. 7 infinito propter hoc qz determinatum est aliquo tēpore: cui nō est plus. Quod autem quo infinito: neq; infinito: neq; determinatus. Lec. XXIX.

Postq; pbs ostēdit q; generabile 7 corrupti le seinuicē sequunt. 7 sicut ingenituz 7 icorru ptibile: hic reprobat opinionē contrariā p hoc q; ex opinione contraria necesse ē aliqua pnci pioz suppositoꝝ destrui. 7 p̄ ostēdit quo mo do p hāc positionē destruit id qd suppositū ē. .f. q; nō p̄tin git simul eē: 7 nō eē ibi. Adhuc qdēz magis rē. Dicit ergo pmo q; cū ostēsum sit demonstratiue ex p̄suppositis qbus dā pncipuz q; oē genitū est corruptibile. 7 oē ingenituz est icorruptibile 7 e conuerso: sequēs est q; qd dicit nihil p̄bi bere: q; aliqd qd ē factū seu genitū sit icorruptibile. 7 ali qd qd est ingenitū possit corrūpi ita. .f. q; vni eoz. .f. genito ad sit semel tñ generatio: 7 alteri ad sit tātuz semel corru ptio sine vicisitudine generationis 7 corruptionis: p hoc

necesse est destruere aliqd pncipioꝝ suppositoꝝ. sic. n. cō clusio sillogistice sequitur ex pmissis: nisi iterimat aliqd p̄ missioꝝ. Dic aut videt dicere p̄tra Platonē q; posuit mū dū genitū: s; icorruptibilez. 7 ex sequēti posuit q; id ior dinatū ex quo mūdus est genitū: fuerit ingenitū: sed corru ptibile: q; quis qdā dicat hic platonē nō sic intellexisse sicut sonat vba ei: p̄tra que hic Arist. disputat. S; q̄tū perti net ad expositionē hui⁹ libri: nō refert vtz sic vel aliter plato senserit: dūmodo videat qualr hec positio iprobe tur p rōnes Arist. Resumit aut vñ pncipiū datorz ex cu ius suppositione argumētabit ad ppositū ostēdēdū. 7 di cit q; oīa habētia aliquā vtutē: p̄t facere vel pati: vel eē vel nō eē ea: quoz hnt vtutē: vel in tpe infinito. vel in quo dā tpe determinate quātitatē: q; sit simplr infinito. Et qz supra nō fecerat mētionem q; vtus dicere nisi respectu determinati tps subdit q; pp hoc habētia vtutē p̄t ali qua facere. vel eē tpe infinito. qz etiā ipm tēpus infinito est determinatū aliquo tpe. .f. fm rōnē. vt nō possit in eo diuer sitas iueniri. qz. .f. infinito est: cuius nō est plus. i. quo nō po test maius accipi: nec obstat q; Arist. in. 3. p̄physicoꝝ ipro bat hāc diffinitionē infinito dicēs eā eē diffinitionē p̄fecti. 7 totū. cū tñ infinito sit ip̄fectuz. 7 sic p modū partis se ha bens. qz pbs ibi loquitur de infinito fm id quod de eo est in actu cui semp p̄t additio fieri. hic aut loquitur de infinito fm totū qd ē de eo in potētia: cui nō p̄t additio fieri. Et talis etiā est dispositio tēporis: de quo nūc loq̄. qz tēpus nō ē totū simul: s; ē successiuū. illud aut tps qd ē infinitoꝝ quo. .f. fm aliqd. .f. fm pncipiū vel finē: neq; est infinito sim pliciter. qz p̄t eo aliqd eē plus: neq; simplr determinatū qz nō hz aliq; certā q̄titatē. Et iō fm pdictā suppositōez nō p̄t eē: q; aliqd habeat vtutē faciēdi: vel patiēdi: siue eēdi: vñ nō eēdi aliquo tpe qd sit finitū ex vna parte. 7 infinito ex alia. qz qz aut ponit q; aliqd est ingenitū 7 cor ruptibile: vel genitum 7 icorruptibile: ponit q; aliquid habeat potētiāz eēdi: vel nō eēdi in tēpore fm quid infinito: 7 scdm qd finito: ergo destruit predictum pnci pium suppositum. Deinde cum dicit.

Adhuc quidez magis in hoc signo semper ens prius corruptum est: aut nō ens infinito fa ctum est. si enim nihil magis: infinita autem si gna: palam. quia infinito tempore erat aliquid generabile 7 corruptibile. Potest igitur non esse infinito tempore: simul igitur habebit vir tutez eius quod nō esse 7 esse: hoc quidez prius si corruptibile: hoc autem posterius si genera bile. Itaq; si existere ponam⁹ que possunt op̄ posita simul existunt.

Ostendit q; pdicta positio destruit aliud principium suppositū. .f. q; ipole ē idēz esse 7 nō esse. Et circa hoc duo facit. p̄ ostēdit ppositū ex parte potētie ei⁹ qd ponit ḡna ri vñ corrūpi. 7 ex pte eāe ipsi⁹ ibi. Est aut 7 sic videre rē. Circa p̄mū duo facit. qz p̄ ostēdit q; ponentib⁹ aliqd i ge nitū corrūpi: vñ aliqd genituz icorruptibile: seq̄t q; aliqd possit sit esse. 7 nō esse. 7 ostēdit q; idēz icōueniens sequitur ponentib⁹ aliqd esse corruptibile qd nō corrūpi ibi. Ma nifestū aut 7 alr rē: Circa p̄mū ponit tres rōes. Circa qua rū p̄mā dicit: si ponam⁹ q; aliqd ingenitū p̄us semp fuit: 7 postea corrūpat in aliquo signo tps. .i. i aliquo istātī: nul la rō p̄t assignari: qre magis possit corrūpi i isto istātī: q̄ i aliquo infinitoꝝ p̄cedētū. 7 sicut si aliqd sit genitū qd p̄us nō erat tpe infinito. 7 postea factū ē i aliquo istātī: nulla rō p̄t assignari: qre magis possit eē vñ fieri i hoc istātī q̄ in aliquo p̄cedētū infinitoꝝ. Posset at rō assignari si tps p̄ce

26. 28.

26. 30.

26. 31.

26. 29.

dens poneretur finitum. qz posset dici qz haberet virtu-
 tez ad ee vel no esse in tato tpe: z no in pluri: sz ex quo po-
 nitur fuisse vel no fuisse tpe ifinito: pdicta ro cessat. Et id
 necesse est ponere qz igenitu potuit no ee in quolibet in-
 stantiu pcedetis tps. z silr qz genitu potuerit ee i quolibet
 istantiu pcedetis tps. Si. n. nihil magis. i si nlla maior ro
 e qre possit icipe ee vl no ee in isto istanti: qz in aliquo pce-
 detiu cum ifinita signa. i. ifinita istantia pcesserint: manife-
 stu est qz in illo ifinito tpe erit aliqd gnabile. ita qz i quo-
 libz istanti illi tps ifiniti potuit gnari. Et silr e odm qz in
 quolibz istanti illi tps erat corruptibile vel icorruptibi-
 le id qd ponit igenitu z postea corruptuz. Sic igit p3 qz
 id qd ponit pextitisse tpe ifinito potuit etiā no ee toto il-
 lo tpe ifinito. seqz igit qz aliqd habebit vtutez simul. i. re-
 spectu eiusde tps: ei qd est ee. z ei qd e no ee. ita tñ qz ex
 parte ei qd est igenitu z corruptibile: accipiat ee pus. qz
 no ee. ex parte at geniti z icorruptibilis accipiat ee poste-
 rius qz no ee. Nihil at pphib: ponere id qd e pole. Si g po-
 nam? qz illud qd est igenitu p illo tpe in quo erat. z pote-
 rat no ee qz tuc no fuerit: sequet opposita simul esse. s. qz
 ide simul sit z no sit. Sic igit pdicta positio remouet hoc
 qd suppositu e. s. qz ipole e ide simul ee z no ee. Sz vt qz
 ista ro no cogat: nihil. n. pphib: aliqd ee simplr pole: qd tñ
 est ipole aliquo posito: sicut si ponam? forte no sedere p
 aliquo tpe: pole est simplr illu p illo tpe sedere. tamē no
 est tuc pole. Ita etiā pot dici: qz illud qd fuit tpe ifinito
 p tpe illo poterat no ee. no tñ hoc qd e ipm no ee e pole
 posito: vt. i. simul possit poni cu eo: qd est ipm ee. Sed
 odz e qz illud qd e icopossibile: ei qd est ottingeter: nihil p
 hib: simplr pole ee: sz illud qd e icopossibile: ei qd simplr
 nece est ee: e simplr ipole. Id aut qd naturalr e p tps in fi-
 nitu necesse e ee. qz nece e qz vnūqzqz tñ sit: qz tñ nā rez
 bz. no. n. aliqd deficit ee: nisi qñ iā no pot ee: eo qz oia ap-
 petit ee. Si g aliqd ponat pole ee ex hoc ipso nece est qz
 ponat ppossibile ei qd nece est esse. Et id si ponam? id qd
 semp fuit fuisse pole no ee p illo tpe: seqz qz possit simul
 esse z non esse. Sedam rationem ponit ibi.

Lō. 132. Adhuc aut z hoc similr in oi signo exister:
 quare ifinito tpe eius qd non ee z esse habebit
 virtute: sz ostesum est. qz impossibile hoc.

Et dicit qz id qd semp fuit: vl semp no fuit. fm pmissa
 ponit habuisse potetia oppositi ei qd ei erat: non fm ali-
 qd signu: vl istas: sz simplr ioi signo. i. i oi istati. z sic seqz
 qz aliqd habeat potetia: vt sit z non sit tpe ifinito qd est i-
 possibile: vt supra ostesum est. Tertia rone ponit ibi.

Adhuc si prius virtus existit actu. oi exister
 tpe z ens generabile. Aut etiāz no ens ifinito.
 fieri aut possibile: simul aut no erat. z eius qd
 est ee vtute habebat. Et hoc quoqz esse z po-
 sterius ifinito vticqz tempore.

Que ro talis e. in eo qd icipit ee postqz no fuerat: vl no
 ee postqz fuerat. pus est vt vl potetia: qz actus. z si aliqd
 ens e igenitu qd semp fuit: seqz qz semp habuit vtute: vl
 potetia ad non ee. nulla. n. est ro: qre aduenerit ei ista po-
 tetia no eendi post tps ifinitu. Silr et si sit aliqd genituz
 qd pus no fuerit tpe ifinito: seqz qz toto illo tpe fuerit pos-
 sibile fieri. ita qz simul du no erat: habebat potetia eendi
 z no eendi hoc. z qz eet posterio fm ifinituz tps ex quo po-
 nit qz bz ee icorruptibile. Si igit in ifinituz anteqz ee ha-
 beat: habebat potetia: vt esset i futuruz in ifinito tpe: nulla
 ro erat: quare potuerit esse in tali istati. z non pus ex quo
 no est in potetia ad hoc esse in tpe determinato. Relinq-
 tur g qz potuerit esse etiā in aliquo tpe anteqz fuerit. z ita
 no poterit esse in illo tpe. in quo non erat. Et sic seqz fm

premissa qz potuerit simul esse z non esse. Et eadez ratio
 est de eo quod ponitur semper fuisse. z quadoqz corrup-
 pi. Deinde cum dicit.

Manifestu aut z alr qd ipole corruptibile
 ens no corruptuz esse quadoqz: semp. n. simul
 z corruptibile z icorruptibile endelechia: qua-
 re simul erit pole z semp ee z no semp: corrup-
 pitur igitur quadoqz corruptibile: z si genera-
 bile factum est: possibile enim factum esse. z
 non semper quidem esse.

Concludit fm eade rone qz ipole est qz aliqd sit cor-
 ruptibile qd qnqz no corrupat. Possit aut aliqs obuiare
 pdictis ronibus: dicedo qz oe genitu est corruptibile fm
 sua nam: sz pot ottingere: qz id qd e corruptibile: nuqz cor-
 rupat pp aliqz cam osernatem ipm i esse: sicut Plato po-
 suit qz mudus est genit? z corruptibilis fm seipz: sz semp
 manebit pp volutate dei: qzuis qda dicat qz Plato no sic
 itellexerit mudum ee corruptibile: sicut ea qz in se hnt ne-
 cessaria cam corruptionis: sz p hoc voluerit designare de-
 pendentia sui ee ab alio: qz. i. necessitas eendi: no est ei a se-
 ipso: sz a deo. Sz qcuqz fuerit itellect? platonis no refert
 ad ppositu. qz Arist. obicit vba ipsius: vn dicit manife-
 stuz ee: qz ipole e id qd est corruptibile: qnqz no corrupi.
 qz si qnqz no corrupat. pot no corrupi. z ita erit icorrupti-
 bile. z tñ ponit sempiterno tpe corruptibile exis. semper
 igit. i. ifinito tpe erit simul actu corruptibile z icorrupti-
 bile: sed qz corrupitur non semper est: quod autem est
 incorruptibile: semper est. ergo erit aliquid simul possi-
 bile semp ee. z no semp ee: qd e ipole: vt p3 ex bis q supra
 dicta sunt. qz qd pot semp ee: ex necessitate semp e: vnde
 no pot no semp ee. sic igit patz qz oe corruptibile qnqz cor-
 ruper. Et silr si aliqd est gnabile: etiā ex sui natura neces-
 se est qz factu sit. Qd qde no est sic itelligedu qz oia q pnt
 generari qnqz generent. multa. n. pnt fieri q nunqz fient.
 sz hoc no pot ee qz aliqd iā exis i sua nā sit gnabile. z tñ
 no sit gnatu: sz ab extremo preextiterit. Illud. n. qd e gna-
 bile no bz potetia nāle ad semp essendu: sed vt possit esse
 postqz aliqn est factu. z id no dicit si generabile est: fiet: sz
 factum est. Deinde cum dicit.

Est aut sic videre qd ipossibile aut qd fa-
 ctu est qnqz icorruptibile aliqd pficere: aut in-
 generabile ens. z semp p? corrupi. Necqz
 enim a casu: neqz incorruptibile: neqz igenera-
 bile possibile esse. Qd qdem. n. casuale est:
 aut a fortuna pter semp: aut z vt frequenter:
 aut est: aut fit. Qd aut ifinito tpe: aut simplici-
 ter: aut a quadā parte est: aut semp: aut vt fre-
 quenter existit ens. Necesse igit nā talia: qñ
 qz qde ee: qnqz aut no. Talia aut eade potetia
 contradictionis z mā qd ca ei: qd ee z no. Itaqz
 necesse etiam simul existere actu opposita.

Ostendit idez ex parte cae ei qd ponit igenitu: vl in-
 corruptibile. z pmo pponit rone. z excludit quandam
 obiectionem ibi. Sz adhuc neqz vez zc. Dicit g pmo qz
 etiāz sic. sicut dicez ottingit videre qz ipole est: aut qz id
 qd qnqz factu est: sit incorruptibile: aut qd est igenituz.
 z semp p? exis corrupat. Id. n. qd e icorruptibile vl ige-
 nitu: no pot esse a casu. qz id quod e a casu vl a fortuna ne-
 qz sicut semp: neqz sicut frequenter: aut est: aut fit: id aut
 qd est in ifinito tpe: siue sit simplr ifinitum: siue ifinitum
 ex vna pte. s. an vl post: vl est sicut semp: sicut id qd est in

Lō. 133.

Lō. 137.

Lō. 138.

Lō. 139.

Lō. 134.

Lō. 135.

Lō. 136.

Lō. 140.

infinite tpe simplr: vel sicut frequenter: sicut id qd est in infinite tempore ex vna parte. necesse est ergo qd talia que vel generant: vel corrumpunt: post infinite tps a natura habeant qd qnq; sunt: et qnq; non sunt: s; eoz q naturalr qnq; sunt: qnq; non sunt. eade potetia est ad dictione. s. ad ee: et non ee. qz q aliqua quadoq; sunt: quadoq; non sunt: habent ex ma iquatu subycit puationi vel forme. sic igit id e seg tur qd pus. s. q opposita possint simul esse eide. In eo. n. qd est generatu: remanet ma potes non ee. et ita cu sit icorruptibile simul erit potes ee. et potes non ee. et eade ro est ex parte igeniti. **C** Deinde cum dicit ibi.

36. **C** Sed ad huc neq; vez dicere nunc. qz est an
37. nus prior: neq; anus prior. qz nuc est. Impos-
sibile ergo non ens aliquando: posteri⁹ sempiter-
num. Habebit enim posterius: et eius quod e
38. non esse virtutem. **C** Veruntamen non ei⁹ qd
tunc non ee: existit. n. actu ens: sed in ano priore
et in pterito tpe. Si itaq; cuius bz vtutez exis
actu: erit igit veru dicere nunc. qz non est anus:
prior: s; impossibile. Neq; vna. n. vt⁹ eius qd e
39. factu ee: s; eius qd ee: aut futurum esse. **C** Si
mistr aut et si prius ens sempiternuz posterius
non erit. Habebit. n. virtute: cuius actus non e.
Itaq; si ponam⁹ pole: vez est dicere nuc. qz e
anus prior et vniuersalr in pterito tpe.

C Excludit quada obiectioez. posset. n. aligs dicere qd id icorruptibile qd est genitu: bz potetia ad non ee: non qdes in futuz: s; respectu pteriti. et s; id qd e igenitu: s; corru-
pibile: bz potetia ad ee respectu pteriti: s; hoc ipse exclu-
dit dices qd non est veru dicere nuc: q modo sit anus por:
vel aliqd eoz q in pterito tpe fuerunt: neq; et pot dicit q
id qd est nuc: fuerit in ano pterito. sic. n. aliqua sunt fm te-
pus distincta: vt ordo tps pueri non possit. vt. s. ea q sunt
pterita: vertant in pntia: et ea q sunt pntia: attribuunt
tepori pcedeti. Ex quo pz q ipole est id qd aliqui non fuit:
q posteri⁹ habeat ee in sempiternu: sic ia clusum e ex p-
missa rone. qz rone ma ex q genitu e: postq est: bz vtute
ad non ee: s; non pot dicit q habeat potetia ad non ee tuc. qz
ia existit actu ens. et sic opposita eent sil: vt in pmissis ro-
nibus cludebat: s; sequit q habeat potetia ad non ee re-
spectu poris anni vel pteriti tps. Qd aut hoc sit ipole sic
pz. qz id ad qd bz aliqd potetia: vt vtute: pot poi ee i actu
si ipole e aliqd respectu pteriti tps: vt ee vt non ee: pote-
rit poni q anus prior non sit. i. q id qd fuit in ano por non
fuerit: s; hoc e ipole: vt pmissum e. et hoc id qz nulla pote-
tia respicit id qd factu est in pterito: s; id qd e in pnti: vel
qd futuz est. Et q dcm est circa genitu qd ponit icorru-
pibile: eade et ro e: si aliqd ponat pus exis i sempiterno
tpe. et postea ponat non exis p corruptione rone ma. ha-
beret. n. potetia ad id qd non pot poni in actu. s. ad ee in po-
ri tpe qd si poat ee pole: vez erit dicere: q nuc e an⁹ por:
et q nuc e qd fuit i tpe pterito: ex quo potetia non e nisi
respectu pntis: vt dcm est. Virtus igit hui⁹ ronis in hoc
pntis q cu potetia non sit nisi respectu pteriti: sequitur
q pteritum conuertatur: et fiat presens vel futurum.

C Deinde cum dicit.

40. **C** Et naturalr aut et non vniuersaliter itenden-
tibus ipole: aut sempiternu ens prius corrupti
posterius: aut prius non ens: posteri⁹ sempiter-
nu ee. Corruptibilia. n. et gnabilia snt: et altera
bilis oia. alterant aut pstrarys: et ex qb⁹ pstant

na entia: et ab eisdem ipsis corrumpuntur.

C Ostedit ppositu pncipale p rone piaz scie nali. et dicit qd et p rone nalem. et non p rone vlez. i. logica vt me-
taphisica: sicut in pcedetib⁹ pot pderari q ipole e id qd
semp fuit: postea corrupti: vt id qd pus non fuit: postea esse
sempiternu. qz oia corruptibilia et gnabilia sunt alterabi-
lia. generatio aut et corruptio est termin⁹ alterationis: al-
teratio aut fit a pstrario in drium. Et sic pz q ex illis ptra-
rys. ex qb⁹ aliq fuit cum pus non eent ab illis et postea cor-
rupunt. et eade redacunt p corruptione. Sicut si aliquid
ex calido factu sit frigidu. Et sic pz q illud qd est gnartz
pot itez corrupti. et id qd e corruptu: fuit qnq; genitu. Est
aut pderadu q p dicit rones Arist. pcedit p positione
ponentem mudu esse factu p gnationez et etia corruptio-
nem: vt p se: vt p voluntatem dei. nos aut p fidem catholi-
ca ponim⁹ q icepit esse: non qdem p gnationem: qsi a na:
s; effluens a pncipio: cui⁹ potentia non erat alligata ad
dadu ei esse infinite tpe. s; fm q voluit postq pus non fue-
rat: vt manifeste excellentia vtutis ei⁹ supra totu ens. qz
s. totuz ens tñ dependet ab ipo. et ei⁹ vt non est alligata
vt determinata ad productionem talis entis: ea vo q ab
eo sic pducta sunt: vt in sempiternum sint: bnt potentiaz
et vtutem ad semp essendu. et nullo mo ad hoc q aliquan-
do non sint. qu. n. non erat talem potentia non habebat: qn
aut ia sunt: non habent potentiam respectu non ee qd pus
fuit: s; respectu esse quod nunc est: vel erit: quia potentia
non respicit pteritum: sed presens vel futurum. vt phi-
losophus dicit. sic igitur patet q rationes pmissae in nul-
lo ipugnant sententiam catholice fidei. et in hoc termina-
tur sententia primi libri. **C** Liber. II.

explian bis hui⁹ pti mete

Quod qude igit: neq; e o e factu ce-
lum: neq; ptingit corrupti: quem
admoduz qdam dicit ipm: s; e
vnu et sempiternu pncipiuz q-
de et cosumatione non habens.
Habens aut et pntens in seipso

text⁹ pnti pmi

infinite tpus: ex dictis licet accipere fidez: et
per opinionem eam que ab aliter dicentibus et
generantibus ipsum. Si enim sic quidem ha-
bere contingit: secundum quem autem modu
illi factum esse dicunt non contingit: magnam
vtiq; habebit. et hoc inclinationem ad fidez de
imortalitate ipsi⁹: et sempiternitate. **C** Lec. I.

Quia in pmo libro philosophus determi-
navit de toto mundo in quo ostedit esse que-
dam corpora que mouent circulariter: que-
dam que mouentur motu recto: hic incipit
determinare de corporibus que mouentur
circulariter. Et primo determinat de ipsis corporibus
circulariter motis. Secdo determinat de centro sup qb
circulariter mouent ibi. Reliquu aut de terra dicere et.
Circa pnu duo facit. pmo determinat de celo: qd est cor-
pus circulariter motu. 2. de stellis q sunt in celo ibi. De-
uocatis aut astris et. Circa pnum duo facit. pmo deter-
minat de his que pertinent ad substantiaz celi. Secdo de
his que pertinent ad motum eius ibi. Quonia autem est
dupliciter et. Circa pnum tria facit. pmo determinat de
duratione celi. scdo de diuersitate partium eius ibi. Quo-
niam autem quidam sunt et. tertio determinat de figu-
ra ipsius ibi. Figuram autem spericaz et. Circa pnu duo
facit. pmo ifert clusionem in precedentibus manifesta-
tas. scdo ex illa clusione arguit ad ppositu ibi. Propter

quod bene habet etc. Dicit ergo primo quod ex premissis possumus accipere credulitate quod totum celum neque sit factum: neque contingat ipsum corrumpi: sicut quidam dicunt: dicit autem totum celum esse igenitum: et incorruptibile: eo quod maxima pars corporum mundi est suba corporis celestis quod est igenitum et incorruptibile per modum quo in primo libro probatum est. Unde hoc dicit ad differentiam quarundam partium mundi que sunt generabiles et corruptibiles secundum partes: sed non secundum totum: sicut patet de elementis. Vel quod huiusmodi corpora que sunt generabilia et corruptibilia: sicut animalia et plante et lapides non proprie sunt partes mundi: alioquin mundus nunquam perfectus esset: cum non habeat omnia huiusmodi simul: sed huiusmodi sunt quidam effectus partium mundi. et ideo huiusmodi res subiacent generationi et corruptioni: non solum secundum partes sed secundum totum: nihilominus tamen totus mundus caret generatione et corruptione. Et est notandum quod celum omnino non est factum neque corruptum: sed neque contingit corrumpi propter illos quod dicebant mundum ex natura sua esse corruptibile: et tamen nunquam corrumpitur propter voluntatem dei: et ideo signanter dicitur quemadmodum quidam dicunt: sed probatum est supra quod est unum tamen et sempiternum: quod dicitur ne credere sempiternum esse: non unum numero: sed specie. ita scilicet quod non habet principium: neque finem totius eterni. id est totius sue durationis infinite. Et ne aliquis putaret mundum corporeum sic dici eternum: sicut deus: cuius esse et vivere est totum simul: absque successione prioris et posterioris subiungit: habes infinitum tempus. quod scilicet duratio extendit secundum successione temporis. non tamen totus mundus habet hoc modo durationem temporalem: sicut aliquod singulare et generabile et corruptibile. cuius duratio comprehendit a tempore: non tamen continet tempus: sed tempus continet a toto mundo. tamen quod tempus non extendit ultra durationem mundi. quod tempus causatur ex motu primi corporis mundi: ut in 4. physico habitus est. Unde tempus continet a mundo: sicut effectus a causa: habet autem tempus quod mensurat motum celi: non quod extendit in quantum continet ab eo: sicut effectus a causa. non enim continens mensurat per contentum: sed e converso: sed hoc inquam habet tempus in quantum est ymago quidam dei nata ab eternitate divina: sicut et Boetius dicit quod tempus ab evo ire iubet. Nec igitur que dicta sunt: non solum credibilia redduntur pro ratione: sed et per opiniones aliter dicentium qui attribuit mundo generationem et corruptionem. si enim ita sit: quod contingit mundum sic se habere: sicut nos dicimus absque hoc quod aliquod inconueniens sequatur. non autem contingit se habere per modum quo illi dicunt mundum factum esse. hoc iam habebit magnam inclinationem. id est magnam vim persuasivam ad hoc quod aliquis credat immortalitatem celi. et sempiternitatem ipsius: ut immortalitas referatur ad perpetuitatem vite: sempiternitas autem ad perpetuitatem eternitatis: ponebant enim celum non solum esse: sed et vivere tanquam animalium. Ex hoc autem quod hic dicitur: apparet quod Aristoteles induxit predictas rationes ad probandum sempiternitatem mundi: non tamen ostendentes ex necessitate quod mundus non inceperit: sed tanquam ostendentes quod non incepit illo modo quo ab alijs incepisse ponebatur. Et deinde cum dicitur.

20. Propter quod bene habet persuasibile se ipsum exhibere antiquis: et maxime patrum nostrorum veros credere esse sermones: ut sit immortale aliquid: et divinum habentium quoddem motum: habentium autem tales: ut nullus sit finis ipsius: sed magis iste aliorum finis. Premissa conclusio que erat de sempiternitate totius mundi claudit propositum. scilicet sempiternitatem corporis celestis. Et circa hoc tria facit. primo infert conclusionem in generali. scilicet cum do manifestat eam in speciali ibi. Celum autem: ex veritate manifestata excludit contrarias opiniones ibi. Propter quod quod dicitur. Circa primum duo facit. primo infert conclusionem iterum. et ponit rationem ipsam ibi. Et enim finis etc. Dicit ergo primo quod ex premissis inclinamur ad credendum sempiternitatem mundi: etc.

quens est quod homo se exhibeat de facili persuasibilem a dictis antiquorum: non tamen quantum ad quoscumque antiquos errantes: sed precipue quantum ad patres nostros: quod scilicet nos in cultu divino instruxerunt: ut scilicet credamus eorum sermones esse veros quantum ad hoc quod credamus aliquid esse immortale et divinum: non solum de numero subarum immobilium que sunt a materia separate: sed et quantum ad corpora que habent tale motum: tamen ut ipsi motus corporis divini et immortalis non sit aliquis finis: quod scilicet iste motus terminetur: sed magis iste motus sit finis aliorum motuum. Ideo autem hoc attribuit antiquis sermonibus patrum. quod omnes illi qui apud gentes cultum divinum instituerunt: hoc intendebant quod cultus divinus exhiberetur celo tanquam divino et immortali corpori. et quod semper mouetur: unde et ab ethyn quod est semper currere in greco: theos. id est deum nominaverunt. Et deinde cum dicitur.

Et enim finis continentium est: et ipsa circulatio perfecta ens: continet imperfectas: et habentes terminum et quietem. Ipsa quidem nullum: neque principium habens: neque finem: sed incessabilis ens infinito tempore. Aliorum autem horum quidem causa principij: horum autem suscipiens quietem.

Ponit rationem predictae conclusionis quantum ad hoc quod dixerat quod motus celi sit finis aliorum motuum. omnino enim continens habet rationem finis in quantum contentum terminat ad suum continens: manifestum est autem quod imperfectum natum est contineri a perfecto: sic autem in primo ostensum est. motus circularis est perfectus. motus autem recti sunt imperfecti. quod non redeunt ad suum principium: sicut motus circularis: sed habent terminum maxime distantem et prius principio: unde sicut in principio incipiunt moveri. ita cum sunt in termino incipiunt quiescere. unde omnis quod motus circularis continet alios motus: sicut perfectum continet imperfectum. Et propter hoc motus circularis est finis aliorum motuum. ita scilicet quod ipse motus circularis nullum habeat principium: neque finem quo incipiat moveri: neque desinat: sed quod incessabiliter moveatur tempore infinito: omnino autem quod incipit: aut desinit moveri: hoc patitur per aliquem motum percedere que est causa motus ipsius. si enim in eadem dispoitione se haberet movens et mobile: non magis inciperet motus postea quam per in his que ante mouentur. Unde si aliquis motus incipit de novo: omnis peristere aliquem motum que causet novitatem huius motus. Si autem mundus est sempiternus: omnis quod ipse fuerit motus. Unde oportebat ponere aliquem motum sempiternum que continet alios motus non sempiternos tanquam finis ipsorum: ita tamen quod horum quoddem mobilium sit causa que incipiat moveri: illorum autem que desinant moveri: suscipiat quietem non autem dicitur causet quietem: sed suscipiat quod de intentione cause vltima est quod imprimat suam similitudinem effectibus. que tamen non potest adequare causam vltimam: sed recipiunt similitudinem eius secundum suum modum. sicut patet quod hec inferiora non recipiunt uniformiter a deo sempiternitatem divini esse: ut scilicet maneat semper eadem numero remanent tamen idem specie per generationem individuum: unde deus ipse quidem dat esse rebus: sed earum corruptiones recipit quasi ea vltima ad generationem aliorum. Et similiter inferiores motus recipiunt similitudinem sempiternitatis motus celestis: non uniformiter: sed secundum alternationem quietis et motus. Unde id quod est in eis de motu. causatur ex motu celesti: quod autem est in eis de defectu motus: id est de quiete causatur ex defectu ipsorum motuum: in quorum natura non est: ut semper moveantur: sed motus celi dicitur suscipere quietem horum corporum: sicut ordinatam ad finem. Et sic etiam Plato in thymeo deum mundi conditorem inducit ducentem celestibus diis alimentum dantes augere. et decrementum passa iterum suscipere. Et deinde cum dicitur.

Co. 3

Co. 4

Celum autem et eum qui sursum locū: aut qui quidem dīs attribuerunt: velut existens solum imortale.

Manifestat in speciali qd dixerat. et pmo q̄tū ad sempiternitatē celi. 2° q̄tū ad q̄litatē mot^o ei^o ibi. Adhuc aut sine labore etc. Quia aut celū sit sempiternū manifestat dupliciter. p̄ qdē s̄m dicta antiquoz: et dicit q̄ antiq̄ ip̄s dīs attribuebāt celū et locū q̄ est sursum: tāq̄ celū sit imortale vt p̄ter possit eē locus imortaliū sic etiā supra dictū ē in pmo. vocat aut locū sursum ip̄s: celū: p̄ cōez opinionē sic loquētiū. et q̄ loc^o quo ferunt leuia q̄ pprie dicit loc^o sursum: p̄p̄inquisim^o est celesti corpi. **S**cdō ibi.

Co. 3. **N**unc autem testificatur ratio q̄ incorruptibile et generabile. Adhuc autem impassibile omnis mortalis difficultatis est.

Manifestat idē p̄ rōnē supra positā: q̄ on̄debat q̄ celus sit igenerabile et incorruptibile: ex hoc. s. q̄ caret 2°: ibidē etiā est on̄sus q̄ celū est impassibile passiōe q̄ inducit difficultatē corruptiōis vt ibidē on̄sus est: sūt tū corpa celestia passibilia passiōe p̄fectiōis sicut q̄ luna illuminat et recipit virtutē a sole: et hec ēt. s. dca sūt. **D**ein cū dicit.

Adhuc autem sine labore propter neq̄ vna indigere violenta necessitate que detineat prohibens ferri aptū natum ipsum aliter. **O**mne .n. tale magis laboriosum: quanto quidem vti q̄ sempitern^o sit: et dispōnis optie expers.

Manifestat q̄litatē mot^o celi. et q̄ mouet sine labore. et hoc p̄bat. q̄ nō est ponere. q̄ p̄ aliquā necessitatē violentā detineat: q̄ phibeat ip̄s aliter moueri. s. s̄m suā nām oē .n. qd cū labore mouet: mouet 2° motū nālē sui corpi p̄ qd motus aīalis sursum est laboriosus: q̄ aut p̄tra nām suā mouent: si debeat eoz motus 2° trinuari: o3 q̄ hoc sit p̄ aliqd̄ violentū mouēs: qd̄ iponat eis necessitatē coactiōis. nā necessitas nālīs nō est nisi ad ea q̄ sunt s̄m nām: omne aut qd̄ est tale: qd̄. s. mouet aliquo motu 2° suā nām: tanto magis laboriosus est: q̄to magis mot^o ei^o est 2° trinu^o et sempiternus. et q̄to magis exp̄s optime dispōnis ē: vt. s. sit s̄z suā nām: hoc aut nō pōt attribui corpi celesti: qd̄ est nobilissimū corpi: vñ relinquit q̄ mot^o celi nō sit laboriosus. **D**einde cum dicit.

Co. 4. **P**ropter quod quidem: neq̄ secundus antiquam fabulam suspicandum habere: qui dicunt arlate quodam ip̄s opus esse ad salutē: videntur. .n. et hunc constituentē sermonem: eandem habere suspitionem his: qui posterius: vt. .n. gravitatem habentibus et terrenis oībus his que sursum corporibus substituerunt ip̄s fabulose necessitatē animataz. **N**eq̄ vti q̄ hoc modo suspicandum.

Excludit opinioēs p̄trarias et primo excludit errores. 2° excludit veritates intētas ibi. Si itaq̄ quēadmodū etc. Circa p̄mū excludit tres opinioēs quaz p̄ma est fabularis. et dicit: q̄ q̄ motus celi nō est laboriosus nec p̄tra naturā: non est nec leuiter suspicandū q̄ se habeat sempiternitas celi et motus eius s̄m antiq̄ fabulā homeri et aliorū poetaz: qui dicebāt: q̄ celū ad hoc q̄ s̄ruet in suo situ indiget quodā gigante: quē vocabāt atlantē stantem sup̄ duas colūnas: et sustentantē humeris celū: illi. .n. q̄ istū sermonē fabularē cōposuerūt: vident eandē opinioēm habuisse de corporib^o celestib^o: quā habuerūt quidā posteriorēs. s. vt essent graua et terrea: vt sic indigeret sursum

contra suam naturam detineri per aliquam virtutē animatam: vel alicuius rei viuētis: puta dei: vel cuiuscunq̄ substantie separate: et si quidē hoc dicant celo esse necessarium: p̄pter hoc q̄ celū habeat gravitatē: fabula est oīno reprobanda: si aut intelligat q̄ celum habeat naturā talis situs et motus: et tū datus est ei ab alio causante et conseruante: sic fabula aliquod diuinū 2° tinet. **S**cdō ibi.

Neq̄ propter circumgyrationem celerioris existētie latioris propria inclinatione ad hoc saluari tanto tempore: quemadmodū empedocles inquit. **C**o. 5.

Excludit opinioēm empedoclis: qui ponebat: q̄ celū in tali situ cōseruatur ne cadat: p̄pter velocitatē sui motus: quo excedit inclinationem proprie nature ad cadendum: sicut accidit in aqua que nō effunditur: si vas aque velocius giretur q̄ sit motus aque deorsum: et hoc etiā dicit posuisse democritus et anaxagoras: sed quidē forte esset possibile accidere in aliquo breui tempore: sed q̄ per talem velocitatē conseruetur motus celi in tāto tempore. s. perpetuo et infinito: hoc est valde improbabile: cū enim id qd̄ est violentum: sit quedam exorbitatio ab eo quod est s̄m naturā. non videt q̄ possit esse maius tempus eius quod est violentū q̄ eius qd̄ est s̄m naturam: q̄ id quod est s̄m naturam est quasi semper aut sicut frequenter. Arguunt etiā isti. sicut et primi: q̄ vident putasse corpora celestia esse graua: sed p̄pter velocitatē motus: deorsum non cadere. **S**cdō ibi.

Scd̄ adhuc neq̄ ab anima ratiōabile cogēte manere sempiternum. **C**o. 6.

Excludit tertiaz opinioēm: q̄ est platonis: qui posuit in thimēo q̄ in medio mundi: aīa eius ad extremū celus omniq̄aq̄ cōplexa incepit incessabilē et prudentē vitā ad omne tēpus: et primo ex parte ip̄s corpus: vnde dicit q̄ nō est ratiōabile dicere q̄ celum. et motus eius in sempiternum maneat p̄pter coactionē aīe ratiōalis: q̄ nullum coactū pōt esse sempiternum. cum. .n. violentum sit contra naturam: sequeretur id quod est s̄m naturam nunq̄ esse. **S**cdō ibi.

Neq̄ .n. anime possibile esse talem vitā sine tristitia et beatam. **N**ecessē. .n. et motu cum violentia existente: si quidē mouet ferri apto nato primo corpore aliter. **E**t mouere cōtinue sine vacatione esse et omni carens remissione prudenti: siquidem neq̄ vt anime mortaliū animalium est requies circa somnuz facta corporis remissio: sed necessarium sustentantis cuiusdam partem retinere ipsam sempiternā et incorruptibilem.

Ostendit idem ex parte aīe dicens: q̄ nō posset eē vita aīe mouētis sic corpus sine tristitia et beata. **L**ū. .n. mot^o sit corporis p̄ violentiā. et aīa moueat circulariter corpus. qd̄ est aptum natū aliter moueri: et cū hoc moueat ip̄s cōtinue: necesse est q̄ talis aīa nunq̄ vacet. et q̄ sit remota ab omni roboze prudētis: et pōt per robur prudens intelligi operatio speculatiui intellectus ad quam requiritur prudētia et robur: quasi dicat: si nullo modo vacat anima celi a labore: quem patitur mouendo celum contra suā naturam: semper impediēt a vehementi contemplatiōe quam impedit continuitas laboris: et tristitia cōsequens. **U**el per prudens robur: intelligit conatū aīe: appositum ad mouendū s̄m prudentiam: nō. .n. videt esse prudētis: adhibere robur suū ad cōtinue laborandū siue inter-

missione: nam si aliquid laboriosum assumat ad modicum
 tempus: tolerabile erit: celum autem mouet motu continuo et sem-
 piterno. Unum si anima celi moueret celum sua natura et cum labor-
 re: sequeret quod esset peioris conditionis: quod aie mortalium animalium: quod
 regeretur a motu corporis: saltim in somno: sed necessarium est quod
 spericium. i. alicuius superioris corporis ordinatio detineat ipsam
 animam celi sempiternam. et iterabilem. i. non deficientem a mouendo
 ad similitudinem cuiusdam viri quod dicebatur hixio de quo fabula-
 riter dicitur: quod cum esset propositus a ioue nuptiis iunioidis: accipi-
 uit eam: quod loco sui nebula ei supposuit: ex qua genuit cetaurum:
 unde iuppiter alligauit troco in quo continue moueret. Quod quod
 deus videtur Aris. dicere: dicitur platoni: quod dixit quod ex medio
 mundi ad extremum celum: anima omniumque complexa incepit incessabi-
 lem et prudentem vitam ad omne tempus. Item hoc. n. videtur anima celi
 alligata corporibus sine celo sic hixio troco. Et videtur quod vita
 talis anime non sit prudentis: sed insipientis utpote quod incepit perpetuum
 laborem: non autem reprehendit hic Aris. platonem quod posuit celum anima
 tur. quod et inferi hoc ipse ponit: sed de hoc quod videtur ponere: quod
 moueat celum in sempiternum sua natura: sed forte plato non
 intellexit motum hunc esse contra naturam celi: sed voluit exprimere
 quod natura sed quod dicitur ei talis motus esse ei ab alio. Deinde cum dicit.

C Si itaque quemadmodum dicimus contin-
 git dicto habere modo de prima latitudine non so-
 lum ipsius de sempiternitate sic existimare me-
 lius: sed et diuinationi ei que de dijs solum yri-
 que habebimus sic confesse enunciare concordis
 sermones: sed talium quidem sermonum satis
 fit nunc.

C Concludit ex premissis: quod si contingit ita se habere de primo mo-
 tu locali: quod est motus celi. sic diximus ut. i. sit sine labore: non so-
 lus hoc existimare est melius: quam ad sempiternitatem ipsius
 celi: sed etiam hoc est magis conueniens existimationi quam habe-
 mus de deo: quam quod vocat diuinationem: quasi ex diuina re-
 uelatione habitam. solum. n. per istum modum dicemus ubique concor-
 des sermones: non. n. videtur esse consonum: quod celum moueat a deo.
 et quod motus eius sit cum labore: sed de talibus sermonibus
 satis fit nunc ad presens dictum.

7. **Q**uoniam autem quidam sunt qui di-
 cunt esse aliquid dextrum et sinistrum
 celi: quemadmodum vocari pictago-
 rici: illorum. n. iste sermo est: conside-
 randum utrum hoc se habet modo: ut illi dicunt
 aut magis aliter: si quidem oportet adaptare to-
 ti corpori hec principia: prestim neque primum
 si dextrum existit et sinistrum adhuc prius priora exi-
 stant mandum existere principia in ipso. **Ec. II.**

Ostendit prius determinauit de perpetuitate celi
 hic determinat de diuersitate partium eius. et primo
 determinat de diuersitate partium celi que accipiuntur
 per diuersitatem situm in eodem celo. 2. de diuer-
 sitate partium que accipiuntur secundum ordinem corporum ce-
 lestium adiuicem ibi. Quoniam autem non est 2. motus. Circa primum
 duo facit. primo determinat de diuersitate situ partium celi
 secundum opinionem aliorum. 2. per opinionem propria ibi. Nobis autem
 quoniam determinatum est. Circa primum duo facit. primo proponit
 quod intendit. 2. manifestat propositum ibi. Determinatum est quod
 igitur. dicitur ergo primo: quod quod quod dicitur quod dicitur partes celi esse dex-
 tram. et quodam sinistram. i. pythagorici quod posuerunt dextrum. et sin-
 istrum in omnibus rebus: considerandum videtur utrum hoc modo se habeat
 sicut illi dicunt: vel magis aliter sint celo attribuenda quam ipsi
 dicunt. si tamen oportet adaptare hec principia. i. dextrum et sinistrum corpo-
 ri toti mundi per hoc quod sunt corpora celestia quod continent totum

mundum. hoc autem ideo considerandum videtur. quod statim a principio oc-
 currit homini: quod si dextrum et sinistrum sint in celo: quod multo ma-
 gis et per prius estimanda sint esse in celo priora principia. i. sursum
 et deorsum. ante. et retro. Deinde cum dicit.

Determinandum est quidem igitur de his in
 his que circa animalium motus: propter propria
 nature illorum in esse: manifeste. n. in animalibus
 existentia videntur: his quidem omnes tales par-
 tes. Dico autem pura et dextrum et sinistrum.
 His autem quedam: plantis autem sursum et de-
 orsum solum.

Manifestat propositum et primo ostendit conditiones istorum prin-
 cipiorum sed quod in alijs rebus inueniuntur. 2. ostendit. quod non inueniuntur
 in omnibus corporibus ibi. Propter quod non in omni corpore. Circa
 primum duo facit. primo ostendit: quod non omnia predicta principia sunt
 omnibus. 2. ostendit: quo ordine se habeant adiuicem ibi. Est autem
 sursum quod dicitur. Circa primum duo facit. primo ostendit quod hec principia
 non omnia omnibus sunt sed quibusdam quodam et non omnia. 2. ostendit hoc ostendit
 esse inconueniens: vel celo attribuatur quodam. et non omnia ibi. Si autem oportet
 celo adaptare. dicitur ergo primo quod de his principijs que dicuntur
 differentie ponunt determinatum est in libro de processu animalium:
 per hoc quod sunt propria nature istorum. i. animalium. In animalibus. n.
 manifeste videntur hec existere secundum determinatas partes: ita
 quodam: quod aliquibus animalibus. i. perfectis que non solum sentiunt sed etiam mo-
 uentur motu locali: sunt omnes tales partes. i. dextrum et sinistrum
 ante et retro. sursum et deorsum: quibusdam vero animalibus. i. vel perfectis
 vel imperfectis et immobilibus: sunt quodam eorum. i. sursum et deorsum.
 ante et retro. plantis autem non insunt nisi sursum et deorsum.
 Deinde cum dicit.

Si autem oportet celo adaptare aliquid ta-
 lium et primum: quemadmodum diximus in ani-
 malibus existens rationale existere in ipso.
 Tribus. n. entibus vnumquodque velut princi-
 pium quoddam est. Dico autem tria sursum et de-
 orsum: et anterius: et oppositum: et dextrum et
 sinistrum: has. n. distensiones rationale existe-
 re corporibus perfectis omnes.

Oportet quod si in celo aliquid de his ponatur: quod necesse est omnia
 hec in eo ponere: et dicitur quod si aliquid talium oportet attribuere celo. i.
 vel dextrum vel sinistrum: rationale est: quod ibi primum existat id quod inue-
 nitur in animalibus perfectis: vel rationale est: quod in eo existat id quod est
 primum in animalibus: quod posito posteriori: ponitur prius: cum autem sint
 tres oppositioes vel dimensiones: vnumquodque horum trium. i. sur-
 sum ante. et dextrum. est velut quodam primum sue oppositiois vel di-
 mensionis: exponit autem contra que dixerit esse illa tria: quorum vnum
 est oppositio vel dimensio: que est iter sursum et deorsum: i. quod dicitur
 sursum est primum. Aliud autem est iter anterius et eius oppositum: quod
 dicitur retro: ubi quod est ante est primum. Tertia autem iter dextrum et
 sinistrum: i. quod dextrum est primum. et quod perfectum est quod constat ex omnibus partibus
 seu principijs: rationale est: quod omnes hec oppositioes vel dimensio-
 nes inueniantur in corporibus perfectis: unde cum celum sit maxime perfectum:
 rationale est: quod si sit capax harum partium. quod habeat omnes. et
 non quasdam tantum. Deinde cum dicit.

Est autem sursum quidem longitudinis prin-
 cipium. Dextrum autem latitudinis: anterius
 autem profunditatis.

Ostendit ordinem dictorum principiorum dupliciter. pri-
 mo quidem ex parte ipsarum dimensionum: nam sursum
 est principium longitudinis: nam in homine qui est ani-
 mal maxime perfectum: dicitur longitudo quasi maxima dimen-
 sio eius a capite: quod est sursum eius usque ad pedes: quod sunt
 deorsum eius: dextrum autem est principium latitudinis: atten-

Co. 9.

ditur. n. latitudo hominis fm distantiaz que est inter dextrum et sinistrum. Anterior autem est principium profunditatis. attenditur. n. profunditas siue grossities hominis fm distantiam: que est inter ante et retro. In alijs autem animalibus proportionabiliter se habet: longitudo autem prior est latitudine. et latitudo profunditate. sicut linea superficie. et superficies corpore. ergo sursum est prius eo quod est ante. et ante est prius eo quod est dextrum. ¶ Secundo ibi.

¶ Adhuc autem aliter secundus motus: principia enim hec dico: unde incipiunt primum motum habentibus. Est autem et sursum quidem augmentatio: a dextris autem qui secundum locum: ab anterioribus autem qui secundum sensum. Anterior. n. dico: in quo sensus.

¶ Probat idem ex parte motuum: et hoc ideo: quia ea que dicta sunt: sunt quedam principia motuum in animalibus habitibus habentibus siue principia: motus. n. augmentati incipit quidem a sursum: et hoc manifeste apparet in hominibus: nam caput quod est sursum hominis. est etiam sursum secundum positionem mundi: a capite autem incipit motus augmentati: quia in officio oris quod est in capite: trahit alimentum quod est augmentati materia: plantarum autem sursum est radix: que proportionat capiti in animalibus in sumptione alimentum: sed id quod est sursum plante per oppositum se habet. fm sursum ad finem mundi. In alijs autem animalibus medio modo se habet: motus autem qui est secundum locum. incipit a dextris: naturaliter. n. animalia prius mouent dextram partem quam sinistram. sicut in ambulando prius mouet dextrum pedem. Sed in motu alterationis ipsorum sensuum est principium id quod est anterior: anterior. n. pars animalis dicitur in qua sensus existit. Quia igitur motus augmentati: est prior motu sensu. qui etiam est prior motu locali in animalibus: consequens est quod sursum sit prius: quam anterior. et anterior prius quam dextrum. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Propter quod et non in omni corpore sursum et deorsum: et dextrum et sinistrum: et anterior et posterior querendum: sed quecumque habent motus principium in ipsis animata entia. Inanimatorum. n. in nullo videmus unde principium motus: hec quidem. n. omnino non mouentur. Hec autem mouentur quidem sed ab omni parte similiter: puta ignis sursum solum: et terra ad medium.

¶ Ostendit quod hec principia non sunt in omnibus corporibus. et primo concludit ex premissis: quod proprie et per se loquendo. non sunt hec principia in corporibus inanimatis. et ostendit per quem modum ibi esse dicuntur ibi. Sed in his quidem re. dicit ergo primo: quod que predicta sunt principia quorumdam motuum: consequens est quod sursum et deorsum dextrum et sinistrum. anterior et posterior non sint querenda in omnibus corporibus: sed solum in corporibus animatis quecumque habent in seipsis principium motus. sed in nullo corporum inanimatorum videmus aliquod principium unde incipiat motus: quod quidem potest intelligi dupliciter. Uno modo quia in corporibus animatis est principium actuum motus: quod est anima. in corporibus autem inanimatis non est principium motus actuum: quod. s. moueat: sed mouentur ab exteriori mouente: quod est generans vel remouens prohibens: interior autem habet principium motus passiuum: quo. s. nata sunt moueri: puta grauitate vel leuitate. vt patet in. s. philosophorum. Alio modo potest intelligi: quia in corporibus animatis inuenitur determinata pars corporis a qua incipit motus: sicut dictum est: quod quidem in corporibus inanimatis non inuenitur: quia sicut subdit: inanimatorum corporum quedam omnino non mouentur. sicut illa que sunt in p-

pris locis: vel potius hoc dicit propter corpora artificialia que non habent ex seipsis aliquem motum: quedam autem mouentur. sicut corpora naturalia existunt extra proprium suum locum: sed tamen vniuersimodum eorum mouentur ad suum locum similiter ab omni parte. sicut ignis solum mouetur sursum. et terra solum mouetur ad medium mundi: nulla alia differentia situs considerata: vel ex parte corporis quod mouetur vt. s. vna pars eius prius incipiat moueri quam alia: vel etiam quantum ad locum. vt. s. ex vno situ locali moueat corpus naturale ad suum locum et non ex alio. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Sed in his quidem dicimus sursum et deorsum: et dextrum et sinistrum ad nos referentes. Aut. n. secundum nostras dextras: que admodum diuinatorum: aut secundum similitudinem nostri: que admodum que statue: aut que contrario habentia positione. Dextrum quidem. n. quod ad nostram sinistram: sinistrum autem contrarium: et posterior quod ad nostrum anterior. In ipsis autem his nullam videmus differentiam: si. n. e contrario vertantur: contraria dicimus dextra et sinistra: et sursum et deorsum et posterior et anterior.

¶ Ostendit quoque predicta positiones que dicuntur in corporibus inanimatis: et dicit quod in his corporibus dicimus sursum et deorsum. et dextrum et sinistrum. et sicut ante et retro solum per comparationem ad nos. Et hoc triplici. vno modo. fm quod dicimus dextrum id quod est nobis positum secundum nostras dextras. sicut diuinatorum: puta augures noiant aures dextras: que est nobis ad dextras: sinistras vero que est nobis ad sinistram. Alio modo per similitudinem ad partes nostras. sicut in statua dicimus dextrum: quod est sicut dextro hominis. et sinistrum quod est sicut sinistro. Tertio modo per propria positionem dico sinistrum quod est oppositum nostro dextro. et dextrum quod est oppositum nostro sinistro. sicut patet in ymagine que resultat in speculo: et eadem ratio est in alijs positionibus: sed in ipsis rebus inanimatis secundum se consideratis nulla inuenitur diuersitas talium partium. Et hoc patet: quia si conuertantur ad nos e contrario se habebunt que prius. Illud. n. quod erat dextrum: dicitur sinistrum et e converso et simile est in alijs positionibus. In rebus autem animatis que literatim vertantur se eodem modo se habent habentibus partibus. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Propter quod et pythagoricos vtrique quis ammirabitur: quia duo scilicet hec principia dicebantur dextrum et sinistrum. Quatuor autem dereliquerunt: nihil minus principia entia.

¶ Ostendit pythagoricos male attribuisse celo huiusmodi differentias. et hoc tribus modis: qui ex superioribus accipi possunt. et ideo illos per modum conclusionis hic inducit. primus autem modus est: quia cum sint sex positiones: mirabile videtur quare solum harum duas attribuebant. celo. s. dextrum et sinistrum: et alias quatuor reliquerunt. cum tamen rationabile sit quod omnia celo conueniant: vt supra dictum est. Secundum modum ponit ibi. Nihil minus re. quia. s. si aliqua debuerunt pretermitti vt non attribuerentur celo: oportuit pretermitti illa que sunt minus principalia. Quia autem illa quatuor que pretermisit non sunt minus principalia quam illa duo que posuit ostendit quatuor rationibus. Quarum prima ponit ibi.

¶ Nihil. n. maiorem differentiam habent quam sursum: ad que deorsum: et que anterior: ad que posterior: quam dextra et sinistra in omnibus animalibus: hec quidem. n. virtute differunt solum: hec autem et figuris.

Circa n. videm⁹ i qbuscuq; aialib⁹ q minorē dñam ha-
beat ps q est sursus ad eā q est deorsus z q est anteri⁹ ad
eam que est posterius q; dextrum ad sinistrum: imo maio-
rem. nā pars dextra z sinistra differūt solum virtute. z cō-
ueniūt in figura. manus. n. dextra est fortior q; sinistra: lz
sit eiusdem figure: z similiter humerus dexter est fortior
q; sinister ad motum: q;uis sinister sit fortior ad portādū
onus. z similiter pes dexter est fortior ad motum: sed pes
sinister ad fixationē: manifestus est aut q ps anterior z po-
sterior aialis: z superior z inferior differūt nō solum in vir-
tute lz etiā in figura. Illa aut que magis differūt vident⁹
principaliorē distantia habere. **C**Scdaz rōne ponit ibi.

CEt sursum z deorsum omnibus animatis:
similiter z animalibus z plantis. Dextrum au-
tem z sinistrum non existit in plantis.

CQue rō talis est: sursus z deorsus iueniunt⁹ in oib⁹ cor-
poribus aialis tam aialib⁹ q; plantis. sed dextrū z sinistrū
nō existit in plantis: sed solū in aialibus perfectis: z sic sur-
sum z deorsus sunt priora. fm q; prius dicitur: a quo non
cōuertit⁹ nā essendi. **C**Tertiā rationem ponit ibi.

CAdhuc autem vt longitudo latitudine pri-
or: si sursum longitudinis principium: dextrum
autem latitudinis: prioris autem principium:
prius utiq; erit sursum dextro secundum gene-
rationem: quoniam multotiens dicit⁹ prius.

CQue rō talis ē: lōgitudō ē pōr latitudine. z hoc in via
generatiōis: q; lz geometras līca mota fac⁹ supficiē. sursū
aut ē pñ⁹ lōgitudis dextz at pri⁹ latitudis. vt supra oñsū
est: cū igit⁹ pncipiū pōris sit prius: nō est q; sursus sit pri⁹
q; dextrū. fm. s. q; aliqd est pri⁹ generatiōe: pp qd multis
modis dicit⁹ aliqd pri⁹ vt patet in pñcamētis. z. s. meta.

CQuartam rationem ponit ibi.
CAdhuc autem si sursum quidē est vnde mo-
tus. Dextrum autem a quo. Anterior autem
ad quod: saltem sic utiq; habebunt quandam
virtutem pncipiū: que sursum ad alias speci-
es. Ideoq; quia derelinquūt principaliora prin-
cipia: iustum est ipsos increpare: z quia hec in
omnibus similiter putabant existere.

CEt dicit q; sursus est vñ est mor⁹: qd pōt intelligi de motu
augmētū. dextrū aut eā quo ē mor⁹ localis. Anteri⁹ aut ē
ad qd pcedit aial q;si oppositū suo sensui. z sic pz q; sursus
bz q; dā pncipalitatē respectu aliaz spērū positōis sic mo-
tus augmētū ē magis eēntialis z magis intrinsec⁹ aiali: q;
motus localis. pōt aut meli⁹ totū qd hic dñ ad motū loca-
lem referri: vt dicat⁹ q; sursus in aiali qd mouet fm locū
est pncipiū vnde mor⁹. qz. s. i. capite qd est sursus viget sen-
sus q est mouēs in aialib⁹: vt dicit⁹ in tertio de aia: dextrū
est aut a quo icipit mor⁹ localis: qz ps dextra pmo mouet⁹
vt dictū est: lz anteri⁹ est vsus qd mouet aial. principium
aut mouēs est pncipalissimū in motu aialis. lz hoc pz q;
sursus bz pncipalitatē iter alias spēs positōis: sic igit⁹ ex
his qtuor rōib⁹ cludit pñbus z^m modū iprobādū dictum
pithagoricoz: cludēs. q; iustū est eos vitupare qz dere-
linq; bāt pncipaliora pncipia nō attribuētes ea celo. Ter-
tiū modū ponit ibi. Et qz hec rē. dicēs q; etiā sūt increpādū
qz ponebāt silt dextrū. z sinistrū existere in oibus: cūz nō
nō sint nisi i aialib⁹ pfectis. vt supra dictū ē. Sciēdū tū q;
de intēriōe pithagozicoz erat oia reducere ad bonum. z
malū sicut ad duo pncipia. Et qz credebāt omnē nume-
rū sub denario deprehēdi: posterūt decē ex pte boni: z de
cem opposita ex pte mali. vt pz in. s. meta. p vñ qd q; aut

alioz q; ponebāt in ista enumeratiōe itelligebāt oia q; sūt
sui generis. Unde p dextrū. z sinistrū itelligebāt oēs ali-
as pōnes itelligētes: q; sicut dextrū: ita sursū z anteri⁹ re-
ferunt ad bonū: sinistrū aut z posteri⁹ z deorsus ad malū
Ideo aut pōt⁹ pōebāt dextrū z sinistrū q; alias pōnes: qz
manifesti⁹ dextrū vsuevit referri ad bonū: z sinistrum ad
malū. vsuevit⁹. n. bonā fortunā vocare dextrā: malā autē
sinistrā. z iō attribuēbāt dextz z sinistrū: q; b⁹ attribuēbāt
bonū z malū: vel iō noiabāt tm dextrū z sinistrum: in his
alia cōprehēdētes: qz videbāt q; in qbuscuq; iuenit dex-
trū z sinistrū: iueniunt⁹ z alia: lz nō pūertit. Forte aut spā-
liter celo attribuēūt dextrū z sinistrū pōt⁹ q; alia: qz in
celo est mor⁹ localis ad quē ptinet dextrū z sinistrū. non
aut augmētū: ad qd ptinet sursus z deorsus. neq; etiā al-
teratio sensus: ad quā ptinet ante z retro: vl qz sursus z de-
orsus: ante z retro: diuersificānt fm figurā. nō aut dextz
z sinistrū. ptes. n. celi sunt circulares. z nō diuersificantur
fm figuram.

C Nobis autem quoniam determinatum est
prius: q; in habentibus principium motus ta-
les virtutes existunt. Est autem celum anima-
tum: z habet motus principium: manifestus
quoniam habet sursum z deorsum: z dextrū
z sinistrum.

Lectio. III.

Distq; determinauit pñbus de pñb⁹ sūualib⁹
celi lz opinionē alioz: hic determinat de his
fm opinionē suā: z circa hoc tria facit. primo
oñdit q; bz differētias o; eē in celo. scdō oñ-
dit lz quā dimēsiōne celi accipiat sursū. z de-
orsus in ipso ibi. Dico aut lōgitudō rē. 3° oñdit q; ps in ce-
lo sit sursus z q; deorsus ibi. Poloz aut quidē sup nos rē.
Circa primū duo facit. pmo oñdit ppositū. z^o excludit q;f
daz obiectiōes ibi. Nō o; n. dubitare rē. Circa primū po-
nit talē rōne: determinatū est pri⁹ q; in hñtib⁹ pncipiūz
mor⁹. s. in corporib⁹ aialis. q; hñt in se pncipiū mouēs: exi-
stūt tales vrtutes. i. pōnū differentie. scdm determinatas
virtutes partium. z nō solum fm habitudinem ad nos. si-
cut est in corporibus inanimatis: que nō habent in se prin-
cipiūz actiuū motus: sed solum passiuū. vt dicitur in. 8.
phicozum q; omnia mobilia necesse est reducere in vñū
primum: quod est mouens seipsum: z habet in se pncipiū
um motus actiuū z non solum principium passiuū. si-
cut quidam posuerūt: vt simplicius refert: qui posuerunt
Aristotilem dicere celū aiatum: nō quia haberet animāz
rationalem: sed ita q; haberet q;dam vitam cōplātatam
corpori. ita q; in eo nihil est aliud aia: q; natura talis cor-
poris. Quod manifeste ostēdit esse falsū. ex hoc q; Arif.
in. 12. meta. dicit q; primū mouens quod est omnino im-
mobile: mouet celum sicut desideratum z intellectum. z
sic sequitur q; fm opinionem eius celum est fm suaz ani-
mam appetens z intelligens. z fm hoc motus celi est. z a
natura z ab anima eius: sed a natura quidem sicut a prin-
cipio secundario z passiuo: in q; tum. s. tale corpus est aptū
natum sic moueri: ab anima vero. sicut a principio pñci-
pali. z actiuo motus. Nec multum refert: q; tum ad hunc
modum mouēdi: vtum moueatur a substātia spiritua-
li coniuncta: que dicatur anima eius: vel rātum a substā-
tia spiritali separata: nisi q; ponere ipsum moueri a sub-
stantia spiritali coniuncta pertinet ad maiorem dignita-
tem ipsius celi. Quod attendens plato z Aristoteles: po-
suerunt celum animatum: q;uis possit aliquis econtrario
dicere q; sicut nobilius est corpus quod habet substāti-
am spiritualem coniunctam: ita nobilior est substātia spūa-
lis: q; esto ino a corpore sepata: vñ z plato posuit bonū aie rō-
nalis eē: qd qñq; a corpore separāt: z lz hoc cūz mouens

fit nobilior motu: et magis ab eo dependeat motus: magis videtur dicendum substantia mouente celum esse a corpore separata quam corpus celi esse aiatu: ut motus celi sit nobilior aliogen videtur secundum dictum platonis quod anima celi esset peioris conditionis quam anima humana. Sed ad hoc potest responderi: quod anima humane quantum ad aliquid nobilior est esse extra corpus quam in corpore. scilicet quantum ad hoc quod mouet corpus cum labore contra naturam eius: scilicet quantum ad naturale esse ipsius anime: melius est ei esse in corpore: quia per hoc consequitur perfectus esse spiritus. unde si sit aliquid substantia spiritualis cuius virtus sit determinata ad motum celi: quem mouet sine labore ut supra dictum est: nobilior est ei esse in tali corpore quam esse separatam: quia perfectior est actio: quam quis agit per instrumentum coniunctum: quam per instrumentum separatum: sed substantia separata. cuius virtus non determinatur ad hunc effectum: est omnino nobilior. Ex hoc autem quod celum est aiatu concluditur secundum predicta: quod habeat sursum et deorsum dextrum et sinistrum. Sed videtur hoc non esse conueniens. dixit enim supra quod sursum et deorsum competit corpori aiatu secundum augmentum: ante et retro secundum sensum: dextrum et sinistrum secundum motum localem. Nullus autem ponens celum aiatu: ponit in eo motum augmentum: neque etiam motum sensum. ergo neque deberet poni in celo sursum aut deorsum. aut ante aut retro. Sed dicendum est in aialibus perfectis habitibus motum localem attendunt predictae differentie non solum secundum augmentum et secundum sensum: sed etiam secundum motum localem. Unde supra ipse dixit in quadam ratione quod sursum est. vbi est motus, dextrum autem a quo. anterius autem ad quod. Sed in illis que non habent motum localem: que omnino carent dextro et sinistro inveniuntur sursum et deorsum ante et retro. secundum alios motus. Et sic oportet omnia ista attribui celo secundum solum motum localem sicut perfectissimo. Deinde cum dicit.

Non oportet enim dubitare propter sphericam esse figuram totius quomodo erit huiusmodi quidem dextrum: hoc autem sinistrum: similibus entibus partibus omnibus: et motus omnino tempore.

Excludit duas obiectiones et primo ponit eas. 2o soluit eas ibi. Sed intelligere etc. celum enim est spherice figure. et ita omnes partes eius sunt similes. predictae autem differentie ponuntur regulariter dissimilitudine partium vel in virtute solum sicut dextrum et sinistrum. vel etiam in figura sicut sursum et deorsum ante et retro. ut dictum est: non ergo videtur quod huiusmodi positionum differentie possint celo attribui. Secunda obiectio est. quia in omnibus quibus habet positionum species attribuitur vna pars mouetur ante alteram: sed hoc non potest esse in celo sed partes eius omni tempore mouentur ut ipse dicit in 8. phisicorum. Unde videtur quod habet positiones non sint ponende in celo. Et 2o ibi.

Sed intelligere vtriusque si quis in quibus habet dextrum ad sinistrum differentias etiam figuris: deinde circumponat sphericam. Habebit quidem enim virtutem differentem: videbitur autem non propter similitudinem figure.

Soluit predictas obiectiones et primo prima dicens quod non oportet propter hoc dubitare sed hoc modo oportet hoc intelligere in celo sicut si aliquam habeat differentiam dextri et sinistri. et secundum figuras partium: et postea circumponat aliquis ei sphericam: non quidem exterius sicut vestimentum: sed sicut corpus coniunctum naturaliter contegens exterius. sic enim quod habet virtutem differentem dextri et sinistri. sed videntur non habere propter similitudinem figure que exterius. Et similiter ab anima celi sunt diuersae virtutes in diuersis partibus eius quantum ad similitudinem secundum figuras propter quas predictae positiones celo attribuantur. Et secunda soluit ibi

Eodem autem modo et de principio eius quod est moueri. Et enim si nequaquam incepit habere nisi habere necessarium principium unde incepit si incipiebat quod mouetur moueri: et vtriusque si steterit: mouebitur vtriusque iterum.

Dicit quod eodem modo non est dubitandum propter hoc quod aialia in quibus sunt dicte differentie habent principium eius quod est moueri: et si enim celum non incipit moueri: nisi quia motus eius est ordinatus: necesse est in motu eius accipere aliquid principium. vbi motus eius incipit si incipit moueri: et vbi etiam iterum moueri incipit si contingeret ipsius stare. Deinde cum dicit.

Bico autem longitudinem quidem ipsius que secundum polos distantia: et polosque quidem sursum: hunc autem deorsum.

Ordinatur secundum quam dimensionem celi attendatur sursum et deorsum: et primo proponit quod intendit. et dicit quod longitudo celi est distantia que est inter polos ipsius poli arctici. scilicet ad antarcticum ita quod vni polorum sit sursum. et alius deorsum. Et secunda ibi.

Differentiam enim in his solum videmus hemispheriorum per non moueri polos. Simul autem et consueuimus dicere latera in mundo non quod sursum et deorsum sed quod iuxta polos tanquam hoc longitudine existente. Quod enim ad latera est quod iuxta sursum et deorsum.

Probat propositum dupliciter. primo quod per rationes manifestum est enim quod in quolibet corpore longitudo attenditur secundum maximam dimensionem ipsius: maxima autem dimensio corporis spiritus est scilicet diameter eius: diameter autem in celo determinatur solum quod est inter duos polos: quod sunt duo puncta spherice immobilia. et se eodem modo se habent: quecumque autem alia puncta pertrahantur: id determinate se habent: et propter hoc per lineam que est inter duos polos maxime attenditur longitudo celi: quia in his solis punctis celi videmus determinata distantia hemispheriorum: per hoc quod habet poli non mouentur. Et secunda ibi. Simul autem et probat idem per consuetudinem loquendi: consueuimus enim dicere quod latera in mundo non sunt ipsi poli. quos dicimus sursum et deorsum: sed id quod est iuxta polos: ex vtraque scilicet parte eorum. scilicet orientes sit vna latera mundi. et occidentes sit alia tanquam distantia polorum sit ipsa longitudo celi. hoc enim dicimus laterale quod est iuxta sursum et deorsum ex vtraque parte eius: sic patet in homine. Est autem attendendum quod secundum astrologos considerantes non dimensiones celi: sed magis dimensiones nostras habent

Co. 13.

Co. 14.

bitabiles: attenditur longitudo fm differentiam occide-
tis & oriētis, latitudo autē fz distātiā meridiei & septentri-
onis: qz q̄ritas nostra habitabilis est maior plusq̄ in du-
plo ab oriente in occidētē, q̄ a polo versus egnociale. qz
nec hoc totū habitatur. ¶ Deinde cum dicit.

C Polozum autem qui quidez super nos ap-
parens: que deorsum pars est. Qui autem no-
bis imāfestus: que sursus.

C Ondit qz poloz sit sursum, & quis deorsum, & p̄mo on-
dit hoc q̄ritus ad motum celi stellati. 2° q̄ritum ad motus
planetarū ibi. Sed stelle quidem rē. Circa primū tria fa-
cit. primo proponit qd̄ intēdit. sc̄do probat qd̄ dixerat ibi.
Dextrum. n. rē. 3° infert conclusionē ex dictis ibi. Et ibi
quidē habitātes rē. dicit ergo primo. q̄ inter polos ille q̄
semper apparet super nos: est pars celi que est deorsus. s.
polus arcticus: ille autē qui semp nobis est imāfestus q̄
dicit̄ antarcticus: pp̄ hoc. q̄ est ei oppositus: est pars ce-
li: que est sursum. ¶ Deinde cum dicit.

25. **C** Dextrum. n. vnumquodq̄ dicimus: vnde
15. p̄ncipiū eius qui secundum locuz motus.
Celi autem p̄ncipiū circulationis: vnde or-
tus astrozum. Quare hoc vtriq̄ erit dextrum:
vbi autem occasus: si nistrus. Si igitur incipit
a dextris: & ad sinistra circūferē: necesse quod
sursum: esse imāfestum poluz: si. n. erit qui
manifest⁹: ad sinistra erit mot⁹. qd̄ nō dicim⁹.

C Manifestū igitur quia i manifestus poluz
est quod sursum.

C Probat qd̄ dixerat: manifestum est. n. q̄ in vnoquoq̄
animali dextrū dicimus. vnde est p̄ncipiū motus loca-
lis eius: & p̄pter hoc pars dextra animalis est calidior. vt
fit magis apta ad motum. p̄ncipiū autē circularis mot⁹
celi: est ex illa parte: vnde astra oriuntur. que vocatur ori-
ens: vnde oriens dicitur dextrum celi. & per consequens
occasus erit sinistrum eius: si ergo motus celi incipit a dex-
tris: & circūferē ad dextrum. tanq̄ ab eodem in idēz: ne-
cesse est. q̄ polus imāfestus. s. antarcticus sit sursum ce-
li: si. n. polus arcticus qui semper est nobis manifest⁹ eēt
sursum: sequeretur q̄ motus celi esset a sinistra. & ad sini-
stram: quod nos non dicimus. Et hoc sic apparet: ymagi-
nemur. n. hominē cuius caput sit in polo arctico, & pedes

in polo antarctico manus eius dextra: erit in occidente. &
man⁹ sinistra in oriente. si tñ facies eius sit versus hemif-
perium superius: qd̄ est nobis apparēs: cū ergo mot⁹ celi sit
ab oriente in occidētē: seq̄ret̄ q̄ sit a sinistro in dextrum.
sed si ponamus ecōuerso. q̄ caput hoīs sit in polo antar-
ctico. & pedes in polo arctico. eadē dispositōe faciei manē-
te: manus dextra erit in oriēte. & sinistra in occidētē. & sic
motus incipiet a dextra: secunduz quod uenit. & ita ma-
nifestū est q̄ sursus celi ē polus imāfest⁹. ¶ S3 p̄mo 3°
hoc obycit̄ q̄ Aris. p̄mittit determinare qd̄ sit anterius &
posteri⁹ celi. S3 dōm est q̄ hoc p̄termittit tanq̄ imāfe-
stum eē ex his q̄ determinānt: motus. n. aialis a dextris
incipiēs p̄cedit in ante. & nō retrozuz. vnde cū celuz mo-
ueat̄ ab oriēte vsus supi⁹ hemisperiū: qd̄ apparet p̄ elcua-
tionē stellaz orientiū: dñs est. q̄ anteri⁹ celi. sit superius
hemispiū. posteri⁹ autē celi sit hemispiuz inferi⁹. ¶ Sc̄do
obycit̄ qz cū in aialib⁹ sit semp eadē ps dextra: & eadem
ps sinistra: hoc in celo obseruari nō videt̄. nā eadē ps celi
q̄ p̄ri⁹ ē in oriēte: posteri⁹ autē est in occidētē. Et sic si dex-
trū est oriēs & sinistrū occidens: eadē ps celi q̄nq̄ erit dex-
tra: q̄nq̄ sinistra. ¶ S3 hoc soluit̄ p̄ hoc. q̄ phus dicit in
8. phicoz q̄ p̄n^m mouēs celū: nō mouet̄ fm accidens si-
cut p̄n^m mouēs aialia inferiora: h̄ autē virtutes fm quas
attribuunt̄ p̄dicte p̄nes aialibus: dependēt ex p̄n^o moti-
uo. & ideo in animalibus q̄ sunt hic virtus dextra mouet̄
per accidens moto corpore aialis: sed in celo vtus illa in-
telligit̄ quasi imobilit̄ stans. etiā partibus celestis cor-
poris motis. & ideo semp dextrū celi est in oriēte. q̄cunq̄
partē singularē celi cōtingat ibi esse. & eadē rō est de alijs
vtutibus. 3° obycitur q̄ oriens & occidēs nō videt̄ eē de-
terminata pars celi. sed fz orientē vniuscuiusq̄ regiōis.
sic igr̄ si dextrū & sinistrū attribuit̄ ortui: & etiaz occasui:
dextrum & sinistrū nō erunt determinata in celo fm se. si-
cut in corporibus animata: sed relatione ad nos sicut in
corporibus inanimatis. ¶ Sed dicendū est. q̄ p̄pter im-
mobilitatem poloz sursum & deorsuz dicit̄ eē determina-
ta in celo. dextrū autē & sinistrum lateraliter se habēt ad
sursum & deorsum: accipit ergo hic Aris. ortum & occasuz
nō per cōparationē ad aspectum nostrum: sed per compa-
rationem ad polos imobiles mundi. ¶ Deinde cū dicit.

C Et ibi quidez habitantes in eo quod sursus
sunt hemisperio: & apud dextram. Nos autēz
in eo quod deorsum: & apud sinistram: econ-
trario quam vt pythagorici dicunt. Illi enim
nos sursum quidem faciunt & in dextra parte.
Nos autem qui ibi deorsum & in sinistro: acci-
dit autem contrarium.

C Concludit secundū predicta differentia habitationis
terre dicens. q̄ ex quo polus imāfestus est sursum: illi
qui habitāt sub illo polo sūt in hemisperio superiori. & apud
dextrum celi. nos autēz qui in hac parte terre habitam⁹:
sumus in inferiori hemisperio. & in sinistra: & hoc est econ-
trario ei quod pithagorici dixerunt. qui posuerūt nos ha-
bitare sursum. & in dextra parte. illos autēz deorsum. & in
sinistra parte. cum tamen contrarium accidat secundum
predicta: hemisperiuz autem hic videtur accipere. fm q̄
diuiditur celum p̄ circuluz equinoctialē eā distantē ab
vtroq̄ polo: & ex hoc ps Aris. hic dicere q̄ etiā ex alia pte
egnocialis aliqui hoies habitant vel habitare p̄nt in pte
opposita nobis. Si q̄ autē habitāt vel habitaret̄ in duab⁹
q̄rtis terre q̄ distinguūt̄ a nobis p̄ circulū qui itelligit̄ se
care egnociale ad rectos angulos transeuntē per polos
equinoctiales: illi distinguerent̄ a nobis vtriq̄. q. s. habi-
tamus. & sursuz & deorsuz. tanq̄ habitantes in posteriori

25.
17.

parte celi ab habitantibus in anteriori: in quibus motus celi posterius ad eos peruenit. utpote stellis eis orientibus cum nobis occidunt. et redeuntibus ad principium motus quod est dextrum in occasu stellarum: sed cum dextrum et sinistrum equaliter distet: et lateraliter ab eo quod est sursum et deorsum: videtur inconuenienter dicere quod nos qui sumus sub polo arctico: habitemus in inferiori parte et sinistra: alij autem in superiori et dextra. Et ad hoc potest dici: quod Aristoteles locutus est secundum greciam in qua habitabat: que quidem est ad sinistram in quantum est versus occidentem: est autem deorsum in quantum est sub polo arctico. Sed quod Aristoteles loqui videtur communiter per habitantibus omnibus in terra nostra habitabilis: melius respondet quod ipse loquitur more pithagorico: qui ad idem referebant dextrum sursum et ante. et opposita etiam ad idem: pithagoras autem secundum hoc estimauit nos esse in parte superiori et dextra: vel secundum aspectum. quod polus arcticus supereminet nobis: vel magis aspiciens ad motus planetarum immediate patebit. Deinde cum dicit.

Sed secunde quidem circulationis puta eius que planetarum. Illos quidem in his que sursum et in dextris sumus. Illi autem in his que deorsum et in sinistris: e contrario. non in his principibus motus est propter contrarias esse latitudines: ut accidat nos quidem esse apud principium: illos autem apud finem. De his quidem igitur que secundum distentiones partibus et his loci determinatis tanta dicta sunt.

Ostendit quomodo iste positiones distinguantur secundum motus planetarum. et dicit quod quantum ad 2° motum circulares qui est planetarum: nos econuerso sumus sursum. et in dextra: illi autem deorsum: et in sinistra. quod principibus huius motus e contrario se habet. Incipiunt. non moueri ab occidente: et hoc ideo quod isti duo motus sunt contrarij: id est diuersi: nam contrarietas proprie non est in motibus circularibus. ut in primo ostensum est: et secundum hoc accidit nos esse in principio. et illos in fine motus planetarum: et ideo illi videntur esse potiores quantum ad permanentiam que est in primo motu: nos autem quantum ad diuersitatem generationis et corruptionis. que dependet ex secundo motu ut infra dicitur. Ultimo autem epilogat dicens. quod tanta dicta sunt de partibus celi que terminantur secundum dimensiones celi. et secundum locum. non autem secundum materiales partes celi ut dictum est.

Quoniam autem non est contrarius motus qui circum: et qui circum: considerandum propter quod plures sunt lationes. **Lectio. III.**

Postquam plus determinauit de diuersitate partium sphericarum celi: hic determinat de diuersitate partium quantum ad ordinem sperarum ostendens videlicet causam: quare in celo non est una sphaera tantum circulariter mota: sed sunt plures sphaere que circulariter mouentur. et circa hoc tria facit. primo proponit dubitationem. secundo ostendit difficultatem solutionis ibi. Tercio incipit soluere ibi. Unumquodque est quorum est opus. Circa primum considerandum est quod si contingeret motus circulares esse contrarios: non esset difficile videre: quare in celo non est tantum unus motus circularis sed plures: cum. non. contraria differant specie: eo quod contrarietas est differentia secundum formam: ut dicitur. id est. meta. non esset vniuersum perfectum in suis speciebus. si esset vni-

motus contrarius. et non alius: puta si esset motus deorsum et non esset motus sursum: quia ergo ut supra probatum est: vnus motus circularis non est contrarius alteri: oportet diligenter considerare: que est necessitas. quod in celo essent multi et diuersi motus circulares: et questio satis congrue sequitur ad premissa in quibus dictum est quod sursum et deorsum et alia huiusmodi. aliter considerantur in celo quantum ad primum motum et aliter quantum ad 2°. Deinde cum dicit.

Et quidem a longe reptantibus facere questionem: longe autem non sic tanto: multo autem magis eo quod accidentium ipsis de omnino paucis habeamus sensus. Attamen dicamus: causa autem de ipsis hinc sumenda.

Ostendit difficultatem soluende questionis: hoc. non. dicitur. est considerandum huiusmodi quod reptant facere questionem a longe. id est. de corporibus celestibus longe a nobis existantibus: cum tamen de his que sunt elongata a nobis non possimus habere certum iudicium. corpora autem celestia non ita sunt longe a nobis tanto. id est. secundum quantitatem localis distantie: sed multo magis. eo quod pauca accidentium eorum cadant super sensum nostrum: cum tamen generale sit nobis quod ex accidentibus. id est. sensibilibus deueniamus ad cognoscendam naturam alicuius rei: hanc autem elongationem dicit multo maiorem esse quam localem quod si consideremus localem distantiam: aliquid proportio est distantie que distat a nobis corporum celestium ad distantiam que distat a nobis aliquid inferiorum corporum: puta lapis aut lignum: et vtraque distantia est vni generis sed accidentia celestium corporum sunt alterius rationis et omnino inproportionalia accidentibus inferiorum corporum: et tamen quantum sit difficile dicam per quod est talis diuersitas motus in celo: et huius diuersitatis causa est accipienda ex his que nunc dicentur. Deinde cum dicit.

Antiquodque est quorum est opus: gratia operis. Dei autem operatio immortalitas. Nec autem est vita sempiterna. Itaque necesse deo motus existere sempiternus. Quoniam autem celus tale corpus. non. quoddam diuinum: propter quod habet circulare corpus: quod natura circummouetur semper.

Assignat causas predictorum. et per assignat eas per viam compositionis. percedendo a posteriori ad vltimum quod queritur. et per viam resolutionis. procedendo a vltimo quod queritur versus ad primum ibi. Nunc autem tamen manifestus est. Circa primum ponit tale rationem: si celus est quoddam corpus diuinum: necesse est motum eius esse sempiternum et circula-rem. si motus eius est sempiternus et circularis: necesse est terram esse. et si terra est: necesse est ignem esse. si ignis est et terra est necesse est etiam aliquid corpora intermedia esse. si autem sunt huiusmodi corpora: necesse est generationem esse: si autem generatio est: necesse est diuersum motum esse in celo: quod si celus est corpus perpetuum et diuinum: necesse est plures motus esse in celo. et per plures plura corpora mobilia: singula igitur per ordinem manifestat: et per primum. Circa quod considerandum est. quod platonici ponebant vnum deum summum que est ipsa essentia bonitatis et vnitatis sub quo ponebant ordinem superiorum intellectuum separatorum que apud nos consueuerunt intelligentie vocari. et sub huius ordine ponebant ordinem animarum sub quo ordine ponebant ordinem corporum. dicebant ergo quod inter intellectus separatos superiores: primi dicuntur intellectus diuini per similitudinem et propinquitatem ad deum. alij vero non sunt diuini: per distantiam ad deum. sicut etiam animarum superiores sunt intellectiue: istime autem non intellectiue: sed irrationales. corpora etiam superiora et nobiliora dicebant esse animata. alia vero inanimata. Rursus dicebant quod superiora anime per huiusmodi quod dependet ex intelligentiis diuinis: sunt anime diuine. et iterum corpora superiora per hoc quod sunt coniuncta animabus diuinis: sunt corpora diuina. Hoc igitur modo Aristoteles loquitur dicens quod vnumquodque quod habet propria operationem:

26. 16.

26. 17.

est propter suam operationem. quelibet. n. res appetit suam perfectionem. sic suus finis. operatio autem est ultima rei perfectio vel saltem ipsius operatus: in his in quibus est aliquid opus preter operationem ut dicitur in primo ethicorum: dictum est. n. in secundo de anima quod forma est actus primus. operatio autem est actus secundus tanquam operatio sit finis operantis. Et hoc est verum tam in corporalibus quam in spiritualibus. puta in habitibus anime: et tam in naturalibus quam in artificialibus. dicitur. n. quorum opus est: propter ea que sunt contra naturam. sicut sunt monstrorum. quorum non est aliquid opus in quantum habent: sed patiuntur defectum operationis virtutis: ut patet in his qui nascuntur claudi vel ceci. non. n. claudicatio est finis intentionis nature ex defectu naturalium principiorum. Subdit autem quod operatio dei est immortalitas. notat hic autem deum: non solum primas causas omnium rerum: sed more platonicorum et aliorum gentilium omnia que dicuntur diuina sed more predictum. Sed videtur quod immortalitas non sit operatio. sed potius definitio vel impassibilitas sicut mortale est definitio vel passio. Dicendum est ergo quod immortalitas signat vitam indeficientem: viuere autem non solum notat ipsius esse viuentis: sed etiam operationem vite. sicut intelligere est quoddam viuere et sentire. et alia habent ut patet in 2o de anima. et 9. ethicorum: et ad hoc exprimebatur subiungitur: hec autem. s. immortalitas. est vita sempiterna: propter quod etiam non dicitur quod dei operatio sit incorruptibilitas que importat solum sempiternitatem ipsius esse: sed dicitur immortalitas ut includat sempiternitatem operationis: unde concluditur quod si aliquid immobilium dicatur deus secundum modum predictum: quod motus eius sit sempiternus: sicut et si qua suba immobilis deus dicitur: eius operatio est sempiterna absque motu aliquo: quia frustra esset talis res sempiterna. non habens operationem sempiternam: propter quod quas vniqueque res est. Quia ergo celum est tale. quod secundum antiquos deus dicebat. non quia sit ipse summus deus. sed quia corpus eius est quoddam diuinum: propter hoc quod est igenitus et incorruptibile: ut supra ostensum est: inde est. quod habet corpus circulare: ad hoc quod possit semper et circulariter moueri: ostensum est. n. in 8. phisicorum quod solum motus circularis potest esse perpetuus: nam super lineam rectam infinitam nullus est motus. ut etiam in primo probatum est: super lineam autem rectam finitam non potest esse motus infinitus: nisi per reflexionem: que quidem non potest esse sine interpolatione quietis. ut probatur in 8. phisicorum. Et est attendendum quod Aristoteles hic probat sempiternitatem motus celi ex sempiternitate corporis eius. que via non fuit usus in 8. phisicorum. quia nondum probauerat sempiternitatem mundi: sed quia ad motum celi se habet ipsum corpus celeste ut materia et subiectum. primum autem mouens. s. deus sicut agens quod facit ipsum esse in actu ex parte celi probari potest quod sit potes semper moueri: ex parte autem voluntatis diuine dependet quod moueat in actu vel semper vel non semper. Deinde cum dicit.

Propter quid igitur non totius celi corpus tale: quia necesse manere aliquid corporis latius circum quod in medio: huius autem nullam possibile est manere partes neque vniuersaliter neque in medio. Et enim si secundum naturam motus erat ipsius ad medium: natura autem circummouetur: non vtrique esset sempiternus motus. Nihil enim preter naturam sempiternus: posterius autem eo quod secundum naturam. Et excessus quidam est in generatione quod preter naturam: eius quod secundum naturam: necesse igitur terram esse: hoc enim quiescit in medio. Nunc quidem igitur supponatur hoc: posterius autem demonstrabitur de ipso.

Quid sit secundam conditionalem. s. quod si celum mouetur sempiterno et circulari motu: quod necesse sit esse terram, dicit ergo sic

ita est quod celum est corpus diuinum. sempiternum et circulariter motum: propter quod ergo non est tale corpus totius celi: id est totius mundi ut. s. quolibet pars mundi esset de natura celestis corporis. Et ad hoc respondet. quod necesse est esse aliquid manens et quietum in medio corporis quod circulariter fertur. manifestum est. n. quod omnis motus circularis est circa aliquid medium quiescens. et hoc oportet esse aliquod corpus: nam hoc quod dico medium: non est aliquod subsistens: sed accidens alicui rei corporee ut sit medium corporis: non est autem possibile quod tale aliquid sit aliqua pars huius: id est aliqua pars celestis corporis ut supra dixerat corpus diuinum: licet oporteat quod sit pars totius mundi: et hoc probatur dupliciter. primo quia nulla pars celestis corporis vniuersaliter potest quiescere vbiusque: cuius corpori celesti conueniat sempiternus motus: ut ostensum est: medium autem circa quod est motus circularis: oportet esse quietum. 2o. quia specialiter non potest esse quod quiescat in medio: quia si secundum naturam in medio quiesceret: naturaliter moueretur ad medium: vniuersumque. n. naturaliter mouetur ad locum in quo quiescit. ut in primo habitum est: nulla autem pars corporis celi naturaliter mouetur ad medium quia naturalis eius motus est: quod moueat circuli: et sic in primo habitum est vnius corporis simplicis non potest esse duo motus naturales. Unde relinquitur quod quies partis illius celestis corporis in medio esset contra naturam: et ex hoc sequitur. quod motus celi non possit esse sempiternus: quia non potest esse nisi sit aliquid quietum in medio: et si quies eius quod est in medio esset violenta: sequeretur quod non posset esse sempiterna. et per consequens nec motus eius sempiternus: nihil. n. quod est preter naturam: est sempiternum. quia id quod est preter naturam: est posterius eo quod est secundum naturam. quod quidem patet ex hoc: quod in generatione cuiuslibet rei: id quod est preter naturam est excessus quidam. i. corruptio et defectus eius quod est secundum naturam: sicut videmus quod monstrum sunt quedam corruptiones et defectus rei naturalis. corruptio autem et defectus est naturaliter posterior sicut priuatio quam habitus. Non autem est possibile id quod est naturaliter prius: nunquam esse. et id quod est naturaliter posterior: esse semper. Unde patet. quod non est possibile id quod est violentum esse sempiternum. Id autem quod in medio quiescit. sempiternum quiescit sicut et celum sempiternum mouetur: Relinquitur ergo quod oporteat esse aliquid quod naturaliter quiescat in medio. si motus celi. sit circularis et sempiternus: hoc autem quod naturaliter quiescit in medio: est terra: ut infra ostendetur. si celum mouetur circulariter et sempiternum: necesse est terram esse. Quod fuit propositum.

Deinde cum dicit. Sed adhuc si terram: necesse et ignem esse. Ostendit tertiam conditionalem. s. quod si est terra. quod sit ignis. et primo proponit quod intendit dicere. quod adhuc si necesse est terram esse: necesse est et ignem esse. Secunda ibi.

Contrariozum enim si alterum natura: necesse et alterum esse natura. Si vero sit contrariozum: et esse quandam ipsius naturam. Eadem. n. materia contrariozum.

Probat hoc duabus rationibus: quarum prima talis est: si vnum contrariozum est in natura: necesse est etiam quod alterum sit in natura: et hoc quidem probatur sic: quia si sit aliquid contrariozum: necesse est quod sit aliqua natura ei subiecta ut patet ex primo phisicorum: est autem eadem materia contrariozum. ut ibidem ostenditur. et sic oportet quod materia vnius contrariozum habeat potentiam ad aliud contrariozum. et sic posset esse in natura. vni cum nihil sit frustra in natura: necesse est quod si vnum contrariozum est: quod et reliquum sit. Ignis autem et terra sunt contrariozia. quia maxime distat secundum quietatem situs. de qua nunc loquimur. in quantum vnum est grauissimum et aliud leuissimum. quantum autem ad alias qualitates ignis maxime contrarioziatur aqua sicut calidissimum frigidissimo sed non loquitur de istis corporibus nisi secundum eorum situs. sic. n. sunt partes totius vniuersi. Relinquitur ergo quod si terra est: necesse est et ignem

L5. 19.

L5. 20.

esse. ¶ Secundam rationem ponit ibi.

¶ Ex privatione prius. Dico autem puta calidū frigidū. Quies autem et gravitas dicuntur per privationem levitatis et motus.

¶ Circa quā considerandum est quod semper contraria se habent secundum prius et melius: ut dicitur in primo physico: ita scilicet quod unum est privatio et defectus respectu alterius: sicut frigidum respectu calidi: et nigrum respectu albi. Manifestum est autem quod affirmatio. id est quod positivum dicitur: ut aliquid plerumque est prius eo quod dicitur per privationem. et defectum: sicut calidum est prius frigidum: quies autem et gravitas que attribuuntur terre dicuntur per privationem levitatis et motus que attribuuntur igni. ergo ignis naturaliter est prior terra. positio autem posterior: ponitur prius. ergo necesse est quod si est terra quod sit ignis. Et est considerandum: quod Plato in thymeo probavit esse terram et ignem per hoc: quod necesse est corpora esse visibilia propter ignem. et passibilia propter terram. ¶ Deinde cum dicit.

20. ¶ Sed adhuc siquidem est ignis et terra: necesse est et intermedia ipsorum esse corpora. Contrarietatem. n. habet unumquodque ad unumquodque elementorum. Supponatur autem et hoc nunc. posterior autem tentandum ostendere.

¶ Ponit quartam conditionalem. scilicet quod si est ignis et terra quod sint media elementa. quia unumquodque elementorum habet aliquam contrarietatem ad unumquodque aliorum trium: sicut terra contrarietatem igni secundum contrarietatem gravitatis et levitatis: et calidi et frigidi. aeri autem habet contrarietatem calidi et frigidi: humiditatis et siccitatis: et hoc quidem dicitur inferius manifestando: precipue secundo de generatione: unde relinquitur: si sunt duo elementa quod necesse est esse alia duo. Ex hoc quod probatum est quod si necesse est esse unum contrarium necesse est esse alterum. Plato probavit ex extremis elementis quod necesse est esse media per proportionem numeralem: quia inter duos cubicos numeros necesse est esse duos alios numeros secundum continuam proportionalitatem: sicut cubicus binarius est octonarius: cubicus autem ternarius sunt. et inter quos cadunt media in proportione. id est. quod omnia se habent secundum sexquialteram proportionem. ¶ Deinde cum dicit.

¶ His autem existentibus manifestum quoniam necesse generationem esse eo quod nullum ipsorum possibile est esse sempiternum: patiuntur enim et agunt contraria ab invicem: et corruptiva invicem sunt.

¶ Probat quintam conditionalem. scilicet quod si sunt huiusmodi corpora: necesse est esse generationem et corruptionem. Quod quidem probat duplici ratione: quia prima est. quia contraria agunt et patiuntur ab invicem: et se invicem corrumpunt: ut probabitur in libro de generatione: sed predicta corpora sunt contraria ad invicem: ut dictum est. ergo se invicem corrumpunt. et ita necesse est esse generationem et corruptionem. ¶ Secundam rationem ponit ibi.

20. ¶ Adhuc autem non rationabile esse aliquod mobile sempiternum: cuius non contingit esse secundum naturam motum sempiternum. Horum autem est motus. Quod quidem igitur necesse est esse generationem ex his manifestum.

¶ Que ratio talis est: non est rationabile quod sit aliquod corpus sempiternum: cuius motus non potest esse sempiternus. quia motus est operatio corporis mobilis. et omnis res est per suam operationem: ut dictum est: sed predicta corpora. scilicet elementa habent motus rectos: quod non possunt esse sempiterni: ut in octavo physico. probatur. ergo ipsa non possunt esse sempiterna: sed necesse est quod sint generabilia et corruptibilia: et ita necesse est quod generatio et corruptio fiat. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Si autem generationem necessarium et aliam esse rationem aut unam aut plures: secundum enim eas que totius similiter necessarium habere et elementa corporum ad invicem. Dicitur autem et de hoc in sequentibus plantis. ¶ Nunc autem ratio manifestum est propter quod causam plura sunt circularia corpora: quia necesse generationem esse. Generationem autem siquidem et ignem: hinc autem et alia siquidem et terram: hinc autem quia manere necesse aliquid semper siquidem moveri aliquid semper.

¶ Probat sextam conditionalem. scilicet quod si sit generatio: quod necesse est alium esse motum circulare: propter primum: aut unum esse plures. quia cum primum motus circularis qui est supreme spheræ: revolvitur totum celum ab oriente in occidentem: sit uniformis: non causaret diversam dispositionem in corporibus inferioribus. et ita elementa. et alia corpora se haberent ad invicem: unde non esset generatio. et corruptio et hoc manifestabitur magis in sequentibus. scilicet in secundo de generatione: unde necesse est esse alium motum: qui est per obliquum circulum qui proprie causat generationem et corruptionem per elongationem: et appropinquationem planetarum ad nos: sicut primum motus causat permanentiam et sempiternitatem in rebus. Querit autem Alexander si cessante motu celi: elementa contraria remaneret utrum se invicem corrumpent. et dicit quod sic: per contrarietatem ipsorum: non tamen esset generatio et corruptio ordinata secundum quendam reciprocationem: ut scilicet nunc ex calidis generetur frigida. nunc e converso: sed contingeret sicut eractus posuit quod quicquid oia fierent ignis. Nam ordinatio reciproca conversionis iucis est. et per virtutem celi. Sed melius est dicere: quod cessante motu celi omnis motus corporum inferiorum cessaret: ut simpliciter dicit. quia virtutes inferiorum corporum sunt sicut materiales: et instrumentales respectu celestium virtutum: ita quod non moverent nisi motu. ¶ Deinde cum dicit.

Nunc autem ratio. Recolligit eandem rationem ordine resolutivo. et dicit quod hoc nunc manifestum est propter quod causam omnia esse plura corpora circulariter mota. quia scilicet necesse est esse generationem. generationem autem necesse est esse: si est ignis. et alia corpora. ignem et alia huiusmodi corpora necesse est esse si sit terra. quia quidem necesse est esse: quia necesse est esse aliquid sempiternum quiescens in medio: si aliquid est circulariter motum.

Figura autem spherica necesse est habere celum. Hec enim propriissima et substantia: et natura prima. Dicamus autem univocaliter de figuris que est prima in planis et solidis. ¶ Lectio. V.

Distinctio philosophi determinavit de perpetuitate celi: et diversitate partium eius. hic determinat de figura ipsius. et primo ostendit celum esse figure spherice. et ostendit quod hec figura perfecta in ipso existit ibi. Sumet autem utique quod ratio. Circa primum duo facit. primo proponit quod ostendit. et dicit quod necesse est celum habere spherica figuram: tunc quia ista figura est maxime propria. id est. conveniens corpori celesti: tunc et quia est prima figurarum. et naturaliter. quia perfecta est prius imperfecto. et subiecto. id est. secundum rationem: sicut unum est prius multis. secundo ibi. Dicam autem ultra ratio. Probat propositum. et primo ostendit celum esse figure spherice. ex hoc quod hec figura est prima figurarum. et ex hoc quod est convenientissima celo ibi. Adhuc autem quoniam videtur ratio. Circa primum duo facit. primo ostendit quod superius celum est spherice figure. et ostendit: quod et alia celestia corpora inferiora sunt spherice figure ibi.

20. 21.

20. 22.

Et continuum igitur illi etc. Circa primum ponit tales rationem. Prima figura debetur corpori primo: sed inter figuras corporales spherica figura est prima: ergo celum quod est corpus primum: est spherice figure: huius autem rationis primo probat minore. 2. posita maiori infert conclusionem ibi. Quoniam autem prima quod dicitur etc. Circa primum facit duo. primo probat figuram sphericam esse primam corporaliu figurarum per rationes. 2. per opinioniones aliorum ibi. Adhuc autem diuidentes etc. Circa primum duo facit. primo proponit quod intendit. et dicit quod vniuersaliter est verum de figuris que sunt prima earum: tam in figuris planis. i. superficialibus: quam in solidis. i. in corporalibus figuris. dicit autem superficialis figura corpus. C. Secundo ibi.

Omnis itaque figura plana aut rectilinea est aut circularis: et rectilinea quidem a pluribus continetur: circularis autem ab vna. Quoniam autem prius natura: in vnoquoque genere vnum multis: et simplex oppositis: prima vtiq; erit planarum figurarum circulus.

Probat propositum. et primo quantum ad figuras superficiales. 2. quantum ad corporales ibi. Si autem spherica etc. Circa primum ponit rationes duas. quarum prima est. ois figura plana. i. superficialis aut est rectilinea: sicut triangulus et quadratum: aut est circularis: sicut ipse circulus. ois autem rectilinea figura continetur a pluribus lineis et non ab vna sola. vna enim sola linea recta non potest corrigi nisi ad vnam partem: de ratione autem figure est quod sit terminata ex omni parte: s. circularis figura comprehendit ab vna sola linea: que vndique potest corrigi. in vnoquoque autem genere vnum est prius multitudine: et simplex est prius compositis. Unde relinquatur quod inter superficiales figuras circularis est prima. C. Secundam rationem ponit ibi.

Adhuc autem siquidem perfectum est: cuius nihil est extra accipere eorum que ipsius possibile: quemadmodum determinatum est prius: et recte quidem appositio est semper: circulari autem nequaquam: manifestum quia perfecta vtiq; erit continens circulum. Itaque si perfectum prius imperfecto: equidem propter hoc prius erit vtiq; figurarum circulus.

Perfectum dicitur esse id extra quod nihil est accipere eorum que possunt ipsi venire: sicut homo dicitur esse perfectus: cui non deest aliquid eorum que ad hominem pertinet. et hoc determinatum est prius tam in 3. physicorum: quam in principio huius libri. Videmus autem quod recte linee semper potest fieri appositio quantum est ex natura ipsius linee: licet forte ex aliqua causa non posset ei aliquid aliud apponi: sicut diametro totius mundi. et hoc manifestum est: si linea recta sit finita: vni ois linea recta finita est imperfecta: de infinita autem manifestum est quod sit imperfecta: caret enim fine: que nata est habere. linee vero circulari non potest fieri additio. quia finis eius coniungit principio. Unde manifestum est quod linea continens circulum est perfecta: perfectum autem est prius imperfecto. simpliciter quidem natura tempore. in vno autem et eodem perfectum prius est natura: s. imperfectus est prius tempore: sicut aliquis homo prius tempore est puer quam vir perfectus: tam vir perfectus est prius natura. quia hoc est quod natura intendit: simpliciter autem est tempore perfectum est prius. Nam puer ab aliquo viro generatur. Sic igitur propter hanc rationem etiam circulus est prima superficialium figurarum. C. Deinde cum dicit.

Similiter autem et spherica solidorum. Illa enim sola continetur vna superficie: rectilinee autem pluribus: sicut enim se habet circulus in planis:

sic spherica in solidis.

Ostendit que sint prima figurarum corporum. et dicit quod similiter spherica est prima inter figuras solidas. i. corporales. quia sola spherica figura continetur in vna sola superficie que vndique ambit corpus sphericum: figure autem rectilinee corporales: continentur pluribus superficiebus: sicut corpus cubicum sex superficiebus et pyramis. et angularis quatuor: sicut enim se habet circulus in superficiebus: ita se habet spherica in solidis. i. in corporibus. C. Deinde cum dicit.

Adhuc autem diuidentes ad plana et ex planis corpora generantes testificari videntur his.

Sola enim solidorum non diuidunt spheram tanquam non habentem plures superficies quam vnam. Diuisio enim ad plana non ut vtiq; incidens quis in partes diuidet quasi totum hoc diuiditur modo: sed ut ad alteram speciem. Quod quidem igitur prima est spherica solidorum figurarum plana.

Ostendit propositum per opinioniones aliorum. et ponit duas opinioniones: quarum prima est eorum que resoluunt corpora in superficies: et ex superficiebus generant corpora. quia sola spherica figura iter figuras solidas non resoluunt in plures superficies: eo quod continetur vna sola superficie. alias vero figuras resoluunt in plures superficies: sicut pyramides in quatuor superficies triangulares. Talis autem diuisio corporum in superficies non est per illum modum quo corpus aliquod diuiditur in suas partes corporeas. sic enim et spherica diuiditur in suas partes. Sed hec est diuisio. quasi in ea que differunt specie: ab eo quod diuiditur. Sic igitur concludit planum esse quod spherica sit prima solidorum figurarum. C. Secundam opinionem ponit ibi.

Est autem et secundum numerum ordinem assignantibus sic positus rationabilissimus circuli quidem secundum vnum: trigonum autem secundum dualitatem: quoniam duo recti. Si autem secundum trigonum vnum: circulus non erit figura. C. Quoniam autem prima quidem figura primi corporis: primum autem corpus quod in extrema circumferentia sphericum vtiq; erit quod fertur circulatione.

Et dicit quod quod assignauerunt ordinem figurarum secundum species numero adaptando figuras numeris. et secundum hoc dicit rationabilissimum esse quod circulus adaptetur unitati propter hoc quod est prima et simplicissima figurarum: triangulus autem adaptatur dualitati propter hoc quod anguli trianguli adequantur duobus rectis. Si autem acciperetur unitas secundum triangulum: sequeretur quod circulus que est naturaliter per triangulum: esset extra genus figure si triangulus esset prima figurarum: probata minore sillogizat ad propositum. et dicit quod quia prima figura debet primo corpori: cum primum corpus sit id quod est in extrema circumferentia totius mundi: consequens est quod tale corpus quod circulariter fertur etiam ipsum in seipso sit sphericum. C. Deinde cum dicit.

Et continuum igitur illi: spherico enim continuo sphericum est. Similiter autem et que ad medium horum. Que enim a spherico contenta et tacta tota spherica necesse est esse. Que enim deorum planetarum tangunt ea que supra speras. Quare spherica vtiq; erit omnis latitudo. Omnis enim tangunt: et continua sunt spheris.

Ostendit et quod inferiora celestia corpora sint spherica. et dicit quod ex quo primum corpus est sphericum: consequens est quod et corpus prius continuum illi. i. immediate coniunctum ad ipsum sit sphericum.

L. 23.

L. 24.

L. 27.

L. 25.

L. 26.

cum. Illud enim corpus quod est continuum. i. immedia-
te iunctū sperico: o3 q' ēt sit spericū. 7 hoc est vtz si cor-
pus p'mū sit spericū nō solū fm suū duxum: s3 ēt fm suū
dcauū. Lū. n. eadez nā sit p'mi corporis in dcauo 7 duxo:
o3 q' vtrobiq; habeat eadē figurā. Et eadez rō est de cor-
porib' alijs q' sunt in medio hoꝝ p'tēta ab istis: o3 ea spericā
ca eē. Illa. n. corpora q' continent 7 contingunt a corpore spe-
rico fm suū duxū: 7 p' d'ns fm dcauū: sunt vnius nature.
Lū. igit' spere planetaz inferioꝝ ptingāt sperā superioꝝ:
segtur q' tota latio. i. totū corp' qd' circūit habeat spericā
figurā. qz oīa illa corpora celestiu speraz seinuicē tāgunt
7 sunt p'tinua. i. imēdiate sibiinuicē iuncta. Nec ē aliqd'
corpus itermēdiuz qd' suppleat vacuitates speraz: vt q'
daz ponunt. sequeretur. n. illa corpora esse ociosa cū non
haberent motum circularem.

Lō. 27.
C Adhuc aut quoniam videtur 7 supponitur
circulariter circumferri totū. Ostēsum est aut
quia extreme circulationis: neq; vacuum est
exterius: neq; locus. necesse 7 propter hoc spe-
ricum esse ipsum. Si. n. erit rectilineū: accidet
7 locū extra eē 7 corpus 7 vacuū. Circulo. n.
versum rectilineū: nequaquā eidē imozabitur
regioni: sed vbi prius erat corpus: nūc nō erit
Et vbi nūc nō erit: itez erit propter permuta-
tionem angulorū. Similiter aut 7 vtiq; si qua
alia figura fiat non equales habēs ex medio li-
neas: puta lēticularis: aut oualis. In oibus. n.
accidet 7 locū extra: 7 vacuum eē lationis pro-
pter nō eadē regionē detinere totū. Lec. VI.

Lō. 25.
Lō. 26.
Item p'hs ostendit q' celū est sperice figure
ex eo q' hec figura est p'ma figuraz. hic ostē-
dit idē ex eo q' hec figura est cōueniētissima
celo. 7 p'mo ex eo q' est p'p'ina celo q'tum
ad hoc q' est vlt' p'tinēs oīa corpora. scdo q'
tū ad hoc q' mot' eius est vltis mēsurā oīum motuuz ibi.
Adhuc aut figdem rē. Circa p'mum p'mittit duas supposi-
tiones in supioꝝ manifestatas. Quaz p'ma est: q' celuz
monef circulariter. hoc. n. ēt ad sensum videt 7 supponit
ex p'batidibus p'mi libri. Scda aut suppositio est: ex quo
ostēsum est in p'mo libro in capitulo de vnitāte mundi. s.
q' extra extremā circulationē supme spere nō est vacuū
nec locus. Et ex his suppositionib' ex necessitate cludif
q' corpus celi sit spericū. Opz. n. q' aut habeat figuraz re-
ctilineā totalr: aut o3 q' habeat q'tū ad aliquā partē cir-
cularē figurā: q' tū nō pueniat ad p'fectionē spere. Si vō
corp' celi sit vere rectilineū: puta cubicū pyramidale: se-
queret q' extra celuz sit aliqs locus: 7 aliqd' corp': 7 aliqd'
vacuū: quā qdē sequētiā ex hoc pbat: q' corp' rectilineū
si circulariter vertat nō pmanebit in eodē loco fm oēs
partes suas. imo sequeret q' vbi p'io erat aliqua pars ei':
nūc nulla pars est. 7 q' itez vbi nūc nō est aliqua pars ei':
itez erit aliqua pars ei'. 7 hoc pp' p'mutationē angulorū:
cuiuslibz. n. corporis rectilinee figure: o3 eē aliquos angu-
los corporales p'minētes ceteris partib'. qz linea ducta
a medio talis corporis. est maior linea ducta ad aliquem
pūctū designatū in supficie plana ei'. 7 si qñ fm versionē
corporis linea terminata ad angulū: puenerit ad locuz in
quo erat linea ducta ad aliud pūctū: qd' est iter angulos
accipiet plus de loco. 7 ita erit corp' vbi p'us nō erat 7 sub-
sequēs linea q' ptinget ad locuz angulū nō poterit occupa-
re totū locū q' occupabat ab angulo. 7 id vbi nūc nō ē cor-
pus p'us erat. Sic ergo extra illū locū in quo nūc est celū

pōt eē aliqd' corpus. i. aliqua pars eiusdeꝝ celi. 7 per d'ns ē
ibi locus q' est corporis receptaculū. 7 sequēter est ibi va-
cuū qd' nihil aliud est q' locus nō plen' corpore cui' est ca-
pax: s3 qz ēt sunt qdā figure: nō habētes angulos: q' tū nō
sunt sperice. iō idē ostēdit sequēter de huiusmodi figu-
ris. 7 dicit q' simile icōueniēs. sequit' si attribuat' celo ali-
qua alia figura a cui' medio nō oēs linee p'tracte sint eq'-
les: qd' est p'p'iu spere. Et has figuras dicit eē duas: lenti-
cularē. s. 7 oualē. In figura. n. ouali linea q' designat longi-
tudinē: est maior ea q' designat p'funditatē. Est. n. figura
oualis: quasi ex duab' pyramidalib' rotūdis iunctis in
basi. figura aut lenticularis est quasi facta ad modū rote
cuius latitudo est maior q' grossicies. In oib'. n. huiusmo-
di figuris accidet fm aliquē modū q' extra vltimū mo-
tū supreme spere est locus 7 vacuū: pp' hoc q' totum fm
oēs partes suas nō semp retinet eundē locū. Et hoc qdēz
accidet si poli sup quos reuoluit corpus oualis figure acci-
piat' ex parte minoris dyametri. 7 circūuoluat'. 7 sic occu-
pauit vnū caput oui motū aliquē locuz in quo p'us nulla
pars oui erat. Si vō lōgitudō oui acciperet' in motu ipsi'
axis immobilis: fieret reuolutio semp fm partes circula-
res. ita q' vna pars succederet alteri. 7 silt' est ēt imaginā
dū in figura lēticulari: 7 ita ēt est de figura colūnari. 7 de
quacūq; alia h'. Un' p'z q' sola sperica figura ē: q' a q'cūq;
parte moueat nō occupat de nouo aliquē locū fm aliquā
sui partē: s3 semp vna pars ei' succedit alteri: vñ talis figu-
ra est p'ueniētissima celo. Deide cū dicit.

Lō. 28.
Lō. 29.
C Adhuc aut siquidem motuuz mensura que
celi latio: qz est sola p'tinua 7 regularis 7 sem-
p'iterna: in vnoquoq; aut mēsurā qd' minimū.
Adimus aut motus: qui velocissimus: velo-
cissimus vtiq; erit oīum motuū celi motus.
C Sed adhuc eaz que a seipso ad seipsuz mi-
nima est que circuli linea: secundum minimaz
autem velocissimus motus. Quare si celum
circunfertur: 7 velocissime mouetur: spericū
ipsum necesse est esse.

C Probat idē ex alia rōne q' sumit' ex mēsurā motuū: vt
habitu est in. 4. physicoꝝ. 7 hui' rōnem assignat. qz solus
mot' celi est p'tinuus 7 regularis. 7 sempiternus. Alr. n. p'
ipm motū celi nō posset certificari q'titas alioꝝ motuuz
qd' est mēsurare ipsos. Si. n. nō eēt motus celi p'tinu': sed
iterpolat' nō eēt aq'litas tēporis iter motū mēsuratē: 7
mēsuratū. Si aut nō eēt regularis: s3 qñq; velocior: qñq;
tardior: nō haberet in se certitudinē determinatā: p' quā
posset certificari q'titas alioꝝ motuū. si aut nō eēt sempi-
tern': nō mēsurarent' fm ipm mot' q' fuerunt an': 7 q' fue-
rūt post: fm opinionē ponētū motuz fm suū gen' eē eter-
nū. his aut suppositis argumētā ad p'positū sic. Mani-
festū ē q' id qd' est minimū in vnoquoq; gñe est mēsurā il-
lius gñis: vt habet in. 10. metaphy. sicut in melodia ton'.
7 in pōderib' vncia. 7 in numeris vnitās. Manifestum ē
aut q' minim' motus est: q' est velocissim': q. s. habz mini-
mum de tēpore: qd' est mēsurā motus: oīum ergo motuuz
velocissimus est motus celi. Et accipiē hic motus velocis-
simus qui citius pagit cursum suum ex parte breuitatis
tēporis: licz nō supponat' equalitas ex parte magnitudi-
nis sup quam trāsit motus: sicut supponit' in. 6. physicoꝝ
vbi dicitur q' velocius est qd' p'trāsit in minori tēpore eq'-
le spacium: vel ēt maius. Unde hic subdit q' velocissim'
motus attenditur fm minimam magnitudinē. Inter
oēs aut lineas que ab eodē in idē redeūt minima est cir-
cularis. qz in figuris rectilineis sunt anguli ad quas lineas

protracte a medio sunt maiores. & sic anguli illarum figurarum excedunt lineam circulearem. Et ideo oportet quod celum quod mouetur circulariter quasi ab eodem in idem: & velocissimo motu: quod motus eius sit super lineas circuleares. Et ita oportet quod ipsum sit sphericum. ¶ Deinde cum dicit.

30. **C** Summet autem utique quis ex his que circa medium collocatis corporibus hanc fidem. Si enim aqua quidem est circa terram: aer autem circa aquam. ignis autem circa aerem & superiora corpora secundum eandem rationem. Continua quidem enim non sunt: tangunt autem hec superficies autem aque spherica est. Quod autem spherico continuum: aut motum circa sphericum: & ipsum tale necessarium est esse. Quare & propter hoc manifestum sit quoniam sphericum est celum.

¶ Ostendit quod celum sit spherice figure ratione sumpta ex corporibus inferioribus. & primo ponit rationem. 2º probat quod suppositum fuerat ibi. 3º & quod aque superficies etc. Dicit ergo quod aliquis potest sumere fidem ad ostendendum celum esse sphericum: ex corporibus inferioribus que sunt collocata circa medium mundi. Aqua enim est circa terram licet non ex omni parte cooperiat terram: quod est propter necessitatem generationis & preservationis vite: maxime animalium: & plantarum. aer autem circumdat aquam. ignis autem circumdat aerem. Et secundum eandem rationem superiora corpora circumdant inferiora usque ad supremum celum. huiusmodi enim corpora non sunt continua: ut sit totum unum corpus. quia sic non esset quodlibet ipsorum sphericum: sed totum pars enim corporis continui non est actu figurata: sed hec corpora tangunt se inuicem absque aliqua interpolatione alterius: vel est vacui: ut Democritus posuit. & hoc supra notauit continuum: superficies autem unius horum inferiorum corporum est spherica: illud autem quod continetur. id est sine interpolatione coniungit corpori continenti aut est quod mouetur circa corpus sphericum continuum: necesse est esse sphericum. Unde ab inferiori partem potest ascendendo usque ad supremum celum: quod celum sit sphericum. Sed videtur quod hec probatio non habeat necessitatem. si enim dicitur quod sit spherice figure: ex hoc manifestabitur quod aer sit spherice figure quantum ad eius concuum. non autem oportet ut videtur quod quantum ad convexum.

¶ Ad hoc igitur respondet Alexander quod ex hac demonstratione probatur corpora mundi esse spherica quantum ad concuum: sicut ex priori quod procedebat a supremo celo procedendo probatur quod hec corpora essent spherica quantum ad suum convexum. & secundum hoc neutra demonstrationum est sufficiens sine alia: sed ex duabus una demonstratio perficitur: quod videtur esse contra intentionem Aristotelis. qui utraque demonstrationem diuisibiliter inducit: quasi utraque sit per se sufficiens. Et ideo dicitur sic simpliciter dicit quod per hanc demonstrationem sufficienter probatur corpora mundi esse spherica non solum quantum ad concuum: sed etiam quantum ad convexum. Quia enim superficies concava aeris sit spherica: propter hoc quod superficies concava aque est spherica: quod autem superficies aeris convexa sit spherica: propter eodem modo: sicut de aqua. quia si omnes partes eius equaliter concurrunt ad suum locum. & sic propter hoc etiam superficies concava ignis sit spherica. Quia autem superficies ignis convexa sit spherica: patere potest: tum ex eo quod continuatur cum sphaera lune: unde & simul revoluitur cum ea: ut manifeste apparet ex motu stelle comate: que mouetur ab oriente in occidentem secundum motum celi. Tum et ex hoc quod partes ignis mouentur undique equaliter ad suum vbi. ¶ Deinde cum dicit.

31. **C** Sed & quod aque superficies talis: manifestum suppositione sumentibus: quia nata est semper fluere aqua in magis concuum: concuius au-

tem quod centro propinquius. Ducantur igitur ex centro: que a. b. & que a. g. & adiungatur in qua b. g. ducta igitur ad bases a. d. minor est earum que ex centro: profundior igitur locus. Quare circumfluat aqua: donec utique equalis autem his que ex centro: que a. e. Itaque necesse apud eas que ex centro esse aquam: tunc enim quiescet. Tangens autem eas que ex centro circularis. Spherica igitur aqua superficies in qua b. e. g.

¶ Probat quod suppositum fuerat. id est quod superficies aqua concava sit spherica tam de terra inferius ostendit. Ad hoc autem ostendendum premitit duas suppositiones: quarum prima est. quod aqua naturaliter est gravis: semper naturaliter fluit ad id quod est magis concuum vel magis infimum. Alia suppositio est quod illud est magis concuum: & magis infimum quod est propinquius centro mundi. His igitur suppositis sit centrum mundi a. & signetur in superficie aque duo puncta b. & g. per lineam b. g. & signentur in linea: que quidem linea est recta: si suprema superficies aque sit plana. Signetur igitur in linea b. g. que est basis trianguli puncti d. & ducatur a centro linea que est a. d. hanc lineam necesse est esse minorem utraque duarum linearum a centro procedentium. si enim esset equalis: tunc omnes tres linee essent ab eodem puncto procedentes. & ita linea b. d. g. transiens per summitates earum esset circularis: ut ex tertio Euclidis patet: quod est contra positum: quo posuimus lineas b. g. esse lineam rectam. supposito ergo quod linea a. d. sit minor: sequetur quod punctus d. minus distabit a centro: & ita locus ille erit profundior: vel magis infimus. Unde sequitur secundum suppositionem premissam: quod aqua que est in puncto g. & in puncto b. circumfluat ad punctum d. donec adequetur locus medius alijs duobus extremis. & sic linea tota adequata duobus extremis ex concursu aque: linea a. e. oportet igitur quod aqua sit apud omnes lineas egredientes a centro equales. Tunc enim solus aqua quiescit: quando omnes linee sunt equales: sed linea que tangit tres lineas egredientes a centro equales: est circularis: ut probatur in tertio Euclidis. Sequitur ergo quod superficies aque in qua describitur linea b. e. g. sit superficies spherica. & hoc est quod demonstrare intendit. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Deinde cum dicit.

32. **Q**uod quidem igitur sphericus est mundus: palam ex his: & quod secundum diligentiam ornatus: sic ut nihil neque Labyrinthum habeat: similiter neque aliud nihil nobis in oculis appareat: ex quibus enim constitutionem accepit: nihil sic possibile regularitatem suscipere & diligentiam: ut circularis corporis natura. Ad manifestum igitur quod proportionem habet: quem admodum aqua ad terram: & plus semper distantia elementorum.

¶ Concludit ex premissis manifestum esse quod mundus sit sphericus: tum propter corpus primum quod continet totum mundum: tum etiam propter alia corpora ab eo contenta: sunt autem apud nos quedam corpora spherica: que tamen non perfecte habent sphericam figuram: sicut ipsum corpus terre dicitur esse sphericum: cum tamen habeat ma-

35.

32.

gnas elevationes montium. & concavitates vallium: in corporibus etiam artificialibus que sunt apud nos spherica: inveniuntur aliquae tumoresitates: vel depressiones: quibus non obstantibus huiusmodi artificiata dicuntur esse spherice figure. quia huiusmodi additiones vel subtractiones sunt superficies. quasi non apparent. Sic igitur credatur. hoc etiam accidere in corpore celesti: addit quod est etiam superficies diligentiam tornatus sit. i. carens omni tumoresitate. & concavitate: sicut corpora que diligenter tornantur in tantum quod nihil neque thymosinton. i. manu elaboratum se habet similiter ad corpus celeste: quantum ad hoc quod dicitur est: neque etiam quodcumque corpus aliud naturale quod nostris oculis appareat. quia illa ex quibus huiusmodi corpora constituntur: non possunt illas regularitates. i. uniformitates suscipere per actionem artificialis nature inferioris: & illas diligentiam: quantum ad perfectionem spherice figure: quam habet corpus celeste: quod est naturaliter spherice figure. Et hoc probatur per proportionem partium mundi ad invicem. Manifestus est enim quod superficies eandem proportionem: qua aqua excedit terram: semper elementa continentia distant a corporibus continentis. & est adhuc plus. aqua autem que continet terram: non habet huiusmodi tumoresitates. & concavitates in superficie quas habet terra: sed magis est regularis quam superficies terre: sicut opus: quod superficies aeris sit magis regularis quam superficies aque: unde sequitur quod superficies supremi corporis celestis sit maxime regularis. ita quod in eo omnino nihil sit: nec minimum super additum: vel subtractum.

35. **Q**uoniam autem est dupliciter in circulo moveri: puta ab a. hunc quod est ad b. hunc autem ad g. Quod quidem igitur non sunt contrarii isti: prius dictum est. Sed et si nihil ut contingit neque a casu evenit in sempiternis esse: celum autem sempiternum & circularis: propter quam quod est causas ad alteram fertur: sed non ad alteram. Lec. VII.

Ostendit philosophus determinavit de partibus celi. & de figura ipsius. hic determinat de motu eius & primo determinat de modo motus. & determinat de uniformitate motus celestis ibi. De motu autem ipsius etc. Circa primum tria facit. primo proponit questionem. & ostendit difficultatem questionis ibi. Forte quidem igitur. 3. proponit solutionem ibi. Nunc autem quod videtur etc. Circa primum tria facit. primo proponit quedam ex quibus oritur dubitatio: quorum unum est quod dupliciter contingit per aliquem circulum aliquid moveri: signetur enim punctus a. in aliquo circulo. & ab eo ducatur diameter. & in superiori semicirculo signetur punctus b. in inferiori autem signetur punctus g. dupliciter ergo potest aliquid moveri per hunc circulum. Uno modo quod moveatur ab a. versus b. Alio modo quod moveatur ab a. versus g. Aliud autem quod proponit est: quod isti duo motus non sunt contrarii: ostensum est enim in primo quod duo motus circulares non sunt contrarii. si enim isti motus essent contrarii: oporteret quod competere naturis contrariorum mobilium: ita quod unus eorum attribueretur uni mobili: & alius contrario. quia sicut supra dictum est: si unum contrariorum est in natura necesse est & alter esse Secundo ibi. Sed si nihil etc. Mouet dubitationem. Manifestus est enim ex premissis quod in sempiternis nihil accidit contingenter: aut casualiter. quia ea que sunt a casu non sunt sempiternas: neque etiam ut frequenter dicitur est aut supra quod celum sempiternus est. & est circularis motus eius. Unde rationabiliter queritur propter quam causam celum movetur versus unam partem. & non versus aliam: puta ab oriente: versus superius hemispherium

& non versus inferius. Tertio ibi. Necessesse enim & hoc aut principium esse: aut esse ipsius principium. Forte quidem igitur de quibusdam enunciare aliquid tentare: & de omnibus pretermittere nihil.

Ostendit qualiter sit huiusmodi causa assignanda: in prece dēribus. n. dupl'r assignavit causam celestium acciderium. pmo. n. ostendit quod oportet esse diversos motus in celo ad hoc quod sit principium generationis: & corruptionis. 2. ostendit quod oportet figuram celi esse rotundam ex aliquo principio priori supposito. quia scilicet corpori primo debetur figura prima: & sic primitas corporis est principium prime figure. Et ideo hic dicit quod si debeat assignari ratione quare celum sic moveatur: & non aliter: necesse est huiusmodi rationem assignari: aut scilicet hoc quod talis modus motionis sit principium alicuius effectus: aut potius quod iste modus motus dependeat ex aliquo priori principio. Potest autem & aliter intelligi. dixerat. n. quod sempiterna non potest esse a casu: nec tamen omnia sempiterna habent causas: sed aliquid sempiternum est: quod causam non habet: sed ipsum est prima causa aliorum. Quia igitur ex sempiternitate celi & motus eius concluserat questionem qua queritur: propter quam causam motus celi est versus unam partem: & non versus aliam: ne videatur questio irrationalis seu inutilis: subiungit quod necesse est hoc ipsum quod est celum sic moveri: aut esse primum principium omnium: quod est impossibile: cum omnis motus habeat causas movere: aut oportet dicere quod eius sit quoddam aliud principium. & sic rationabiliter questum est de causa quare movetur ad hanc partem: & non ad aliam. Deinde cum dicit.

Forsitan utique videbitur esse signum: aut multe stultitie: aut multe promptitudinis. Non tamen iustum quidem omnes similiter increpare: sed videre oportet causam dicendi que est. Adhuc autem qualiter habens in credendo primum humano modo: aut firmitus: Certiores quidem igitur necessitates quando quis attingit: tunc gratiam habere oportet invenientibus.

Ostendit difficultatem huius questionis. & dicit: quod hoc quod aliquis de quibusdam difficultibus & occultis velit attente enunciare assignando causam eorum. & quod de omnibus velit ingredi. & nihil pretermittere: forte videbitur esse signum: vel multe stulticie ex quo provenit quod nesciat discernere iter facilia & difficilia: aut esse signum multe promptitudinis. i. magne presumptionis ex qua contingit quod homo non cognoscit mensuras facilitatis circa inquisitionem veritatis. Et quis quidam sint super hoc increpandi: non tamen iustum est: quod omnes similiter reprehendantur: sed ad duo oportet attendere. primo quod ad causam que movet hominem ad loquendum de talibus: videlicet scilicet hoc faciat ex amore veritatis: an ad ostentationem sapientie. Secundo oportet considerare quo modo se habeat aliquis in credendo ea que asserit: videlicet scilicet habeat de eis debile certitudinem: scilicet secundum communem modum: aut est si firmitus & certius ea cognoscat. scilicet supra communem modum hominum: quando igitur aliquis potest attingere ad hoc quod cognoscat necessarias causas: certius quam secundum communem hominum modum: tunc oportet reddere gratias his qui tales necessitates inveniuntur. magis quam eos increpare. Deinde cum dicit.

Nunc autem quod videtur dicendum. Si enim natura semper facit contingentius quod optimum: est autem quemadmodum earum que in rectum lationum: que ad superiores locum honorabilior: diviniorem enim locum qui sursum: eo qui deorsum: eodem modo & qui ad

36. 34.

32.

anterius ea que ad posterius se habet: siquidē
 ⁊ ad dextrum ⁊ sinistrum: ⁊ quemadmodum
 dictum est prius: ⁊ testificatur etiam dicta du-
 bitatio: quoniam habet prius ⁊ posterius. Hec
 enim causa soluit dubitationem. Si enim ha-
 bet ut contingit optime: hec utiq; erit causa di-
 cti. Optimum enim moueri simplicē motū ⁊
 incessabilē: ⁊ hūc ad honorabili⁹.

¶ Soluit premissam questionem. ⁊ dicit qd si gratie sint
 agēde his qui certiores necessitates inueniūt: nunc autē in
 hac questione sufficit dicere qd nobis videtur. ⁊ si nō sit
 adeo certū. dicit ergo qd iter ea qd dicit fieri: natura sem-
 per facit id qd est optimū tanq; mota ⁊ directa a pmo pncipio
 qd est ipsa ecētia bonitatis. Videm⁹ autē qd tāto ali-
 qs motus localis est dignior: q̄to versus digniorē partē
 pcedit. Motus. n. accipit spēm a termino: sicut in moti-
 bus localib⁹ rectis motus localis: qd est ad superiorē locum
 est honorabilior ⁊ nobilioris corporis: q̄ motus localis qd
 est ad inferiorē locum. eo qd locus qd est sursum: est dignior
 loco qd est deorsum. Et hoc qdē manifestū est in hoīe: naz
 caput qd est sursum: est nobilior pedib⁹ qd sunt deorsum.
 Et sicut pars anterior dignior ē posteriori: sicut ē ⁊ dextera
 est dignior q̄ sinistra: sicut supra dēctū est: ⁊ sic p̄ in aiali-
 bus. Dicta ergo dubitatio: quā nūc mouim⁹: testificat qd
 in celo sit prius ⁊ posterius. i. ante ⁊ retro. de qb⁹ supra nul-
 lam mētionē facit. Dec. n. cā. f. distinctio anterioris ⁊ po-
 sterioris in celo: soluit p̄dictā dubitationem. Si. n. mot⁹
 celi se h̄z optime q̄tū ostēdit: sicut dictū est. hoc erit cau-
 sa dicte dubitationis. qz optimū est qd celus moueat mo-
 tu simplici. i. semp versus eandē partē: ⁊ incessabili. i. sine
 interpolatiōe q̄tis: quā necesse eēt iteruenire: si q̄q; mo-
 ueret versus vnā partē: q̄q; versus aliā. ⁊ ulterius opti-
 mū est: qd moueat versus honorabiliorē partē: est autē an-
 terior pars nobilior. Et id celū mouent ab oriente versus
 suū anterius. i. vsus superi⁹ hemisperii. nō autē vsus infe-
 ri⁹ qd est celi posteri⁹. ¶ S̄z videt qd icōueniēter hāc rō-
 nem assignet. Supra. n. assignauit distinctionē h̄z par-
 tium in celo. ex pncipio motus. qz. f. motus celi videt i-
 cipere ab vna parte nō ab alia. hic autē assignat rōnē: quare
 celū sic moueat. ⁊ nō aliter ex distinctione partium celi. ⁊
 ita videt p̄cessus ei⁹ eē circularis. ¶ Ad qd dōm ē: qd di-
 stinctio partium celi ē causa. qd mot⁹ celi incipiat ab hac par-
 te. ⁊ nō ab alia. ⁊ nō ecōuerso: s̄z motū incipere ab hac par-
 te. ⁊ nō ab alia est signū distinctionis partium celi. Cā autē
 distinctionis h̄z partium est virt⁹ aīe mouētis celum: vel
 cuiuscunq; intellectualis sube attributa diuersis partib⁹
 celi. Nihil autē phibet euz querit an aliqd sit p̄bare illud
 per signū: cū tñ querit de causa alicui⁹ pp quā est: oportet
 bit signū ad cām reducere: sicut si pbem⁹ cor moueri per
 motus vene pulsabilis: si tñ q̄rat que sit causa mot⁹ vene
 pulsabilis: dicit qd hoc ē pp motū cordis. Et sicut Az. p̄ba-
 uit eē talē distinctionē partium in celo p̄ ichoationē motus
 a determinata parte: sicut p̄ signū. ⁊ tñ ichoationē motus
 reducit in differētiā partium celi: sicut in cām. Distingui-
 tur autē pars anterior. ⁊ posterior in celo nō nāl. f. fm de-
 terminatā partē corporis celestis. qz vna ⁊ eadez pars ce-
 lestis corporis qd nunc ē in hemisperio superioris: postea erit in
 hemisperio inferioris: sed fm situ: sicut ē supra dictum est
 de differētia dextri ⁊ sinistri.

Lō.
35.

Et motu autem ipsius quia regula-
 ris est: ⁊ non irregularis. Deinceps
 utiq; dictis erit pertransire.

Lectio. VIII.

Ostēdē p̄s assignauit cām quare celū mouet
 vsus vnā partē ⁊ nō vsus aliā: hic determi-
 nat de vniformitate motus celi. ⁊ pmo ppo-
 nit qd itēdit. ⁊ p̄bat ppositū ibi. Si. n. irre-
 gulariter mouebit ⁊c. Circa p̄m̄z duo facit.
 pmo pponit qd itēdit. ⁊ dicit qd post p̄dicta sequēter est
 p̄trāseūdū. i. breuiter dōm de motu celi: ostēdēdo qd ē re-
 gularis. i. semp vniformē velocitatē habēs. ⁊ nunq; irre-
 gularis: ut q̄q; f. veloci⁹: q̄q; tardi⁹ moueat. ⁊ hoc rō-
 nabilr. Naz iste motus est regula ⁊ mensura oīum alioz
 motuum: vnde nulla irregularitas: vel inequalitas in eo
 debz apparere. ¶ Secundo ibi.

¶ Dico autem hoc de primo celo ⁊ de prima
 latione. In his. n. que de subtus plures iam la-
 tiones conueniunt in vnū.

¶ Exponit qd dixerat. ⁊ dicit qd hic itēdit dicere de p̄io
 celo. i. de suprema spera. ⁊ p̄ma latione. i. de motu diurno
 quo totū celus reuoluit p̄ motum p̄mi mobilis ab oriēte
 vsq; in occidētē. Jō autē de hoc motu sp̄alr loquit. qz in
 hoc motu: neq; ē aliqua irregularitas fm rei vitatē: neq;
 fm apparētiā: s̄z in his q̄ subtus. i. in motu planetaz: iam
 plures mot⁹ pueniūt ad mouēdū vnū corpus: vel fm di-
 uersas speras voluētēs ⁊ reuoluētēs: sicut dicebāt astro-
 logi qd fuerūt tēpore Arist. ut p̄z in. iz. metaphy. v̄l f̄z mo-
 tus eccentricoz. ⁊ epicycloz: fm modernos astrologos. ⁊
 ex hac diuersitate motuum causat irregularitas qd apparz
 circa planetas. qz q̄q; vidētur directi mot⁹: q̄q; retro-
 gradi: q̄q; stationary: q̄uis fm rei vitatē nullus mot⁹ in
 celo sit irregularis. Rationes autē quas hic iducit habēt
 vitatē nō solum in motu p̄mi celi qui ē simplex. ⁊ ex hoc
 nulla apparet in eo irregularitas: s̄z et in motib⁹ planeta-
 rū in q̄bus apparet irregularitas pp̄ cursum multozum
 motuum. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Si enim irregulariter mouebit: manifestū
 qd intensio erit. ⁊ virtus ⁊ remissio. Omnis. n.
 irregularis latio: ⁊ remissionem habet ⁊ inten-
 tionem ⁊ virtutem: virtus autem est: aut
 vnde fert: aut quo: aut circa mediū: puta for-
 te his quidem qui secundum naturam quo fe-
 runtur: his autem qui preter naturam: vnde
 proiectis autem: circa mediū circulationis au-
 tem non est: neq; vnde: neq; quo: neq; mediū:
 neq; enim principium: neq; finis: neq; mediū
 ipsius est simpliciter. Tempore enim semp-
 terna ⁊ longitudine simul ducta ⁊ infrangibi-
 lis. Quare si non virtus ipsius lationis: neque
 irregularitas erit. Irregularitas. n. fit propter
 remissionem ⁊ intensionem.

¶ Probat ppositus rōnibus quatuor. quaz p̄ma sumit
 ex ipsa forma motus circularis. ⁊ p̄cedit sic. Si p̄mum ce-
 lum irregulariter moueret: manifeste oporteret qd in eo
 sit itēfio. i. augmētū velocitatis. ⁊ virt⁹. i. summum velo-
 citatis. ⁊ remissio. i. diminutio velocitatis. Dis. n. motus
 irregularis h̄z ista tria: nō ita qd i quolibz motu irregula-
 ri: v̄l ieq̄li sint ista tria: s̄z qz in quoz motu sunt duo hoz
 .i. virt⁹ ⁊ itēfio: sicut in motu nālī corporoz grauiū ⁊ leuiū
 est itēfio ⁊ virt⁹. qz talis motus semp augef in velocitate
 vsq; ad finē in quo ē velocissim⁹. mot⁹ autē corporoz hoz qd
 est cōtra nām: h̄z virtutē ⁊ remissionē. qz in pncipio ē velo-
 cissim⁹. ⁊ semp diminiūf velocitas: quousq; tandē totus
 motus p̄sumat. Et sic ly oīs accipit quasi collectiue. ut i

telligatur q̄ in omnibus motibus irregularibus ista tria inueniuntur: non autem in vnoquoque eorum. ¶ Deinde ostēdit in qua parte motus irregularis inueniatur maxima velocitas. et dicit q̄ virtus motus. i. maxima eius velocitas: aut vnde fertur. i. versus terminum a quo: aut a quo fertur. i. versus terminum ad quem: aut circa medium. Sicut in his que naturaliter mouentur motu recto: inuenitur maxima velocitas versus terminum ad quem feruntur. quia motus naturalis intendit in fine: vt in primo habitu est. In his autem que mouentur contra naturam: inuenitur maxima velocitas vnde. i. versus terminum a quo. quia motus violentus intendit in principio: et remittit in fine: vt in primo libro habitu est. Sed in piectis maxima velocitas motus inuenitur circa medium. ¶ Dubitatur autem que pars vocatur piecta. Nam quecumque pyciuntur aut mouentur secundum motum naturalem: sicut cum lapis deorsum iacitur. et sic videtur q̄ motus intendat in fine: vel mouentur violenter: sicut cum lapis iacitur sursum: et sic motus eius debet esse intensissimus in principio: non autem in medio dicitur aut simpliciter piecta hic pars vocatur corpora aialium que mouentur ab aia non in sursum directe: neque directe in deorsum: sed quasi in latus ad modum sagitte. et aliorum proiectorum: propter quod et Aristoteles hic ea piecta vocat: manifestum est autem q̄ in motibus aialium: maxima velocitas non inuenitur: neque a principio: quoniam quodammodo paulatim membra sua aialia expediunt ad motum: neque et circa finem: quoniam membra eorum sunt lassata: sed circa medium: quoniam sunt in ipso impetu motus. Sed hec expositio videtur esse extorta. ¶ Unde Alexander dicit q̄ medium hic est accipiendum secundum locum. et non secundum tempus. Motus enim sagitte. et aliorum sic piectorum: non est neque in sursum: neque in deorsum: sed in intermedio vtriusque maxima velocitas horum motuum inuenitur. ¶ Possunt nihilominus dicere. quod et in his secundum tempus accipiendum medium: talia piecta circa medium velociter mouentur. Causatur enim motus talium piectorum ex impulsu medii deferentis: quod facilius recipit impressionem mouentis quam ipsum corpus graue quod pycitur: vt patet in 8. physicorum. Et ideo quoniam multum de aere fuerit motus: velocior est motus in medio quam in principio: quoniam adhuc pars de aere mouebatur: vel etiam in fine quoniam incipit debilitari impressio pycientis. Et huius signum est. quod huiusmodi piecta non tantum impulsu faciunt in eo quod est omnino propinquum: vel in eo quod est multum remotum: sicut in eo quod mediocriter distat. ¶ Sic igitur manifestum est q̄ maxima velocitas cuiuslibet motus irregularis: vel est in principio: vel in medio. vel in fine: sed hec tria non est accipere in motu circulari celestis corporis: neque quantum ad ipsam cum sit sempiterna: sed eius opinionem: neque et quantum ad longitudinem. i. quantum ad figuram loci que est linea circularis: quod quidem est simul dicta: quasi circulariter in seipsum rediens: et est in fragibilis: non diuisa in actu: vt possit in actu designari principium et finem. et ita in circulatione celi non inuenitur secundum aliquam partem virtus. i. maxima eius velocitas. et per omnes neque irregularitas que fit propter intensiorem et remissionem. ¶ Secundam rationem ponit ibi.

36. ¶ Adhuc quoniam omne quod mouetur: ab aliquo mouetur: necesse irregularitatem fieri motus: aut propter mouens: aut propter motum: aut propter ambo: siue enim mouens non eadem virtute moueat: siue motum alteretur: et non permaneat idem: siue ambo transmutentur: nihil prohibet irregulariter moueri quod mouetur. Nihil autem horum circa celum fieri possibile. Quod quidem mouetur: ostensum est: quia primum et simplex et ingenitum et incorruptibile et totaliter intransmutabile. Adhuc autem multo magis irrationabile esse tale. Pri-

imum enim primum: et simplex simplicis: et incorruptibile et ingenitum incorruptibilis et ingeniti motuum. Quoniam igitur quod mouetur non transmutatur corpus existens: neque vtrique mouens transmutabitur incorruptibile existens.

¶ Quare et latrone ipse irregularis est. ¶ Que ratio accipitur sicut ex parte mouentis et mobilis: ostensum est. n. in. 7. et 8. physicorum quod omne quod mouetur ab aliquo mouente mouetur. Unde necesse est si in aliquo motu sit irregularitas: aut hoc fiat propter mouens: aut propter id quod mouetur: aut propter vtrique. Si enim mouens non semper et equali virtute moueat: sed quoniam maior: quoniam minor: fiet motus quoniam quidem quidem velocior: quoniam quidem quidem tardior. quia velocitas motus contingit ex hoc quod virtus mouentis propter suam magnitudinem multum dominatur mobili. Et sicut si corpus quod mouetur: per aliquam alterationem non permaneat in eadem dispositione. non erit equaliter subiectum virtuti mouentis. et ita non erit equalis velocitas motus. et similiter si fiat transmutatio circa vtrique. scilicet mouente et mobile: poterit esse motus irregularis. Sed nihil horum potest accidere circa celum. De ipso enim corpore mobili ostensum est supra quod est primum et simplex. quia mouetur primo et simplici motu. et quod est ingenitum et incorruptibile: et totaliter intransmutabile: transmutatione. scilicet variante subiectum et virtute eius. Motus autem eius multo magis rationabile est quod sit talis conditionis. Cuius enim mouens sit potius motus: si corpus quod mouetur est primum et simplex. et ingenitum et incorruptibile: multo magis motuum eius erit tale. Ostensum est et in 8. physicorum quod motor celi est incorporeus: nullam habens magnitudinem. Si igitur ipsum celum quod est corpus: non immutetur a dispositione sue subiecti et virtutis: multo magis non transmutabitur motor eius quod est incorporeus. Ex quo patet quod impossibile est motum celi esse irregularem.

¶ Etiam si fiat irregulariter: aut tota transmutatur: et quandoque quidem sit velocior: quandoque autem tardior iterum: aut partes ipsius: partes quidem ipsius quod non sunt irregulares manifestum. Jam enim vtrique facta fuisset distantia astrozum in infinito tempore. Hoc quidem velocius motus: hoc autem tardius. Non videtur autem nihil habens aliter elongationibus: sed et neque totam accidit transmutari: remissio enim vniuscuiusque fit propter impotentiam: impotentia autem preter naturam. Etiam in animalibus impotentie omnes preter naturam sunt: puta senectus et decrementum. Tota enim consistentia aialium forte ex talibus constat: que differunt propriis locis. nulla enim partium ipsius habet eam que ipsius regionem. Si igitur in primis non est quod preter naturam: simplicia enim. et immita et in propria regione et nihil ipsis contrarium: neque vtrique in potentia erit. Quare neque remissio neque intensio: si enim intensio et remissio.

¶ Lectio. IX.

¶ Hec proponit tertiam rationem que sumitur solum ex parte mobilis. et dicit q̄ si motus celi irregulariter peragatur. aut hoc erit ita q̄ tota celi mutatio transmutetur: ita q̄ quandoque sit velocior: quoniam quidem tardior: aut partes eius. Et intelligit tota mutatio: motus totius spere supreme: pat-

res autem mutationis intelliguntur motus partium celi. Quod autem partes supreme sperae non moueant irregulariter, ita, scilicet, quod una pars celi quicquid citius: quicquid tardius moueatur ostendit supponendo quod spera stellarum fixarum sit suprema spera. nondum enim suo tempore deprehensum erat quod stelle fixe haberent proprium motum propter motum diurnum. et ideo attribuitur primum motum, scilicet diurnum sperae stellarum fixarum: quasi proprium ei: cum tamen posteriores astrologi dicant quod spera stellarum fixarum habeat quendam proprium motum: supra quod ponit aliam speram: cui attribuitur primum motum. Supposito ergo quod spera stellarum fixarum sit suprema spera: probat quod partes eius non moueant irregulariter, quia si singule partes eius quicquid citius: quicquid tardius mouerentur: iam a longinquo tempore stelle fixe in alia distantia se haberent adinuicem quam prius, una eorum velocius: et alia tardius mota: sed huius contrarium apparet, quod inueniunt eandem figuram seruari, et eodem modo abinuicem elongari in hoc tempore: sicut etiam inueniunt antiquissimi obseruatores, non ergo est irregularitas in motu primi celi quantum ad partes eius. Sed neque etiam tota transmutatio primi celi transmutatur de velocitate in remissionem velocitatis. Manifestum est autem quod remissio velocitatis motus cuiuscumque mobilis sit propter impotentiam: sicut videmus quod corpora animalium lassantur: remittitur eorum motus: omnia autem impotentia et defectus est propter naturam: sicut patet in animalibus: in quibus senectus et decemetur et alia huiusmodi sunt propter naturam: quod est intelligendum quantum ad naturam particularem que est seruatiua vniuersaliusque idiuicium quantum potest. Unde propter naturam eius est quod deficiat in seruando: non autem est propter naturam vlem: ex qua causatur non solum generatio: sed et corruptio, et per omnia alij defectus ad corruptionem tendentes in his inferioribus. Dicitur autem natura vlem virtus actiua in causa vniuersali: puta in corpore celesti, ideo autem defectus propter naturam particularem in animalibus accidere possunt, quod tota substantia animalis consistit ex talibus corporibus que distant a proprijs locis, componitur enim corpus animalis ex quatuor elementis: quorum nullum tenet proprium locum. Et quod ea que sunt propter naturam non possunt esse sempiterna: ut patet ex his que supra dicta sunt: necesse est quod quicquid animalibus accidat corruptio et defectus: sed in primis corporibus, scilicet celestibus nihil potest accidere propter naturam, quod sunt simplicia: non autem mixta ex diuersis: et in proprio loco existunt et nihil est contrarium eis: ut patet ex his que in primo libro dicta sunt, et ita in eis non potest esse aliqua impotentia. Et ideo in eis non potest esse aliqua remissio, id est diminutio velocitatis: et per omnia neque intensio, id est velocitatis augmentum, quod ista duo sic se inueniunt: sicut enim intensio motus: procedit a remisso ad intensum: ita cum remittitur: proceditur ab intenso ad remissum. **¶** Quartam rationem ponit ibi.

35. **¶** Adhuc autem et irrationabile infinito tempore potens esse mouens: et rursus alio infinito impotens. Nihil enim videtur existens infinito tempore preter naturam. Impotentia autem preter naturam. Neque equali tempore preter naturam et secundum naturam: neque totaliter potens et impotens. Necesse autem si remittitur motus: infinito remitti tempore.

¶ Que ratio sumitur ex parte mouentis: et procedit ex quadam diuisione. Si enim in motu celi sit intensio et remissio: hoc autem potest esse nisi tribus modis. Uno modo ut semper intendatur: vel semper remittatur. Alio modo: ut quicquid intendatur: et quicquid remittatur. Et hoc dupliciter. Uno modo ut tota intensio et tota remissio sit simul: quod quidem supposito quod celum moueatur tempore infinito secundum eius opinionem sequitur quod infinito tempore prius intendatur motus eius, et postea remittatur et reuertatur.

Alio modo: ut vicissim quandoque remittatur: et quandoque intendatur. Sed quodlibet istorum est impossibile, quod impossibile est quod in motu sit remissio et intensio. pro ergo ostendit impossibile esse quod infinito tempore intendatur prius et postea infinito tempore remittatur vel reuertatur. 2. ostendit impossibile esse quod semper intendatur: vel semper remittatur ibi. Sed adhuc neque 2. 3. ostendit impossibile esse quod vicissim intendatur et remittatur ibi. Relinquitur autem 2. Dicitur ergo primo quod irrationabile est quod motor celi infinito tempore sit potens: et velociter moueat: et rursus alio infinito tempore sit impotens: et tarde moueat. Nam remissio motus causatur ex impotentia: intensio autem ex potentia. Et hoc ideo irrationabile ostendit duobus modis. primo quod quod nihil propter naturam videtur existere tempore infinito. Et enim que sunt secundum naturam sunt semper: vel in maiori parte: impotentia autem est propter naturam: ut habitum est. ergo impossibile est quod aliquid infinito tempore sit impotens. Secundo quod non est equale tempus eius quod est secundum naturam: et eius quod est propter naturam, quod id quod est propter naturam: est in paucioribus, id autem quod est secundum naturam: est ut in pluribus: vel semper: sed potentia rei est secundum naturam, impotentia autem est propter naturam, ergo impossibile est quod aliquid tempore totali, scilicet tempore infinito sit potens et impotens, et per consequens impossibile est quod infinito tempore intendatur motus: et iterum infinito tempore remittatur. Sed si remittitur motus celi secundum modum qui dictus est: necesse est quod infinito tempore remittatur. Quidam tamen non intelligentes intentionem Aristotelis accipiunt hoc quasi simpliciter et absolute dictum: eo quod non est ratio: que magis vno tempore remittatur quam alio: sed hoc est propter intentionem philosophi. **¶** Deinde cum dicit.

¶ Sed adhuc neque intendi semper aut iterum remitti potest. Infinitus enim utique erit et indeterminatus motus. Omne autem dicimus ex aliquo in aliquid esse et determinatum.

¶ Ostendit quod impossibile sit motus celi: vel semper intendi: vel semper remitti, et hoc duabus rationibus: quarum prima est, quia intensio et remissio cuiuscumque motus irregularis deficit circa terminum ipsius motus: sicut motus naturalis intenditur usque ad aliquem terminum, et similiter motus violentus remittitur usque ad aliquem terminum. Si ergo intensio vel remissio motus celi nunquam terminetur: sed in infinitum procedat: sequitur quod motus celi sit infinitus, et indeterminatus, quod patet esse falsum, probatum est enim in 6. physicorum, quod quod omnis motus est ex aliquo in aliquid: necesse est quod sit determinatus. Unde et vna circulatio celi est determinata: sed motus celi dicitur infinitus, secundum diuersas circulationes sibi succedentes.

¶ Secundam rationem ponit ibi.

¶ Adhuc autem si quis accipiat esse aliquod tempus minimum: cuius non contingit in minori moueri celum. Sicut enim neque citari neque ire in quocumque tempore possibile non utique erit: sed est vniuersaliusque actus determinatum minimum tempus ad non excedere: sic neque moueri celum in quocumque tempore possibile. Si igitur hoc verum: non utique erit semper intensio lationis. Si autem non intensio: neque remissio: similiter enim ambo et alter: si quidem eadem intenditur velocitate aut maiori: et infinito tempore.

¶ Et dicit quod hoc est esse impossibile est manifestum, si quod procedat esse aliquid tempus minimum, ita quod in minori non contingat moueri celum: quibus enim motus vel actio: habet determinatum

Co. 40.

Co. 39.

Co. 41.

tempus quod non transcendit: quia n. tempus sit diuisibile in infinitum: non tamen est possibile citbarizare. vel ambulare in quocumque tempore: sed quilibet actus habet determinatum minimum tempus quod non excedit velocitate: vt. s. in minori tempore: proficiat. unde nec celum possibile est moueri in quocumque tempore: sed habet aliquod minimum tempus determinatum. Ex quo patet quod non semper intendit velocitas motus eius: quia sic velocitas eius excederet quodlibet minimum tempus. ¶ Si vero non semper potest intendi motus celi: pari ratione neque semper potest remitti: quia eadem ratio est de vno et de altero: sicut. n. est minimum tempus alicuius actionis: ita et maximum in quo patitur. ¶ Posset autem aliquis dicere rationi obuiare dicendo quod semper intenditur velocitas motus celi. et tamen nunquam transcendit quoddam minimum tempus datum: si quidem fiat appositio velocitatis: non equalis aut maior: sed semper minor et minor sicut dicitur in tertio physicorum. quod si linea diuidatur secundum eadem proportionem: puta. et subtrahatur a tota linea tertia pars. et iterum a residuo tertia pars: et a residuo iterum tertia pars: hoc poterit in infinitum procedere: et si eorum que subtrahuntur: posterior addat priori: fiet in infinitum additio: nec tamen pueniet vnquam ad quantitatem totius linee: quia semper erit aliquid residuum de linea: que diuidebatur. si tamen subtraheretur pars equalis quantitati: vel maioris: et adderetur ad id quod prius acceptum est: oporteret transcendere omnem quantitatem determinatam. Et similiter dicitur hic intelligendum esse: quod transcendit omne minimum tempus datum: quod est transcendere omnem magnitudinem velocitatis: si semper per infinitum tempus addat equalis velocitas vel etiam maior. Si vero prius adderetur magna velocitas: et postea minor: et sic idem sicut dictum est in diuisione et additione linee: non transcenderet omnia velocitas nec omne minimum tempus: cum non esset pura intensio: sed intentio remissioni adiuncta: quia mouens non posset equaliter addere ad velocitatem. ¶ Deinde cum dicit.

36. ¶ Relinquitur itaque dicere vicissim esse motum ad velocius et tardius. Hoc autem penitus irrationabile et fictioni simile. Adhuc autem et non latere in his rationabilibus: sensibilibus. n. iuxta inuicem posita. Quod quidem igitur et vnum et solum est celum: et istud ingenitum et sempiternum: adhuc autem motum regulariter: in tantum nobis dictum sit.

¶ Quidam impossibile esse quod vicissim intendatur et remittatur motus celi. Et hoc dupliciter. Primo quidem quia hoc videtur penitus irrationabile esse. et simile fictioni. Nulla. n. ratio assignari potest huius vicissitudinis. Secundo quia talis diuersitas in motu celi non lateret. Opposita. n. iuxta se posita magis sentiuntur: et tamen nihil tale percipimus: unde relinquitur quod in motu celi nulla sit irregularitas. Ultimo autem: quia hic finit sua consideratione de toto celo: epilogat in tantum dictum esse quod sit tantum vnum celum et quod sit ingenitum et sempiternum. et quod regulariter moueatur.

36. 4i. ¶ Vocatis autem astris consequens vtiq; erit dicere: ex quibus constat: et in quibus figuris: et qui motus eorum. Lectio. X.

¶ Ostendit philosophus determinauit de celo: hic determinat de stellis: et primo determinat veritatem. secundo mouet quosdam dubitationes et soluit ibi. Duabus autem dubitationibus etc. Circa primum quatuor facit. primo determinat de natura stellarum secundo de motu eorum ibi. Quidam autem videntur etc. tertio de

ordine earum ibi. De ordine autem ipsarum etc. quarto de figura earum ibi. Figuram autem vniuscuiusque etc. Circa primum tria facit. primo dicit de quo est intentio. et manifestat veritatem ibi. Rationalissimum autem etc. Tertio excludit obiectionem ibi. Calor autem ab ipsis etc. Dicit ergo quod postquam determinatum est de toto celo: prius est ut dicamus de his que vocantur astra: ex quibus constant. i. ex qua natura sint: et quam figuram habeant: et quales sint motus eorum. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Rationalissimum autem et dictis consequens nobis vnumquodque astrozum facere ex eodem corpore: in quo existit latronez habens: quoniam dicebamus aliquid esse: quod circuli ferri natum est. Sicut enim ignea dicentes esse propter hoc dicunt: quia quod sursum corpus ignem esse dicunt: ut rationabile existens vnumquodque consistere ex his: in quibus vnum quodque est: similiter et nos dicimus.

¶ Quidam ex qua natura sint corpora stellarum. et primo proponit quod intendit dicere: quod ponere vnumquodque stellam esse de natura corporis sperici in quo mouetur: est in se consideratum valde rationabile: eo quod loca consequuntur naturas corporum. unde rationabile est: quod stelle pertineant ad naturam sperie in qua situantur: consequitur etiam hoc ex necessitate ad ea que supra diximus. Dicitur enim. quod celum habet naturam aliam preter naturam quatuor elementorum: propter hoc quod habet alium motum naturalem a moribus elementorum. s. motum circulari: vnum cum stelle moueantur circulariter sicut sperie celestes: prius est quod habeant eandem naturam cum speris celestibus. et differunt a natura quatuor elementorum. ¶ Sed circa hoc videtur duplex dubitatio. prima quidem dubitatio est quia corpora stellarum videntur habere differentias ad corpora spera celestium: ex eo quod sunt lucida: et videntur spissiora. et ita videntur in corporibus celestibus esse aliqua contrarietas. Contrarietas autem cum sit causa corruptionis videtur quod corpora celestia sint corruptibilia secundum suam naturam: quod est contra ea que in primo libro determinata sunt. ¶ Et ad hoc dicitur esse: quod non omnis diuersitas proprie loquendo habet rationem contrarietatis: sed ad hoc quod aliqua diuersa sint contraria: duo requiruntur: quorum vnum est quod sint nata aliquo modo esse in eodem subiecto vel primo vel saltem remoto: calor. n. contraria est frigus: quod tamen non est natus esse in igne: sed est natus esse in materia ignis: que est primum subiectum. secundo requiritur quod diuersa que sunt contraria: non possint esse simul: sed mutuo se expellant. Unde album et nigrum secundum quod sunt in materia: sint contraria mutuo se expellunt. secundum tamen quod sunt in intellectu: non habent contrarietatem sed sunt simul: quoniam vnum eorum cognoscitur per aliud: forme autem vel qualitates diuersae que videntur esse in corporibus celestibus nullo modo sunt nate esse in eodem: nec sicut in primo nec sicut in primo subiecto. Non enim corpus stelle est natum reduci ad dispositionem ceterarum partium sperie celestis: sed nec e converso: sicut autem oportet dicere formas seu qualitates trias que sunt in inferioribus esse aliquo modo in corporibus celestibus non quidem vniuocae sed sicut in causis vniuersalibus per quosdam similitudinem ad modum quo forme que sunt particulariter in materia sensibili: sunt vniuersaliter in intellectu. Et ideo sicut non in intellectu: ita nec in corporibus celestibus sunt sub ratione contrarietatis. unde et plato dixit quod in corporibus celestibus sunt excellentie seu sublimitates elementorum que sunt primordialia eorum actiua principia. Contra parantur. n. corpora celestia ad elementaria sicut actiua ad passiva. Et ideo e contrario accidit in corporibus celestibus et elementaribus. nam corpora elementaria quanto magis congregantur per spissationem: tanto sunt magis materialia et passiva

et minus habentia de luce: sicut patet in terra que etiam dominatur in corporibus mixtis: sed in corporibus celestibus quod est maior congregatio per modum inspissationis: tanto magis multiplicat luminositas: et virtus actiua: sicut patet in ipsis corporibus stellarum. Sic igitur patet quod talis diuersitas que in corporibus celestibus apparet: non videtur habere rationem contrarietatis. Unde non sequitur quod sint susceptiua corruptionis: sequeretur autem hoc: si ibi esset vera contrarietas sicut in primo Aristotele ostendit. Secunda dubitatio est: quod cum in corpore celesti appareat diuersitas inter stellas et reliquas partes sperarum: videtur quod non sint simplicia corpora. Sed dicendum est quod intantum dicuntur corpora simplicia: in quantum non sunt composita ex contrariis naturis. Est tamen in eis aliqua diuersitas secundum naturam speciei: licet conueniant in natura generis sicut conueniunt in communi ratione motus quod circulariter mouentur. Secunda ibi. Sicut enim ignea res ostendit hoc etiam esse consonum aliquo modo dictis aliorum. Dicimus enim quod sicut illi qui dicunt stellas esse igneas: propterea hoc dicunt: quod celeste corpus existimat igne esse: quasi rationabile sit quod unumquodque astrum constet ex natura illarum sperarum in quibus est. Ita etiam nos dicimus quod stelle sunt de natura alia a natura quatuor elementorum: propter hoc: quod supra probauimus celos tales esse. Deinde cum dicit.

45. Calor autem ab ipsis et lumen generatur attrito aere ab illorum latione. Huius est enim motus ignis et ligna et lapides et ferrum. Rationabilius igitur propinquius igni: propinquius autem aer: velut et in latis sagittis. De ipse enim igniuntur sic: ut liquecant plumbee. Et quoniam igniuntur iste: necesse est eum qui in circuitu ipsarum aerem hoc ipsum pati.

Excludit obiectionem qua quidam opinabantur stellas esse de natura ignis sic argumentantes. Esse calidum et luminosum videtur esse proprium ignis: sed stelle calefaciunt et illuminant: ergo videtur quod sint de natura ignis. Et circa hoc tria facit: primo soluit hanc obiectionem per quoddam exemplum. Secundo ostendit differentiam exempli ad propositum ibi. De quidem ipse res. tertio respondet tacite questioni ibi. In hac maxime res. Dicit ergo quod calor et lumen generatur a stellis per quandam contritionem siue confricationem aeris ex motu eorum: non propter hoc quod sint ignea. Videmus enim quod motus natus est ignis et ligna et lapides et ferrum. unde multo magis rationabile est: quod per motum possit igniri corpus quod est propinquius igni quam predicta corpora: quod eorum que sunt sibi propinquiora: facilius est transmutatio inuicem: aer autem propinquius se habet ad ignem: quam corpora predicta. unde aer magis potest igniri ex motu quam predicta corpora. Et ponit exemplum de sagittis que cum sint plumbee quantum ad aliquam sui partem: ex vehementia motus sic calefiunt ut quando liquefaciat plumbum. Et quod iste sagitte igniuntur ex motu: necesse est: quod multo magis aer qui est in circuitu sagittarum ignitatur. Nec hoc est intelligendum quod calefactio sagittarum sit causa calefactionis aeris: sicut simplicius intellexit: sed magis est intelligendum quod calefactio aeris per motum: sit causa calefactionis sagittarum ut exposuit alexander. Aristoteles enim vult probare per locum a minori quod si sagitte calefiunt: necesse est quod aer circumstantis calefiat: qui est propinquior nature ignis: ut supra dixit: non autem per locum a causa ut intellexit simplicius. Deinde cum dicit.

De quidem ipse incalescunt propter in aere ferri: qui propter plagam motus sit ignis. Eorum autem que sursum unumquodque in spe

ra fertur: ut ipsa quidem non igniantur: aere autem sub circularis corporis spera existente: necesse est lata illa incalescere.

Ostendit differentiam exempli inducti ad propositum: et dicit quod ipse sagitte calefiunt: sed hoc non accidit in stellis: quia unaqueque stellarum non fertur per aerem: sed in propria spera separata ab aere. Et ideo ipse stelle non igniuntur nec calefiunt. Tum quia sunt longe ab aere quod ignitur per motum. Tum etiam quia non sunt susceptiue peregrine impressionis: sed aer qui existit sub spera corporis circularis: necesse est quod calefaciat per motum sperae celestis: quia scilicet ex ipso motu sperae celestis mouetur non solum ignis: sed etiam aer usque ad istum aerem qui infra montes continetur ut apparet ex motu comatarum stellarum: ut dicit in primo methaurozum. Deinde cum dicit.

Et hac maxime cui sol exat infixus: propter que appropinquante ipso et oriente et super nos existente generatur calor. Quod quidem igitur neque ignea sunt: neque in igne feruntur: tantum nobis dictum sit de ipsis.

Respondet tacite obiectioni: scilicet non per motum sperae celestis aer inferior ignitur: cum spera celestis continue moueatur: videtur esse consequens quod semper debeat esse equalis calor in aere. scilicet estate et hyeme: nocte et die: cuius contrarium videmus. Sed ad hoc ipse respondet quod maxime calor ignitur per motum illius sperae cui sol est infixus. et ideo generatur calor: propter propinquitatem solis ad nos. Et hoc dupliciter. vno modo scilicet per suum ortum ascendit ad nostrum hemispherium superius. Alio modo in quantum accedit ad summitatem capituli nostrorum: sicut non est maior calor in die quam in nocte: ita etiam est maior calor in meridie quam in mane. Ultimo autem concludit epilogando tamen dictum esse de stellis quod neque ipse sunt ignee nature: neque etiam feruntur in corpore igneo: sed supra speram ignis in speris celestibus. Est autem hic primo dubium: cum Aristoteles proponat quod ex motu stellarum generetur calor et lumen: videtur hoc insufficienter manifestare cum non manifestet de lumine: sed solum de calore. Et ad hoc respondet alexander quod id quod pertinet ad lumen reseruat ad determinandum ad librum de anima: in cuius 2o dicit quod lumen non est proprium ignis: sed est aliquid commune sibi et supremo corpori. Sed cum Aristoteles hic dicat quod vtrumque eorum generatur ex contritione aeris: melius est ut dicamus: quod vtrumque Aristoteles hic manifestat: per hoc quod ostendit ex motu superiorum igniri inferiora corpora: in igne autem inuenitur calor et lumen.

Sed adhuc dubium est ex qua natura contingat quod motus habeat virtutem igniendi siue calefaciendi. Ad quod respondet auerroys in suo commento. quod proprium est calidi esse mobile: et ideo cum aliquid actu mouetur fit etiam actu calidum. Sed hoc non videtur verum. primo quidem quod moueri non est proprium calidi sed cuiuslibet corporis naturalis. Nam ea que mouentur motu recto: in suis locis quiescunt: mouentur autem existetia extra sua loca: corpora autem celestia mouentur circulariter in suis locis: quod neque sunt calida neque frigida. 2o quod posterius non est causa prioris: si ergo moueri sit proprium calidi: magis erit calor a causa motus quam econuerso. Et ideo dicendum est quod sicut probat in 8. phycorum: motus localis est primus motuum: in quolibet autem genere: id quod est primum est causa eorum que sunt post in eodem genere: unde motus localis est causa alterationis que est prima inter alios motus. et precipue est causa prime alterationis: que est calefactio. Alteratio autem secundum omnes alias qualitates causatur ex alteratione primarum quatuor qualitatuum: inter que due actiue. scilicet calidum et frigidum: sunt partes passiuas. scilicet humidum

et sicco. Calidum autem est prius frigidum: sicut forma priuatione. ut patet ex supra dictis. unde motus localis ex virtute motus celestis: qui est primus localium motuum est causa caloris. ¶ Dubitatur autem ulterius cum sol immediate non tangat aerem neque ignem: quomodo ex motu solis causatur calor in aere et igne. Non enim media corpora celestia. scilicet sphaere veneris: mercurij. et lune: ex motu solis calefiunt. ¶ Ad quod respondet alexander: quod nihil prohibet ab aliquo agente aliquid alterari per medium: ita tamen quod illud medium non alteretur: sicut piscis qui dicitur stupor: stupefacit manus piscatoris mediante rebe: quod tamen non stupefit: recipit tamen aliquam impressionem piscis secundum suum modum: alio tamen modo quam manus. Ita etiam sol imprimit aliquid in corpora celestia media non tamen calefactionem: sed impressio solis pervenit ad corpora inferiora: per modum calefactionis secundum eorum conditionem. ¶ Sed contra hanc responsionem videtur esse quod Aristoteles dicit quod calor causatur in aere trito vel compresso per motus stellarum: hoc autem non est possibile: quod contritio vel compressio a motu solis perveniat ad aerem nisi media corpora celestia coterantur: quod est impossibile. Et ideo averroes in commento dicit quod totum corpus celeste movetur motu diurno quasi unum animal totum: motus autem planetarum proprii sunt quasi motus partium animalis. Causatur autem calor in aere precipue ex motu totius celi quod est motus diurnus: unde et Aristoteles dicit quod approximante sole: et oriente: et super nos existente: generatur calor: quod quidem fit per motum diurnum. Manifestum est autem quod corpus alterans non alteratur solum secundum extremam superficiem qua tangit corpus alteratum: sed secundum suam totam profunditatem vel grossitiam. Et huius signum est quod corpus tenue: non est ita efficax ad alterandum: sicut corpus huius profunditatem vel grossitiam supposita identitate nature. Et ita totum celum calefacit: non solum secundum infimam sphaeram sed secundum totam grossitiam celi quasi una alteratio. Et ideo alteratio sequitur in istis inferioribus: non solum secundum orbem lune qui immediate contingit inferiora corpora: sed etiam secundum virtutes stellarum: in quibus est magis adunata: et quasi commassata virtus activa celestis corporis: et precipue secundum virtutem solis: que excedit corpora alia virtute et magnitudine. Quia igitur totum celum agitur quasi unum corpus secundum motum diurnum: non est intelligendum quod deorsum una sphaera imprimat in aliam sed quod totum celum una impressione alteret inferiorem aerem virtute solis et aliarum stellarum quando nobis appropinquat. ¶ Sed etiam hec ratio non videtur esse sufficiens: ut simpliciter dicit primo quidem quod si secundum contritionem vel impressionem aeris ex motu celestis corporis parte sole causaretur calor aeris. primo quidem sequitur quod loca que sunt inferiora minus calefierent: tanquam magis remota a motu calefaciente: nunc autem videmus contrarium. Nam in planitie est maior calor quam in montibus. Secundo quod cum sphaera terre se habeat per modum puncti ad sphaeram solis sol supra terram existens videtur ex omni parte quasi equaliter esse nobis propinquus: et ita non deberet esse tanta differentia calefactionis ex sole quanta apparet inter mane et meridiem et inter hemes et estatem. Tertio quod nulla ratio est quare minor esset calor in locis umbratis quam in locis in quibus radius solis pervenit. Et eisdem rationibus probatur quod sol non calefacit quasi ignem nunc existens. Et ideo simpliciter dicit: quod a solis corpore egrediuntur radii: quos dicit esse corporales. et quod celestia corpora que sunt infra solem que sunt immaterialia sine prohibitione penetrare possunt per aerem aut penetrant per aeris poros: sed a corporibus solidis. scilicet terra et aqua reflectuntur ad equales angulos: quod ut probant prospectum: omnis reflexio fit ad equales angulos. Quia ergo radius solaris percutit terram diametraliter radii reflectitur in se ipsum: et sic fit maxima inspissatio. que causat maximum calorem: et hoc quia sol est directe super summitatem capitum ipsorum: quod autem sol est magis distans: ratio generatur minor calor: et inde est quod in hyeme et apud ortum solis vel occasum fit minor calor in aere: quod ratio

dy solares percutiunt terram secundum angulos magis obtusos: unde radius influxi magis distans a radijs post obiectis: et per hoc Aristoteles signanter non simpliciter dixit quod sole magis appropinquante generatur maior calor: sed addidit oriente: et super nos existente: ut intelligatur approximatio per respectum ad summitatem capitum nostrorum: non autem secundum quantitatem linearum a sole ad nos ductarum: quod fere ex omni parte sunt equales. Et si quidem intelligat simpliciter in his verbis radios esse corpora. commingentia aerem: et inspissantia: et per hunc modum calefacientia: expresse falsum dicit: probat enim Aristoteles in 2° de anima quod radius neque est corpus neque defluxus corporis alicuius: si vero dicat radios esse corporales: quia ad modum corporum se habent: in quantum directe proiciuntur et reflectuntur a corpore spisso: quod radius penetrare non possunt: sic verum dicit. Tales enim reflexiones per contra resistantiam corporum: non solum competunt corporibus sed etiam qualitativis. nam et calor reflectitur cum inuenit obstaculum: et similiter huiusmodi. Si quis autem diligenter consideret omnia que dicta sunt aliquantulum vera sunt: dicit enim Aristoteles quod a stellis generatur et calor et lumen trito aere ab illorum latione: quod non videtur sic intelligendum quod calor et lumen generentur per aeris contritionem ex motu celestium corporum. Non enim agitur hic de lumine ignis generati ex motu: ut prius dicebat: sed de lumine quod causatur ab his stellis in quantum sunt entia lucida in actu. Duplex est ergo causa caloris ex corporibus celestibus in his inferioribus generati. una quidem causa est motus: alia causa est lumen. Quare autem motus causa sit calefactionis supra dictum est. Non est autem intelligendum quod mutua contritio vel confricatio corporis celestis et aeris sit causa caloris: sed solum motus aeris ex superiori motu celestis corporis causatus: movetur autem aer superiori et similiter ignis secundum motum diurnum celi totius secundum virtutem solis et omnium stellarum ut averroes dicit. Secunda autem causa calefactionis corporum inferiorum ab astris et precipue a sole est lumen: quod quidem habet virtutem calefaciendi in quantum est qualitas activa primi alterantis. scilicet celi. et directe causat qualitatem primam inferiorum corporum que est calor. Et quod hec qualitas. scilicet lumen magis abundat in sole inde est quod est maxime potens ad calefaciendum. Reliqua autem celestium corporum: in quantum participant de lumine: que est uniuersalis virtus activa celestium corporum: habent virtutem calefaciendi. in tantum: quod etiam lumen lune est calefactiuum secundum id quod prius dicitur in libro de partibus animalium. quod noctes plenilunij sunt calidiores: unde quidam pisces mouentur ad superficiem aque. Quod autem quidam astra dicantur in frigidare: vel humectare: averroes in commento dicit hoc non esse per se: sed in quantum agunt calorem per portionatum. unde reprehendit auicennam: qui dicit quod stelle faciunt in frigidationem et calefactionem. Sed in hoc non recte dicit averroes. Illud enim videtur esse per accidens: quod non per se producitur ab agente. Corpora enim celestia sunt activa respectu eorum que sunt hic. Si igitur non per se agerent frigiditatem et humiditatem et alia huiusmodi: sequeretur quod ista essent per accidens in uniuerso. Item cum omnes forme substantiales inferiorum corporum sint ex virtute celestium corporum: dicitur quod ex eorum virtute sint etiam qualitates que sunt calidum frigidum humidum et siccum. et alia huiusmodi. Dicendum est ergo quod omnia corpora celestia secundum commingentiam virtutem luminis habent calefacere: sed secundum alias proprias virtutes singulis corporibus attributas habent non solum calefacere. et in frigidare. sed etiam omnes alios effectus corporales efficere in istis inferioribus. Et secundum influentiam luminis et hanc virtutem: verum est quod alexander dicit media corpora celestia recipere impressionem solis alio modo quam corpora inferiora. Est igitur considerandum

dum q̄ fm q̄ calor causatur in inferioribus corporibus ex motu astroꝝ ⁊ totius celi: corpora propinquoꝝa celo .s. ignis ⁊ superior aeris pars que circūferuntur fm motum celi sunt calidiora . fm autem q̄ ex lumine stellarum causatur calor: sunt calidiora ea que sunt infima: qz in superiorib⁹ reflexiōes radioꝝ magis dispergunt̄ . Et i- de est etiā q̄ circa terrā plēs spēs rerū generant̄ ex v̄tute radioꝝ solis: ⁊ stellarū q̄ p reflexionē circa terrā mltipli- cant̄ . ¶ Mouet aut̄ q̄onē alexāder si corpa celestia suo motu cōterūt aerē: videt̄ seg q̄ sint tāgibilia: ⁊ videt̄ seg q̄ sint calida: ⁊ frigida: hec .n. sunt prime tāgibiles q̄lita- res: vt dicit̄ in sc̄do de generatiōe . Sed ad hoc ō facili p̄- r̄n̄sso per id qd̄ phis dicit̄ in p̄ de generatiōe q̄ illa q̄ sunt nata agere ⁊ pati adinuicē: taliū q̄litates sunt calidum ⁊ frigidū: corpa aut̄ celestia agūt ⁊ nō patiunt̄ . Un̄ tāgūt ⁊ nō tāgunt̄ . vnde in corpib⁹ celestib⁹ nō sūt q̄litates tāgibi- les p̄ modū quo sūt in inferiorib⁹ corporib⁹: sed p̄ modum eminētiōe sicut in cā actiua: nō ē .n. ibi calidū . v̄l frigidū humidū . v̄l siccū: sed v̄tus q̄ est hoꝝ causatiua: sicut nō est ibi graue ⁊ leue s; loco hoꝝ est ibi apritudo ad motū cir- cularē . Raz aut̄ ⁊ densū iuenit̄ in corpib⁹ celestib⁹ fm q̄ astra sunt spissiora: ⁊ magis cōmassata q̄ spere eoz: nō tñ fm differētiā p̄rietatis: sed solū fm additionē ⁊ dimi- nutiōe virtutis: ⁊ s; maiorē ⁊ minorē p̄gregatiōez p̄tū .

23.
43.

¶ Quoniam autē videntur ⁊ astra trās- lata ⁊ totum celum necessariū: aut quiescentibus vtriusq; fieri translatio- nem: aut motis: aut hoc quidem qe- scente: hoc autem moto.

Lectio .XI.

¶ Ostēd̄ phis ostēdit q̄lis sit nā stellarū: hic deter- minat de motu eoz: ⁊ p̄mo ostēdit q̄lites stel- le moueant̄ . ⁊ ostēdit: vtrū ex eoz motu son⁹ causet̄ ibi . Manifestū aut̄ ex his rē . Circa pri- mum ostēdit stellarū nō p̄ se moueri: sed defer- ri eas motu orbū trib⁹ rōnib⁹: quaz̄ prima sumit̄ p̄ com- parationē stellarū ad orbē: in q̄ qdē rōne vnū p̄supponit̄ ex eo qd̄ apparet fm sensū: videm⁹ .n. totū celū ⁊ stellarū moueri: Necessē est aut̄ h⁹ p̄tingere trib⁹ modis: vno qdē mō: ita q̄ vtrūq; gescat .s. ⁊ stella ⁊ orbis . Alio qdē mō: ita q̄ vtrūq; moueat̄ . 3⁹ vō mō ita q̄ vnū gescat ⁊ alterū moueat̄: hac aut̄ diuisiōe posita: p̄sequit̄ tria mēbra su- pra dicta . Et p̄mo sequit̄ primum cum dicit̄ .

23.
44.

¶ Vtraq; quidem igitur quiescere impossi- bile quiescente ⁊ terra . Neq; .n. vtrūq; fierēt que videntur . Terra autem supponatur quiesce- re . ¶ Relinquitur autem aut vtraq; moueri: aut hoc quidē moueri: hoc aut̄ quiescere .

¶ Circa qd̄ dicit̄ q̄ impossibile ē dicere q̄ vtrūq; gescat .s. stella ⁊ orbis: si supponat̄ q̄ etiā terra gescat . Nō .n. poss; saluari apparēs mot⁹ stellarū: si ⁊ stelle q̄ vident̄ moueri gescerēt: ⁊ oēs q̄ vidēt̄ . Qz etiā motus appareat: causat̄ ex motu visibilis v̄l ex motu vidētis . ⁊ iō qdā ponētēs stel- las: ⁊ totū celū gescere: posuerūt terrā in q̄ nos habitam⁹ moueri ab occidēte circa polos egnociales q̄libz die sel- ⁊ ita p̄ motū nostrū videt̄ nobis q̄ stelle in p̄riū mouean- tur: qd̄ qdē dicit̄ posuisse eraclitus pontic⁹ ⁊ aristarc⁹: sup- ponit̄ aut̄ Aris. ad p̄ns q̄ terra gescat: qd̄ postmodū p̄ba- bit . Un̄ relinquit̄ remoto primo mēbro: quo ponebat̄ ce- lū ⁊ stellarū gescere: alterū duoz mēbroꝝ verificari .s. vel q̄ vtrūq; moueat̄ .s. stella ⁊ orbis: v̄l q̄ vnū eoz moue- atur: ⁊ alterum quiescat . ¶ Deinde cum dicit̄ .

¶ Siquidem igitur ambo mouebuntur: irra- tionabile easdem velocitates astroꝝ esse ⁊

circuloꝝ: vnumquodq; .n. equē velox erit circulo secundum quem fertur: videtur .n. si- mul circulis constantia iterū in idem: accidit igitur simul astrumq; pertransiisse circuloꝝ: ⁊ circulum allatum esse ea que ipsius latiore pertransientem ea que ipsius periferiā .

¶ Destruit alterū membrū .s. q̄ tam stella q̄ orbis mo- ueatur: ⁊ dicit̄ q̄ si ambo mouētur: videtur sequi quod- dam quod est irrationabile .s. q̄ sit eadem velocitas stel- le ⁊ circuli deferentis ipsam: si .n. vtrūq; mouetur: opoz- tet dicere: q̄ velocitas vniuscuiusq; stelle sit equalis: ve- locitati circuli in quo fertur . Apparent enim stelle simul cum circulis redeuntē iterum in idem a quo inceperant moueri: ⁊ hoc quidem manifeste apparet si loquatur de stellis fixis: que sunt in spha octaua . nam omnes huius- modi stelle simul cum tota spha videntur vno motu mo- ueri: ita q̄ stella que est in circulo equinoctiali: qui est cir- culus maximus diuidens spha per medium: in eodē tempore circuit totum circulum suum magnum: in quo tempore alia stella que est in minori circulo: versus alte- rum poloꝝ: circuit circulum suum paruum . Et sic cuz illud sit velocius quod in equali tēpore mouetur per ma- ius spaciū: vt patet in .6. physicoꝝ: sequitur q̄ stella quanto est in maiori circulo: tanto sit velocior motus . Et similiter quanto circulus est maior: tanto motus eius erit velocior . Et potest etiam hoc intelligi vt alexander dicit̄ adaptando ad circulos planetarū . Nam sc̄dm q̄ mouentur motu diurno: simul reuoluuntur cum supre- ma spha: nisi inq̄tuz per motus proprios planete in suis circulis per aliquod spaciū retrocedunt . Et quia circulus superioris planete est maior: sequitur q̄ superior pla- neta sit velocior q̄tum ad motum diurnum: quia in eodē tempore per maiorem circulum reuoluitur . Sic igitur tam in stellis fixis q̄ in planetis: aliquid accidit: q̄ simul stella pertransiit totum circulum: ⁊ q̄ circulus est motus proprio motu pertransiendo propriam perife- riam .i. circumferentiam: quod quidem intelligitur inq̄- tum aliquod punctum signatuz in circulo redit ad pristī- num statum . Sic igitur ostenso q̄ accidat ex dicta positi- one easdem esse velocitates astroꝝ: ⁊ circuloꝝ ostē- dit hoc esse irrationabile vt supposuerat . ¶ Deinde cū dicit̄ . ¶ Non est autem rationabile: eandem ratio- nem habere velocitates astroꝝ ⁊ magnitu- dines circuloꝝ . Circulos quidem .n. nihil inconueniens: sed necessariū analogice habe- re velocitates magnitudinibus . Astroꝝ au- tez vnumquodq; quod in his non valde ratio- nabile: siue .n. ex necessitate maiori circulo la- tum velocius erit: palaz qz ⁊ si transponantur astra in eos qui inuicem circulos . Hoc quidē erit velocius: hoc autem tardius . Sic autem non vtrūq; habebunt propriū motum: sed fe- rent̄ vtrūq; a circulo: siue a casu p̄tingit . ¶ Neq; sic rationabile vt ⁊ in omnib⁹ simul: circulus quidem sit maior: ⁊ latior velocior eius quod in ipso astra: vnum quidē .n. aut duo hunc mo- dum habere nihil inconueniens: omnia autēz similiter fictionī assimilantur . Simul autēz ⁊ non est in his que natura quod vt contingit ne- q; vbiq; ⁊ in omnibus ex̄ns qd̄ a fortuna .

23.
46.

23.
45.

Et primo quidem proponit quod non est rationabile quod sit eadem velocitas astrorum et magnitudinis circulozum: ut scilicet tanto aliquod astrum sit velocius quanto mouetur in maiori circulo. Secundo autem ostendit non esse inconueniens hoc dicere circa ipsos circulos: imo magis videtur necessarium quod eorum velocitates analogice. id est proportionabiliter se habeant ad eorum magnitudines: quia ita videmus in omnibus corporibus naturalibus: quod quanto aliquid fuerit maius: tanto velocius mouetur motu proprio. Et sic si non est rationabile: quod velocitas stellarum proportionetur magnitudini circulozum. Est autem rationabile quod velocitas circulozum proportionetur magnitudini proprie: consequens est irrationabile esse equales velocitates astrorum et circulozum. Quod autem non sit rationabile quod motus cuiuslibet stelle proportionetur in velocitate magnitudini sui circuli: sic ostendit. Quia aut hoc contingeret ex necessitate naturali: aut a casu. si autem contingat ex naturali necessitate quod stella sit velocior: que mouetur in maiori circulo: sequitur quod si transponantur stelle in alios circulos. ut scilicet stella que prius erat in maiori circulo. postea ponatur in minori: sequetur quod stella que prius erat tardior: sit velocior: et e conuerso. Et ita videbitur quod stelle non habebunt proprium motum: sed mouebuntur a circulis: et ex quo stella non conseruat velocitatem aliquam propriam in suo motu: sed velocitas eius consequitur solum magnitudinem circuli. Si autem dicatur quod hoc contingit a casu quod stella: que est in maiori circulo velocior moueatur: hoc improbat dupliciter. primo quidem quod si hoc esset a casu: non esset rationabile in omnibus circulis et stellis hoc inueniri: simul esse maiorem circuli magnitudinem et maiorem velocitatem motus stelle. Quod non contingeret in uno vel in duobus: non videretur esse inconueniens sed quod hoc contingat in omnibus: et a casu: videtur esse quodam ficticium. Ea enim que sunt a casu non eodem modo se habent in omnibus aut in pluribus: sed in paucioribus. Secundo ostendit quod hoc non possit esse a casu per hoc quod casus non contingit in his que sunt a natura. sed ea que casualiter fiunt: sunt preter nature ordinem. Unde ea que a casu vel fortuna fiunt non similiter se habent in omnibus sicut ea que sunt a natura. Cum igitur in motibus celestium corporum nihil sit preter naturam: ut supra habuimus est: non potest esse: quod hoc quod dictum est a casu accidat. Et ita patet non esse verum quod simul circulus et stella moueatur et equali velocitate. Potest etiam ad hoc improbandum alia ratio induci: quod ut alexander dicit: sequetur quod alter motus esset superfluous: quod non contingit in his que sunt a natura. **C** Deinde cum dicit.

26. **C** Sed adhuc iterum si quidem circuli manent: 46. astra autem mouentur eadez: et similiter erunt irrationabilia. Accidet enim velocius moueri que extra: et velocitates esse secundum magnitudines circulozum.

C Inquit de tertio membro. et primo ostendit. quod non est possibile quod stella moueatur: et circulus quiescat. et dicit: quod si dicatur circulos manere in eodem situ. et stellas moueri: sequentur eadez irrationabilia que et prius. Accidet enim quod stella velocius moueatur que est extra. et si hoc referamus ad stellas fixas: dicetur stella esse extra que est extra polos propinquior equinoctiali: si autem referamus ad planetas: dicetur esse extra stella: que est in circulo continenti: contentum enim est infra continentem. utrobique enim modo circulus qui est extra est maior. et ita sequetur quod velocitates stellarum sint proportionabiles magnitudini circulozum. **C** Secundo cum dicit.

C Quoniam quidem igitur neque utraq; mo-

ueri rationabile: neque astrum solum: relinquuntur circulos quidem moueri: astra autem quiescere: et infixa circulis ferri. Solum enim utrobique sic nullum irrationabile accidit: celeriozem enim esse maioris circuli velocitatem rationabile eorum que circa idem centrum collocatorum: sicut enim in alijs maius corpus velocius fertur per priuam latione: sic et in circularibus. maior enim ablatorum ab his que ex centro maioris circuli decisio. **C** Itaque rationabiliter in equali tempore maior circūfertur circulus: et non diuelli celum propter hoc accidet. Et quia ostensum est continuum ens totum.

C Verificat vltimum membrum diuisionis dicens: quod quia neque rationabile est quod utrunque. scilicet tam stella quam circulus moueatur neque etiam rationabile est quod solum stella moueatur: relinquitur quod circuli. id est spera moueantur: sed altera sibi se quidem quiescant: quasi non per se mota: sed mouentur ad motum sperarum: quibus sunt infixe: non sicut alterius nature existentes: sicut clauus ferreus infigitur rote lignee: sed sicut eiusdem nature existentes: ac si stella sit nobilior pars spera: in qua congregatur lumen et virtus actiua. et hoc quidem rationabile est dicere: quia hoc posito: nihil irrationabile sequitur. primo enim non est irrationabile quod sit maior velocitas maioris circuli. inter circulos tamen collocatos circa idem centrum hoc proprie accipiatur oportet hoc referri ad diuersos circulos planetarum: qui sibi intentionem Aristo. omnes sunt circa idem centrum quod est terra. Non enim astrologi sui temporis ponebant ecentricos neque epiciclos. Non autem poterit hoc referri ad diuersos motus: quos describunt stelle fixe in suo motu. Non enim omnium eorum circulozum est idem centrum. Sed si ad stellas fixas referre velimur oportet quod hic nomine centri: polus significetur: eo quod sicut se habet centrum ad circulum in superficie plana: ita se habet aliquantulum polus ad circulum in superficie spherica. Cum autem in eadem spera designantur diuersi circuli circa eorum polos: tanto aliquis circulus est minor: et tardioris motus: quanto est polo propinquior. sicut et iter circulos adiuices positos: tanto aliquis circulus est minor: et tardior: quanto est propinquior centro. Unde centrum et polus sunt indiuisibilia et penitus imobilia: ideo autem hoc dixit esse rationabile: quia et in alijs corporibus que mouentur motu recto: quanto aliquod corpus est maius: tanto velocius mouetur deorsum. E contrario autem se habet in motu violento: in quo corpus: quanto est maius: tanto tardius mouetur. unde et in corporibus que mouentur motu circulari: cum motus eorum sit regularis rationabile est: quod quanto circulus fuerit maior: tanto velocius moueatur. Et quod motus maioris circuli sit velocior: patet ex hoc quod si a centro ducantur due linee recte per omnes circulos usque ad supremum: portio illa que abscinditur ab his duabus lineis: erit maior in circulo maiori: et minor in minori. Et eadem ratio est si ducantur due linee circulares a polo per omnes circulos usque ad maximum eorum. Cum ergo una dictarum duarum linearum circularium tota simul perueniat ad locum in quo erat alia: manifestum est quod in maiori circulo pertransibit maiorem portionem in eodem tempore: et hoc est velocius moueri. scilicet pertransire maius spacium in equali tempore. Sic ergo rationabile erit quod maior circulus pertransibit maius spacium in equali tempore: et ita motus erit velocior. Secundo autem non accidet hoc inconueniens: quod celum

26.
47.

sicut in elementis: sed quodammodo excellentiori modo. et inter elementa supremum est ignis: qui plurimum habet de luce. Infimum autem terra: quae minimum habet de luce. Et ideo luna que est infima inter corpora celestia: proportionatur terre et assimilatur quodammodo nature ipsius: et ideo non totaliter est illustrabilis a sole. Unde ex illa parte qua perfecte illustratur ab eo: videtur in ea esse quedam obscuritas que quidem obscuritas semper apparet secundum eandem dispositionem in luna: quod non esset si luna reuolueretur: quia paulatim immutaretur aspectus talis obscuritatis.

50. **C** Adhuc autem irrationabile nullum organum ipsis dedisse naturam ad motum: nihil enim. ut contingit facit natura. Neque de animalibus curasse: sic autem preciosa desperasse sed videtur quemadmodum studiose factum ex auferre omnia: per que contingebat procedere per se ipsa: et quia plurimum distant ab habentibus organa ad motum. **C** Propter quod et ratio si. nabiliter utique videbitur totum celum sphericum esse: et unumquodque astrorum. Ad eum enim. qui dem qui in ipso motum spera figuratur maxime utilis: sic enim. utique et velocissime mouebitur et maxime retinebit sui ipsius locum. Ad eum autem qui in anterioribus locis ineptissima. Nequaquam enim. simul motiuis per se ipsa: nihil enim. de pressam habet neque eminens: sicut rectilineum: sed plurimum distat a figura processiuorum corporum. Quoniam igitur oportet celum quidem moueri eo qui in ipso motu: alia autem astra non procedere per se ipsa: rationabiliter utrumque erit sphericum: sic enim utique maxime hoc quidem mouebitur: hoc autem quiescet. *Le. XII.*

Remissis duabus rationibus ad ostendendum: quod corpora stellarum non mouentur secundum se ipsa: sed feruntur per motum circuloz siue sperarum: hic ponitur ad idem tertiam rationem. quae sumitur ex figura stellarum. et dicitur quod si stelle mouerentur motu processiuo quasi circulos suos pambulantes: irrationabile videtur quod natura non dedisset eis instrumenta conuenientia ad motum localem. Nam enim non facit suos effectus qualitercumque contingit. et hoc precipue obseruat in nobilioribus effectibus. et ideo non est rationabile quod natura curauerit de animalibus terrestribus attribuens eis instrumenta conuenientia motui processiuo. et quod de spexerit sic preciosa corpora. scilicet. stellas ut non dederit eis instrumenta apta ad motum processiuum: sed videtur quasi studiose factum a natura: quod non moueantur stelle per se ipsas: ex hoc quod abstulit eis omnia instrumenta quibus possent processiuo motu moueri secundum se ipsas: et etiam quod plus est: quia stelle maxime distant a figura animalium instrumenta ad motum processiuum apta. Nam habet animalia quanto sunt perfectiora: tanto habent maiorem diuersitatem in partibus: stelle autem habent maximam uniformitatem undique: eo quod sunt sphericae figure. Et rationabiliter videtur esse factum. quod totum celum sit sphericum et unaqueque stella. Nam spherica figura videtur esse maxime utilis ad motum circulare: quo sphericum corpus mouetur in seipso. id est non mutatur locus secundum totum nisi ratione: sed solum secundum partes. ut probatur in philosophia. propter hoc enim. quod corpus circulariter motum est sphericum: velocissime mouetur. Tunc quia linea circularis est minima inter omnes figuras continentem equale spatium. Tunc etiam quia corpora rectilinea non habent uniformem motum ex omni parte quia magis figuratur ex illa parte que habet superficiem planam quam ex

parte angulorum. unde cum spherica figura ex nulla parte habeat planitiam sed ex omni parte stet in uno puncto. id est in angulo: constat quod corpus sphericum velocissime moueatur motu circulari: similiter etiam maxime retinebit proprium locum quia scilicet nulla pars eius incipiet esse nisi ubi alia fuit: quod in corporibus rectilineis non contingit: propter preeminentias angulorum: sed figura spherica est maxime incepta ad motum quod proceditur in anterioribus. In nullo enim. similitur corporibus animalium quae mouentur per se ipsa. In corpore enim. spherico nihil est depresso vel supereminens. sic inuenitur in corpore rectilineo. sed figura spherica plus distat a figura corporum animalium quae mouentur motu processiuo: secundum quendam elevationem et depressionem. unde et membra animalium in suis iuncturis sunt flexibilia ut sint apta ad motum processiuum: quia ergo oportebat quod totum celum et ipsa spera mouerentur motu circulari: et quod stelle non mouerentur motu processiuo rationabiliter factum fuit quod utrumque esset sphericum. scilicet. spera et stella: quia propter hoc quod celum est sphericum est aptum ad motum circulare. propter hoc autem quod stelle sunt sphericae: sunt incepte ad motum processiuum. unde non mouentur in circulis: sed manent delate per motum circuloz. **C** Potest autem hic esse dubitatio cum corpora sperarum non percipiuntur visu: eo quod sunt dyaphana. et posset dici quod stelle mouentur quasi in aere: quare hoc Aristoteles permittit inquirere. **C** Sed omnino quod multipliciter apparet ex his quae Aristoteles docet: esse in celo non solum corpora stellarum distincta: sed etiam sperarum. primo quod ex hoc ipso quod ostendit stellas non per se moueri hoc motu qui in eis apparet. Secundo ex ratione quam supra permittit: quia nulla esset ratio quare stella quae patitur minoribus circulis velociter moueretur: quod tamen haberet rationem superposito motu circuloz quia maior circulus realiter proprio motu velocius mouetur. Tertio quia Aristoteles in principio huius libri probauit esse aliquod corpus quod circulariter mouetur. motus autem stelle si per se moueretur absque ordine: esset processiuus et non circularis: quia non moueretur in eodem loco. Quarto apparet quod illud spatium in quo stelle mouentur non potest esse vacuum: eo quod impossibile est esse vacuum in natura: ut in quarto philosophorum probatum est: si vero sit plenum aliquo alio corpore quod non pertineat ad naturam stellarum: puta igne vel aere: hoc manifeste est inconueniens duplici ratione. primo quod non esset conueniens. ut idem esset locus corporum generabilium et corruptibilium. scilicet. ignis et aeris: et corporum incorruptibilium. scilicet. stellarum: cum diuersa corpora habeant diuersa loca naturis eorum proportionata. et quia non est rationabile quod corpora inferiora sint continua et corpora celestia sint adinuicem discontinuata. Relinquitur ergo quod totum illud spatium in quo stelle videtur moueri: est plenum celesti corpore. quod pertinet ad ipsas subas sperarum. Quinto etiam apparet ex hoc: quod sol et luna mouentur super circulos seinuicem intersecantes: quod apparet ex hoc: quod luna quicquid est australior quicquid borealior respectu circuli in quo sol mouetur. Manifestum est autem quod intersecationes duorum circuloz quod dicuntur nodi siue caput. et cauda: non semper sunt idem punctus: alioquin semper in eisdem punctis fieret eclipsis solis et lune: quae non potest contingere nisi luna in coniunctione vel oppositione existente: circa aliquem nodum predictorum. Si autem hec diuersitas accideret solummodo per motum lune sequeretur quod luna non moueretur circulariter sed secundum elasticam figuram: quod est contra naturam celestium corporum. Sic ergo patet: quod iste circulus lune habet suum motum: et eadem ratione circulus solis et aliarum stellarum. Est autem considerandum quod cum Aristoteles dicit non esse rationabile quod natura curauerit de animalibus: et quod corpora sic preciosa reliquerit: stellas non vocat animalia quia ut alexander dicit sensiuum constituit animalia. In celestibus autem corporibus si sunt animata non est virtus anime sensitivae sicut etiam neque nutritiua. unde non dicuntur animalia nisi eguocce: ex eo scilicet quod habent animam intellectiuam. Sed hoc simpliciter in commento suo nititur improbare: quia omne quod est honorabile magis est attribuendum celestibus corporibus quam terrenis. cum ergo sentire pertineat ad dignitates corporum: videtur

sonet leuiter loquitur. i. sine ratione sufficienti. et supflue
et hoc dicit quasi nulla utilitate ex huiusmodi sono sequē
re. s; magis maximo nocumēto vt patebit. et etiā nō ita se
habet veritas secunduz q; ex pmissis demonstrationibus
apparet. ¶ Deinde cū dicit.

¶ Videtur aut quibusdā necessarium esse tan
tis latis corporibus fieri sonū: quoniam et his
que apud nos neq; moles habētibus equales
neq; simili velocitate latis solis et lune. Adhuc
autem tantoꝝ multitudinem astroꝝ et ma
gnitudinem: latoꝝum velocitate tali latione:
impossibile non fieri sonum difficilem quan
dam magnitudinem.

¶ Inducit rationē pitagoricorū quoz erat p̄dicta sentē
tia. et p̄mo ostēdit quomodo pbabant q; corpora celestia
suo motu faciūt magnum sonū. Tria. n. sunt p̄ q; corpo
ra que apud nos mouētur: magnum sonum facere vident
tur. s. p̄ magnitudinē corporū que mouētur: et p̄ veloci
tate motus ipsoꝝ. et p̄ multitudinem ipsoꝝ: corpora au
tem que apud nos iūcta faciūt sonum: neq; habēt tātam
magnitudinis molem: neq; tam velocē motum: sicut sol
et luna et alie stelle. Quod p̄ partē ex his que sensu appa
rent: nā sol et luna qualib; die totum mūdum circūit: par
tem ex his que in astrologia mōstrantur de magnitudinē
bus eozum: et velocitate motus. Adhuc autem ad hoc fa
cit multitudo stellarum. multo igitur magis videtur q;
sol et luna et alie stelle suis motibus faciant maximos so
nos. ¶ Secundo cum dicit.

¶ Supponentes autem hec et velocitates ex
elōgationibus habere p̄sonātiāz rōnes armo
nicā fieri vocē latoꝝ in circuitu astroꝝ.

¶ Ostēdit quomodo pbabāt q; sonus eoz eēt armo
nicus: manifestum est. n. ex his que in musica traduntur q;
velocitas motus facit sonū suauē: tarditas motus facit
sonum graue: determinata aut p̄portio f̄m certos nume
ros acuti et grauis est causa armonie in sonis: sicut p̄por
tio duoz ad vnum facit dyapason. p̄portio triuz ad duo
q̄ dicitur sexquialtera facit dyapason. et sic de alijs. Ostē
sum est aut in p̄missis q; q̄to stella mouet in maiori cir
culo: tāto velocius mouetur. Tāto aut est maior circulus
in quo mouetur stella: q̄to in spha stellaz fixaz magis
distat a polo: in planetis aut q̄to magis distat a cētro. Et
iō f̄m p̄portionem elōgationum stellaz abinuicē: siue ē
a cētro: vel a polis p̄prehēdebāt fieri diuersitatem velo
citatū in motibus stellaz. et per p̄ns acuitatis et grauita
tis in sonis eaz. Inueniebāt aut elōgationem siue distā
tiam eē f̄m p̄portiones numerales: que faciunt musica
les p̄sonātiāz. Et iō dicebāt q; sonus astroꝝ que mouent
in circuitu: est armonic⁹: que vocabāt vocē p̄ hoc q; po
nebāt corpora celestia eē aiata. ¶ Deinde cū dicit.

¶ Quoniam autē irrationabile videtur nō co
audire nos vocem hanc.

¶ Ostēdit quomodo obuiabāt cuidam dubitationi. p̄
mo. n. ponit dubitationem. Cum. n. nos habeamus audi
tum quo nos sonum percipimus: videtur nō esse rationa
bile q; non audiremus tam magnam vocem si ex motu
astroꝝ pueniret. ¶ Scōo ibi.

¶ Causaz hui⁹ dicit esse genitis confestim ex
stere sonū: quare nō permanēt esse ad cōtrariū
silētiū. adinuicē enim vocis et silētiū esse di
indicationēz. Itaq; quemadmodum eris ma

leatoꝝibus propter cōsuetudinēz nihil videtur
differre: et hoibus idē accidere.

¶ Ostēdit quomodo huic dubitationi obuiabāt. Dice
bant enim hanc esse causam: quare hanc vocem nō audi
mus. q; statim cū nascimur coexistit nobis iste sonus. et iō
nō pōt nobis manifestari p̄ suum oppositū: quod est si
lētium. hec. n. duo. s. vox et silētium seipsis iuicem dyudi
cant et discernūtur: vnde accidit hominibus de sono cele
stiu corporū: sicut accidit malleatoꝝib⁹ eris q; p̄ cōsuetudi
nē q̄si nō sentiūt v̄riam soni et silētiū: eo q; aures eoz sunt
iplete huiusmodi sono. ¶ 3o ibi.

¶ Hoc aut quēadmodū dicitur ē p̄ 2o: alliciēter
qdē dicit et musice: ipole aut hunc b̄re modū.

¶ Nō enim solum nihil audire icōueniēs: de
quo soluedi assumit causam: sed et nihil pati si
ne sensu: excellētes enim soni destruūt etiā in
giatoꝝ corporū moles: puta qui tonitruū dis
sipat lapides et durabiliora corporū: tātis au
tē latis et sono p̄trāsehte ad eā que ferit magni
tudinē: multo magis necessariūz p̄rigere huc:
et valitudinē itolerabile esse violētie.

¶ Improbatur dictam respōsionem dicens: q; sicut ē p̄
diximus. hoc dicitur ab eis alliciēter. i. f̄m quādā pro
babilem rationem que allicit aures hoium: et musice. i. se
cūdum musicas rationes: s; nō f̄m veritatem. Imposs
bile. n. est q; hec hoc modo se habeāt. quia si corpora cele
stia facerēt sonos tam magnos: nō solum est icōueniens
q; nihil eozum audiat: quod ipsi soluere nituntur: sed
etiam icōueniēs est q; corpora inferiora nihil patiātur ab
illis sonis: etiam si eos nō sentiāt. Videmus enim q; soni
excellētes destruūt nō solum auditum aiālium: s; etiam
quedam corpora ianimata: sicut sonus tonitruū frāgit la
pides. et etiam alia corpora durabiliora sicut ferruz et edi
ficia. et alia huiusmodi. Quod quidem contingit nō ita q;
corpora inanimata patiantur a sono inquantūz est quod
dam sensibile per auditum: sed inquantum simul cu; so
no fit vebemēs percussio aeris. et motus ipsius: sicut phi
losophus dicit in. 2. de anima. Cuz igitur corpora celestia
que mouentur sint tam maxime quātitatis. et sonus eoz
si sit: oportet q; transcendat secūdum excessum sonūz to
nitruū: et quemlibet alium sonum secundum p̄portionē
magnitudinis corporū celestium: multo magis necessa
rium est q; sonus celestium corporū vsq; huc pertinge
ret. et q; esset intolerabilis fortitudo violētie illius: quā
infert in inferioribus corporibus. Etiam alio modo appa
ret q; eozum solutio non est sufficiens. quia p̄suetudo au
diendi magnos sonos non soluma ufert distinctionem il
loꝝum sonozum: sed etiam alioꝝ: sicut malleatoꝝes eris
nō possunt percipere alios sonos minimos. Unde si pro
pter consuetudinēz non possimus audire sonos celestiu
corporū pari ratione nec alios sonos audire possemus
Videtur autem vt simplicius dicit in commento susti
neri posse pithagore p̄sicio contra ea que hic Aris. dicit.
p̄mo quidez. quia potest dici q; sonus celestium corporū
nō sunt corruptiuū: sed magis conseruatiui et viuificatiui
sicut et motus celi: vt vita quedam omnibus existētibus
vt dicitur in. 8. phisicorum: similiter autez q; nos nō au
dimus sonos celestiu corporū. hoc non contingit pro
pter consuetudinē: sicut hic dicitur. quia pithagorici of
cunt pithagoram talem armoniam quādoq; audisse: qui
consuetus fuit eam audire: sicut et alij: sed hoc dicit acci
dere. quia nō omnia sensibilia sunt p̄portionata omni
bus sensibus: vt ab eis percipi possint: sicut multos odor

astrologie presig

res percipiunt canes: quos homines percipere non possunt. Et similiter potest dici quod soni illi non sunt perceptibiles humano auditui: nisi aliquis habeat sensus eleuatus: et deputatus: sicut habuit pitagoras: quibus dici possit: quod pitagoras non audiret huiusmodi sonum per species auditus. scilicet cognoscendo proportionem ex quibus illa armonia constituitur. Sed haec non videtur veritatem habere. primo quidem quod videmus quod licet corpora celestia sint causa vite: et precipue solis fulgor eius corrumpit visum nostrum: propter hoc quod eius proportione excedit. et eadem ratione sonus qui ex motu illorum corporum prouenit propter sui excessum nostrum auditum corrumpet. Secundo quod sicut intellectus est perceptiuus omnium intelligibilium: ita sensus est perceptiuus omnium sensibilium. visus enim omnium visibilium: et auditus omnium audibilium. Unde dicitur in 3. de anima: quod anima quodammodo est omnia secundum sensum: et secundum intellectum. Unde si esset aliquis auditus qui non esset perceptiuus cuiuslibet soni: aut oportet ret illum sonum equivoce dici: aut etiam talem auditus. Potest quidem contingere quod aliquod animal delectetur in aliqua specie sensibilis secundum aliquem sensum: secundum quem non delectatur in ipso aliud animal: sicut homo delectatur in olfactu in odoribus rosarum et liliorum. non autem alia animalia. et huiusmodi odores sunt prouidentes hominibus secundum se ipsos: alii autem animalibus non proueniunt: nec odores delectant canes nisi causa alimentum: sicut nec colores: potest etiam contingere quod aliquod animal non cognoscat secundum aliquem sensum differentiam alicuius sensibilis propter sensus debilitatem et sensibilis paruitatem: sicut homo qui est debilis olfactus: non potest cognoscere differentiam aliquorum odorum: puta aialium traseuntium quos cognoscunt canes: si tamen odores fuerint uehementes: etiam homines eos discernunt. similiter etiam quedam animalia secundum visum solis claritatem inspicunt: quam oculi nocturnorum ferre non possunt propter excellentiam eius: sed vitant eam: sicut visus excellens coloratum tanquam visus corruptiuum. Unde impossibile esset ex motibus celestium corporum prouenire sonos tam uehementes: et tamen non perciperentur ab hominibus: vel corrumpere eorum auditum nisi forte dicatur quod soni illi equivoce dicerentur. Quod videtur consonare positioni simplicium: qui videtur arguere Alexandrum dicentem: quod colores et si qua existunt celestibus corporibus tanquam accidentia et extrinsecus aduenientia eis insunt. contra quod ipse dicit. quod accidentia et extrinsecus assequentia in corporibus celestibus dicere inconuenientissimum existimat: cum habeant substantialem: et specificam virtutem. videbatur. n. quod quia corpora celestia sunt causa formarum substantialium in his inferioribus: nullum accidens in eis esse potest: et secundum hoc eius sensus non sit cognoscitivus nisi accidentium: sequitur quod nihil illorum corporum sentire possimus. Unde ipse dicit quod neque astra ipsa videmus: neque magnitudines ipsorum: aut figuras neque excellentes pulchritudines: sed neque motus: propter quem est sonus: sed velut illustrationem quandam ipsorum videmus talem: velut etiam solis circa terram lumen: non ipse sol videtur. Sed hoc est expressissime falsum. primo quidem quia Aristoteles dicit in 2. de anima quod non secundum quod aqua neque secundum quod aer dyaphanum est: sed quoniam est natura eadem in his utrisque: et in natura superius corpore. Et eadem ratione lumen quod est actus dyaphani: est eiusdem nature in inferioribus corporibus. et in celesti corpore. Si ergo in huiusmodi inferioribus corporibus sint accidentia sensu perceptibilia: pari ratione in corporibus celestibus sunt accidentia perceptibilia sensu. Adhuc figura et magnitudo sunt entia mathematica: quorum rationes sunt indifferentes in quocumque existant. Sicut igitur figura et magnitudo

inferiorum corporum sunt accidentia sensibilia. ita etiam et in celestibus corporibus. Item si hoc esset: periret omnis certitudo astrologice scientie: que procedit ex apparentibus secundum sensum circa corpora celestia. quomodo esset possibile quod motus celestium corporum esset eorum substantia cum sit quid imperfectissimum: sequeretur etiam quod idem esset in sole figura: lumen: et motus. cum vnus rei non sit nisi vna substantia. Unde patet omnino impossibile esse quod dicit. Nihil autem prohibet corpora celestia specificam virtutem habere. et tamen quedam accidentia in eis esse: nam in inferioribus corporibus sunt quedam accidentalia licet in eis sit virtus ad generandum sibi simile in specie. Deinde cum dicit.

Sed rationabiliter neque audimus: neque patientia videntur corpora violentam nullam passionem: propter non sonare. Similiter autem erit et causa horum manifesta: et testimonium dictorum nobis sermonum quod sunt veri. **Quod bitatum enim et faciens pitagoricos dicere fieri symphonia latorem nobis erit argumentum.**

Determinat veritatem. et primo proponit quod intendit. Secundo manifestat propositum ibi. **Quecumque quidem et.** Dicit ergo primo quod rationale est: quod non audimus sonum celestium corporum: et quod inferiora corpora nullam molestam passionem ab eis patiatur propter hoc quod nullus sonum faciunt. Similiter autem et perfecte manifestabit causa horum. scilicet quod non audimus sonos celestium corporum neque ab eis violentiam patimur: si testimonium acciperemus secundum veritatem primorum sermonum. scilicet quod stelle non mouentur per se ipsas. Illud enim quod erat dubium circa sermones pitagoricorum dicitur symphonia: id est consonantiam musicale ex motu celestium corporum fieri erit nobis argumentum quod stelle non per se mouentur. Deinde cum dicit.

Quecumque quidem enim secundum se ipsa feruntur: faciunt sonum et plagam. Quecumque autem in lato infixum sunt: aliter existunt: quem admodum in nauis partes non possibile est sonare: Neque rursus nauis si feratur in flumio.

Quamuis eisdem rationibus utique habebit dicere quod inconueniens: si non qui ferrur malus et pupis facit sonum multum tante nauis: aut iterum ipsa nauis mora. Quod autem in non lato fertur: facit sonum. In lato autem continue et non facienti plagam impossibile sonare.

Quare hic dicendum: quod si quidem ferebantur corpora horum siue in aeris multitudine expansa per totum siue ignis quemadmodum omnes necessarium facere super naturalis magnitudinem sonum. Hoc autem factum: et huc pertinere et perimere. Itaque quonia non videtur hoc accidens: neque utique animata: neque violenta feret latrone nullum ipsorum.

Manifestat propositum. et primo ex ratione sumpta ex causa effectiuam soni. Secundo ex causa finali ibi. Velut futurum. Dicit ergo primo quod quecumque corpora in his inferioribus secundum se ipsa localiter mouentur: faciunt sonum quantum faciunt plagam. id est aeris percussuram: sed quecumque corpora non mouentur secundum se ipsa: sed sunt infixa: aut quali tunc existit in corpore quod localiter fertur: talia non

26.

28.
54.

28.
55.

28.
56.

atq; hic qd p motum magnitudinis stellarum
ordinis planetarum

Liber

est possibile sonare: sicut homines qui sedent in naui non sonant naui mota: neq; partes nauis que sunt naui fortiter ifixe sonant ad motum nauis nisi forte propter debilitate iunctionis: vt cum nauis coquassatur: neq; etiaz videmus q; nauis sonu faciat: si fertur in fluuio currēti: ita tamē q; motus nauis nō sit per seipsum: sed soluz per motum aque. Si vō sit velocior motus nauis: q̄ motus aque: tunc iquātum diuidet aquaz: sonabit. Et tamē secunduz easdem rationes qbus pithagorici asserēbāt celestia corpora sonum facere: poterit aliquis dicere icōueniēs esse: si malus. i. arbor nauis et puppis cum habeat tātā magnitudinem nō faciāt sonum: vel etiam ipsa nauis cum mouetur in fluuio moto. Intelligēduz tamē est q; hic excluditur sonus qui oritur ex diuisione aque: nō autē sonus si quis sit ex diuisione aeris q̄tum ad partem nauis que aque superuenit quod precipue apparet: quando aer contra resistit per impulsu vēti: sed illud quod mouetur localiter per seipsuz: nō in aliquo corpore quod fertur: ita q; non faciat aliquam percussuram: impossibile est sonare.

Edicēduz est ergo q; si corpora stellarum p se mouerentur: siue in aeris multitudine: siue intelligamus aerem p totum mūdum diffusum: siue etiaz in multitudine ignis sicut omnes dicūt assignātes supremum locum iter corpora igni: necesse est q; faciant stelle suo motu sonum super omnem magnitudinem naturalis soni. Quod qdem si fieret sequerēt q; sonus ille vsq; buc ptingeret. et nō solum audiretur a nobis: sed et corrumperet corpora que sunt hic. Sed q; hoc nō videm⁹ oriri: nō est q; nulla stellaruz moueatur per seipsam: neq; motu violēto neq; motu qui sit ab aia. Non. n. possent moueri stelle per se ipsas: nisi facerēt diuisionem vel ipsarum sperarum celestium: vel aliquoz corporum celestium intermediorum. Ipse autem spere mouētur per seipsas: nec tamē aliquod corpus diuidūt. Unde etiam ex eorum motu nullus puenit sonus. Patet etiam q; per hoc quod philosophus hic dicit. Excludit imaginationem quorundam existimantium q; stelle nō mouentur in speris: sed in quibusdam corporibus medijs: puta aere vel igne: aut aliquo huiusmodi. **E** Deinde cum dicit.

Eclut futuruz prouidente natura: quoniā non hoc modo se habente motu: nihil vtiq; erit circa hunc locuz similiter habens. **Q**uoniam igitur sperica sunt astra: et q; non mouentur per seipsa: dictum est.

Ostēdit idēz ex causa finali. Ideo. n. natura nō dedit stellis motum per se. et per sequeas nec sonos ac si prouidisset q; nisi ita se haberet motus stellarum q; nō mouerētur per se: sed solum per motum speraruz: sequerēt hoc icōueniēs q; nihil in his inferiorib⁹ eēt similiter se habens quasi per aliquod tēpus in suo eē cōseruatum. Datur autē per hoc intelligi: sicut a. exāder notat q; Arist. hic sensit q; deus habz prouidentiam de his que sunt hic inferiorib⁹. nō enī pot nature attribui prouidentia fm q; est quedaz virtus in corporib⁹: s; solū per comparationē ad intellectum instruetem naturā. Ultimo autē epilogādo claudit dcm esse q; stelle sunt sperice figure: et q; nō mouētur per seipsas.

56. **E** ordine autem ipsorum quo quidem modo singula ponuntur: et hec quidem esse priora: hec autē posteriora: et quomodo se habent adinueniēti elongationibus: ex his q; circa astrologia considerentur: dicitur enim sufficienter.

57. **L**ectio. XV.

Postq; p̄ba determinauit de natura et motu stellarū hic determinat de ordine et situ eaz et maxime q̄tum ad planetas. Nam de stellis fixis manifestum est q; oēs sunt in suprema spera situare. Et circa hoc duo facit. primo ostēdit quid circa hoc naturalis a mathematico supponere debeat. et ostēdit qd circa hoc pprie ad considerationē naturalis ptineat ibi. Accidit autē et. Ostēdit ergo pmo q; de ordine stellarū quo modo singule sint dispositę: ita q; quedam sint priorē: et quedaz posteriorē. i. superiorē et inferiorē: et quo modo se habeāt adinuicē fm elongationē. i. q̄tū vna distet ab alia: considerādum est ex his q; dicunt in astrologia vbi de his sufficienter determinatur. hec enī nō possunt cognosci per p̄cipia naturalis p̄bie: s; per p̄cipia mathematica. i. per p̄portiones magnitudinum. dicit autē Anaximāder pmo inuenisse rōnem in magnitudinibus stellaruz: et distātuz eaz abinuicē: et a terra. ordinem autē planetaruz dicitur pmo pithagorici dephēdisse: q̄uis cū maiori diligētia et p̄fectiori sit considerata per p̄parcuz et p̄tolomeū. **E** Deinde cū dicit.

Accidit autē secundum rationem fieri vniuscuiusq; motus elongationib⁹ propter hoc quidem esse velociorē: hoc autē tardiorē. Quoniam enim supponitur extremam celi circulationem simplicem esse et velocissimam: aliorū autē tardiorē et plures: vnumquodq; enīz contra fertur celo secundum sui ipsius circulum: rationabile iam propinquissimo quidem simplici et prime circulationi in plurimo tempore pertransire sui ipsius circulum: maxime autē distanti in minimo: aliorū autēz semper in pluri. Distantiū autē in minori: propinquissimo enīz maxie p̄ualet. Distanti autēz maxie oīuz minime propter distantiā. In media autē: secundū rationēz tā distantię sicut et ostendunt mathematici.

Ostēdit qd circa hoc ptineat ad considerationem nālis. i. velocitas et tarditas in motibus eozū. dicit ergo q; rationabilr accidit q; motus quarūlibet stellarū fm p̄portionem elongationis earū a p̄ma spera. et a terra sunt velociorē et tardiorē. supponimus. n. tanq; sensu apparet q; suprema celi circulatio sit simplex: idest non p̄posita pluribus motib⁹. q; in ea nulla irregularitas apparet. et etiaz velocissima: vt p̄tē q; in breuissimo tēpore. i. spacio vnius diei circuit maximuz circulu et inētē totum. circulationes autē planetarum sunt tardiorē: et plures nō solum q; diuersoz planetaruz: diuersi sunt motus: s; etiaz q; motus vniuscuiusq; planete ex diuersis motibus constituit. vniuscuiusq; n. planetaruz fm p̄prium motū in suo circulo fertur in contrariū motus p̄mi celi large accipiēdo contrarietatem. Nō. n. in motibus circularib⁹ est pprie cōtrarietas: sicut in p̄mo habitū est: quādo. n. motus p̄mi celi sit ab oriētē in occidētē: motus planetaruz in p̄prie circulis fiūt ab occidētē in oriētē. vñ rōnabile est q; planeta q; est p̄pingssimus simplici. et p̄me circulationi contra quē fertur in suo circulo in plurimo tēpore pertrāseat p̄prium circulu: sic saturn⁹ in .30. ānis suū circulu pagit. planeta autē maxime distās a suprema spera. i. luna in minori tēpore pagit cursuz suū. i. in spacio vnius mēsis: vel minori. Inter alios at planetas p̄pingoz supreme sperę semp in maiori tēpore circulu suū p̄trāsit sicut iupiter in .12. ānis. Mars in duob⁹. venus: mercurius: et sol fere in āno. Et sic id quod magis dicitur.

nota hic diffin motu planetarum

56. 58.

stat a suprema spera in minori tempore pertransit suū cir-
culum. qz pma spera maxime pualet planete sibi ppingit
fimo. z ex hoc mot⁹ rarius fit tardior. Planete autem
maxime distātī minime pualet pp eius distātiāz. z iō mo-
tus rarius in eo est velocior. s. in luna. Intermedy autē
planete se habēt fm rationē distātie: sicut mathematici
ostēdunt. ita. s. qz superiores planete tardius mouētur in
suis pprijs motib⁹. S3 qz ad motū quo mouentur mo-
tu pmi mobilis: qz to sunt supiores: tanto velociores sunt:
vt supra habitus est. Uidef at ex hoc qd Arist. hic dicit qz
in corporibus celestib⁹ sit aliqd violētū: si motus planeta-
rū ppingoz supreme spere efficit tardior ex hoc qz pua-
let magis sup ipm motus pme spere: propter ppingtatez
si autē est ibi aliqd violētū: sequit qz mot⁹ illi nō sint sem-
piterne durationis: sic se habētes: vt Arist. vult. Nihil. n.
violētū pōt eē sempiternum: vt supra habitū est. Respō-
det igit ad hoc Alexāder qz violētia supreme spere facit
qdē in ppingozī planeta necessitatē tarditatis: nō tñ vio-
lētia: motus. n. illi celestes sunt fm intellectū z volūtatem
In motib⁹ aut volūtarijs nō est violētus fm volūtate ēt
si sint cū necessitate quadā. Est aut volūtas mouētis sup
pmi planetā ad hoc qz moueat suū mobile fm sequen-
tiam ad motuz superioris mobilis cui desiderat similari:
vñ nō sequit tarditatē illā motus pmi planete eē violen-
tam. S3 hoc totalr nō soluit dubitationē: ita vt saluē-
tur pncipia ab Arist. supposita: qui ponit qz corp⁹ mai⁹ ve-
locius moueat pprio motu: z naturali. Uñ si ille motus
quo planeta mouet in ppo circulo est pprius z naturalis
pns est qz spera superioris planete cū sit maior: velocius
moueat. pprio motu: s. n. et nō videt ordinis cōsequētia
seruari: si corp⁹ qd est remotius a terra immobili: ppinqui⁹
aut velocius motui pmi mobilis: tardius in suo pprio
motu moueat. Unde z alij dixerunt qz in celo nō est nisi
vñ mot⁹. s. quo totū celū reuoluit p motuz pmi mobilis
ab oriēte in occidētē: z qz ad hūc motuz superius corp⁹
est velocius mot⁹: nō solū qz ad magnitudinē circuli:
s3 et qz ad tēporis breuitatē. ita. s. qz superior spera in
minori tēpore pcurrat maiorē circuli. z ide est qz inferior
stella deficit a regrediēdo ad idē pūctū fm tēp⁹: nō qz in
rarium pmi motus moueat. Quod fm hoc saluat qz
ex hoc ipso qz superior planeta paz deficit ab attingente
pmi motu: inferior aut plus: superior planeta est velocior
z inferior tardior. z hoc qdē ptholomeus ostēdit si motus
planetaz rtingat fieri sup circulos eque distātes ab equi-
noctiali. z sup eosdē polos. Cuius rarius apparet plane-
tis declinatibus qz ad septentrionē qz ad meridiem.
Uñ magis videt qz hoc qz planete derelinquūt a pmo
motu sit fm aliū motum planetaz quo mouētur ab occi-
dētē in oriētem: qz fm solā deficiētiam a pmo motu fm
quā videt superior planeta tardius moueri. Duius autē
cām assignat Alexāder aliā pter eā quā hic assignat Az.
ex pualētia pmi motus. dicit. n. qz iō planeta superior in
maiori tēpore peragit circuli suū: nō pp tarditatē motus
s3 pp magnitudinēz circuli: pōt. n. id qd in minori tēpore
mouet eē velocius: vel eque velox: si maior sit excessus
magnitudinis quā ptransit: vel equalis qz excessus tēpo-
ris. S3 istud nō apparet in planetis. Cū. n. saturnus per-
agit circuli suū in. 30. ānis. luna vō quasi in mēse: oz qz p-
portio magnitudinis spere saturni ad sperā lune eēt fm
pportionē pdictoz tēporz: vel etiaz maior: quod nec hic
videt nec in alijs planetis. Unde dōm videt qz in vnuer-
so est duplicē naturā cōsiderare. s. naturam sempiternē p-
manētie que est maxime in substātis separatis. z naturā
gnabile z corruptibile: qz est in inferiorib⁹ corporib⁹. Corpo-
ra aut celestia cū sint media: vtroqz aliquatū participant
fm duos motus. Nā pmius motus qui est diurnus eā

sempiternē durationis in rebus. scds aut mot⁹ q est in cir-
culo obliquo ab occidente in orientem: est causa genera-
tionis z corruptionis: z aliaz trāsmutationum: vt p3 per
ph3 in. ii. metaphysice. Primū igitur mobile tanqz ppin-
quissime z nobilissime nature in substātis separatis h3
solum pmi motū qui ptnet ad naturā vniformitatis.
alia vō corpora celestia iquātū magis recedūt a substan-
tis immobilib⁹: appropinquādo subijs generabilib⁹ z cor-
ruptibilib⁹: aliqd participāt de motu illo q ptnet ad na-
turā vniformitatis. z tāto min⁹ qz to corp⁹ est superi⁹ z no-
bilius. Sic igit superior planeta. s. saturn⁹ minime h3 de
scdo motu pp nobilitatem sue nature. Unde hic motus
in eo est tardior. Luna aut ppter propinquitatem sue na-
ture ad corpora gnabilia z corruptibilia: plurimū partici-
pat de scdo motu: qui est in eavelocissimus. medy at pla-
nete medio mō se habēt. Nā iuppiter qui ē imediate sub
saturno: pagit circuli suū pprio motu circa. iz. annos.
Mars vō circa duos: sol venus z mercurius fere vnifor-
miter. s. per ānum. nec tñ oz qz sit pportio velocitatis fm
pportionē distātiāz. qz motus celestes nō soluz sunt nā-
les: s3 volūtarij. z pp finē desideratū. Et iō iquātuz mot⁹
illi sunt naturales. hoc cōiter in eis inuenit qz superiores
planete sunt tardioris motus. Inquātū vō mot⁹ eoz sunt
volūtarij: variat pportio velocitatis eoz in spālī nō fm
pportionē distātie: s3 fm id qd melius est. Uñ qz motus
yeneris z mercurij: quasi colligantur motui solis: vtpote
ei deseruiētes ad pductōez sui effect⁹: quasi vniformiter
cū ipso mouētur. Sic igit qd Arist. dicit qz suprema spera
plus pualet in supremum planetam. z min⁹ in remotum:
nō est fm aliquā coarctationē: s3 fm naturalez impressio-
nem iquātū. s. naturam superioris magis participat id
quod est ei ppinqui⁹: qz qd est ei remotius: sic igit sal-
uant pncipia Arist. Nā lz planete sit vterqz motus nālis
z diurn⁹: z q est in pprio circulo: tñ motus diurn⁹ est ei na-
turalis fm id qd est dignius in sua natura. Et iō solū fm
istū modum saluat pncipium Arist. qz corpus maius ve-
locius mouet: sicut z in boie in quo est natura sensitua z
intellectua dicim⁹ qz qz hō est dignior: tāto magis habz
de motu dignioris nature: scilicet intellectiue: minus au-
tem de motu indignioris. s. sensitue.

Figuram autem vniuscuiusqz astro-
rum: sperieam maxime vtiqz quis ra-
tionabiliter existimabit. Quoniam
eni ostensum est: quia non nata sunt
moueri per seipsa: natura autem nihil irratio-
nabiliter neqz frustra facit: palam quia z figu-
ram tales dedit immobilibus: que minime est
motua. Adinime autē est motua spera ppter
nullum habere organum ad motum: palaz qz
sperica vtiqz erunt mole. **Lectio. XVI.**

Ostē p3s determinauit de natura motus z
positione stellarū: hic determinat de figura
earum. Et circa hoc duo facit. pmo ostēdit
stellas esse figure sperice per rationem. scdo
per ea que sensibilib⁹ apparent ibi. Adhuc
autem similiter quidem rē. Dicit ergo pmo qz aliquis po-
test rationabiliter existimare figuram vniuscuiusqz stel-
le esse spericam: non solum propter hoc qz sunt de natura
celi: vt supra probauit: sed etiam quia supra ostensum est
qz stelle non sunt nate moueri per seipsas: s3 mouent mo-
tibus. circuloz suū sperarū: natura aut nihil facit irra-
tionabiliter neqz frustra. qz tota nature operatio est ordi-
nata ab aliquo intellectu propter finem operarum. Un-

corpora celestia hant duos motos

de manifestum est qd stellis immobilibus. i. que per se nō
 mouētur: dedit talem figurā que minime est apta ad mo-
 tum pgressuum. talis autē: vt supra dixit: est figura speri-
 ca ppter hoc qd nullum hz organum deseruiēs ad motuz
 pgressuum licet talis figura sit maxime apta ad motū
 circularem quo aliquid fmi totum nō mutat locum. Vñ
 manifestuz est qd stelle fmi molē sue magnitudinis sunt
 sperice figure. ¶ Uidetur autēz hec probatio nō esse cō-
 ueniēs: nam supra probauit Aristō. stellas nō moueri per
 seipsas ex eo qd sunt sperice figure: vñ cū hic pbet ecōtra
 qd sunt sperice figure p hoc qd sunt immobiles f3 seipsas: vi-
 det qd sit pbatio circularis. Respondet autē ad hoc Alexā-
 der qd ex hoc nullum sequitur icōueniens. quia Arist. pro-
 bauit stellas nō moueri per seipsas nō solū per hoc qd sunt
 sperice figure: sed etiam per quedāz alia media: et nō solū
 per hoc qd sunt fmi se immobiles. Obicit autē ptra hoc sim-
 plicius qd nō ipeditur ratio singularis demōstratiōis per
 hoc qd vtrāq; conclusio pluribus medijs ostēdit. ¶ Sed di-
 cendum est qd licet per hoc nō tollat rō circularis demō-
 strationis: tollit tñ icōueniēs qd ex circulari demōstratio-
 ne ptingit: vt. i. nihil manifestet. qz nō pōt aliqd manife-
 stari nisi per notū. Nō pōt autē idē eē notius et min⁹ notū:
 sed dū vtrāq; conclusio per alia media manifestat vna pōt
 sumi vt manifestatiua alteri⁹ ad ostēdēdū pvertibilita-
 tem conclusiōnū. ¶ Deinde cū dicit.
**¶ Adhuc autem similiter quidem omnia et
 vnum. Luna autem ostenditur per ea que cir-
 ca visum quoniam sperica. Non enim utique
 fieret crescens et deficiens plurimum quidem
 lunaris aut amphitritos similis aut dicotomos.
 Et iterum per astrologica: quia non utique
 essent solis eclipses lunulares. Itaque si qui-
 dē vnū tale: palā qz et vtiq; alia erūt sperica.**
 ¶ Ponit aliam rationem ad idē que sumitur ex his que
 sensibilibus apparent. et supponit qd omnia astra similiter
 se habēt sicut vnum. ostēdit autem de vno eorum. s. de lu-
 na per ea que sensibilibus vidētur qd sit sperice figure. et hoc
 quidem ostēdit dupliciter. pmo quidem per ea que com-
 munitur ab omnibus cōsiderātur. i. ex figuris quas luna
 mutat ex augmēto et decemēto fmi plurimū quidem an-
 nularis: vel nouacule habēs figuram: dicit autē luna di-
 chotoma fmi quosdam quādo est plena. qz tūc mēsem di-
 uidit in duo media. dicotomos dicit a diuisione in duo:
 s3 hoc repugnat ei quod infra dicitur: qd lunam vidim⁹ di-
 chotomam existētē subintrātem. martem. et occultatē
 fmi nigrum ipsius: exētem autem fmi clarum et luciduz.
 Et ex hoc patet qd dichotoma dicitur luna quādo superfi-
 cies eius que est versus nos in duas partes diuiditur. ita
 qd media pars ei⁹ est obscura media clara. et sic etiaz acci-
 pitur hoc nomen in libro sintbaseos prolomei translato
 de greco. Est ergo consideranduz qd Aristō. non facit hic
 mentionem de figura lune quam habet in principio: aut
 termino augmenti seu decemēti: sed solum de ea quaz
 habet cum crescit: aut diminitur. Semper enim cuz lu-
 na sit sperice figure: vnum eius hemisperiuz illuminatur
 a sole. et aliud remanet obumbratum: quando ergo luna
 est in coniunctione ad solem: totum superius hemisperiū
 quod directe a sole respicitur illuminatur a sole. ita qd in
 ferius hemisperiuz remanet occultatum. et tunc videtur
 luna nobis obumbrata et obscurata: paulatim autem lu-
 na recedente a sole superius hemisperium ab vna parte
 sua qua magis distat a sole desinit illustrari. et secundum
 eandem quantitatem incipit illustrari hemisperium in-
 ferius. et tunc videtur luna figura annularis. i. arcuosa. et

hoc procedit quousq; distet a sole fmi quadraturam cir-
 culi. i. secundum quartam partem circuli. et tunc videtur
 superficies eius que est versus nos ex media parte obscu-
 rata. et ex media parte clara: quod est eā esse dichotomā:
 postmodum autēz accedēs ad solis oppositionem in op-
 posito maior pars ei⁹ inferioris hemisperij eius incipit illu-
 strari a sole. et tūc dicitur amphitritos quousq; sit in oppo-
 sitione ad solem. Tūc enim totum hemisperiuz eius infe-
 rius illustratur a sole. et dicitur plena: postmodum vero
 paulatim in oppositum incipit deficere. et fit amphitritos
 quousq; distet secundum quadratāz partem: et tūc dicitur
 dichotoma quasi ex media parte clara: cui⁹ claritas post-
 modum durat vsq; ad coniunctionē. Sic igitur p3 qd in au-
 gmentō secundum plurimum luna est arcualis: seu lunula-
 ris aut amphitritos: sed soluz in augmentō est dichotoma
 et solum in decemēto: quādo. s. distat a sole secundū quar-
 tam partēz circuli. hoc autem nō ptingeret si luna nō eēt
 sperice figure. Manifestum est enim qd si superficies ei⁹
 que est versus nos esset tota plena: simul inciperet illustra-
 ri a sole: et nō successiue: et obscurari per p̄tinuū augmen-
 tum vel decemētū. Ex quo manifestū est qd h3 spericam
 tumozositatē per quā ptingit qd paulatim auget ei⁹ clari-
 tas vel obscuritas: qd nō ptingeret circa eas si eēt alteri⁹
 figure q3 sperice. et ostēdit idē per astrologicas observa-
 tiones: ex quibus manifestat qd eclipses solis sunt lunula-
 res. i. arcuales. Incipit. n. sol obscurari fmi arcualē figurā
 per interpositionē lune iter nos et solē: qd nō ptingeret nisi
 luna eēt sperice figure. Corpora. n. sperica seinuicē secant
 fmi arcuales sectiones: vt a meta. pbat. Sic igit si vnuz
 astz est tale. s. luna sequēs est qd oia et alia astra sint spe-
 rice figure. Quod qdēz fundat sup hoc qd oēs stelle sunt
 eiusdē nature. dicit aut auerrois in suo commēto qd sunt
 eiusdē nāe i spē ita qd oēs stelle sunt sicut idiuudia eiusdē
 spēi. Qd qdē manifeste est falsuz. pmo qdē qz si eēt eius-
 dē spēi haberēt eadē spēi operationes: et eodē effect⁹: sic
 p3 in oib⁹ reb⁹ naturalibus eiusdē spēi. et qz cū motus ce-
 lestium corporoz sint naturales: sequit qd oia corpora cele-
 stia haberēt vniformes motus: qd p3 eē falsum. Tum de
 planetis per p̄parationē adinuicē. Tū per p̄parationem
 ad stellas fixas. ¶ Tertio qz hoc repugnat p̄fectioni cele-
 stiū corporoz: p̄bauit. n. in pmo Arist. qd vniuersum est p̄fe-
 ctum: eo qd est vnū. Vñ. n. est in vna spē. Ex hoc. n. appa-
 ret qd p̄stat ex tota materia sue spēi. Vñ et hoc ad p̄fectio-
 nem celestiu corporoz p̄tinet qd sit vnū solū in vna spē. Vi-
 dem⁹. n. in inferioribus corporib⁹ multa idiuudia eē vni⁹
 spēi pp aliquā ipotetiā. Vel qz vnum idiuuiduum nō pōt
 semp durare. Unde o3 qd spēs p̄seruetur per successiōnē
 idiuiduoꝝ in eadē spē. Tum et qz vnū nō suscipit perfe-
 ctā operationē spēi: sicut maxime patz in hoibus: quozū
 vnus inuat ab alio in sua operatione: p̄tinet et magis ad
 p̄fectionē vniuscuiusq; multiplicatio speciez cum sit for-
 malis q3 multiplicatio idiuiduoꝝ cū sit mālis. Patz etiā
 ratione quam inducit esse ridiculosam. Dicit enim qd si
 essent diuersa corpora celestia diuersę species vnius ge-
 neris sequeretur qd corpora celestia eēt materialia. hoc
 enim multo magis sequitur si ponamus sicut ipse vult di-
 uersa corpora celestia esse sicut diuersa idiuudia vnius
 speciei. quia multiplicatio idiuiduoꝝ in vna specie fit
 per diuisionem materie: quamuis nō oporteat a corpori-
 bus celestibus totaliter materiam excludere. Non se-
 quitur etiam si corpora celestia habeāt materiam qd sint
 generabilia et corruptibilia: vt in primo habituz est. Sic
 igitur dicendum est qd corpora celestia sunt vnius natu-
 re secundum genus. diuersarum autem naturarum secū-
 dum speciem: figura autem sperica sequitur in eis natu-
 ram generis: sicut et motus circularis.

objectio

solu

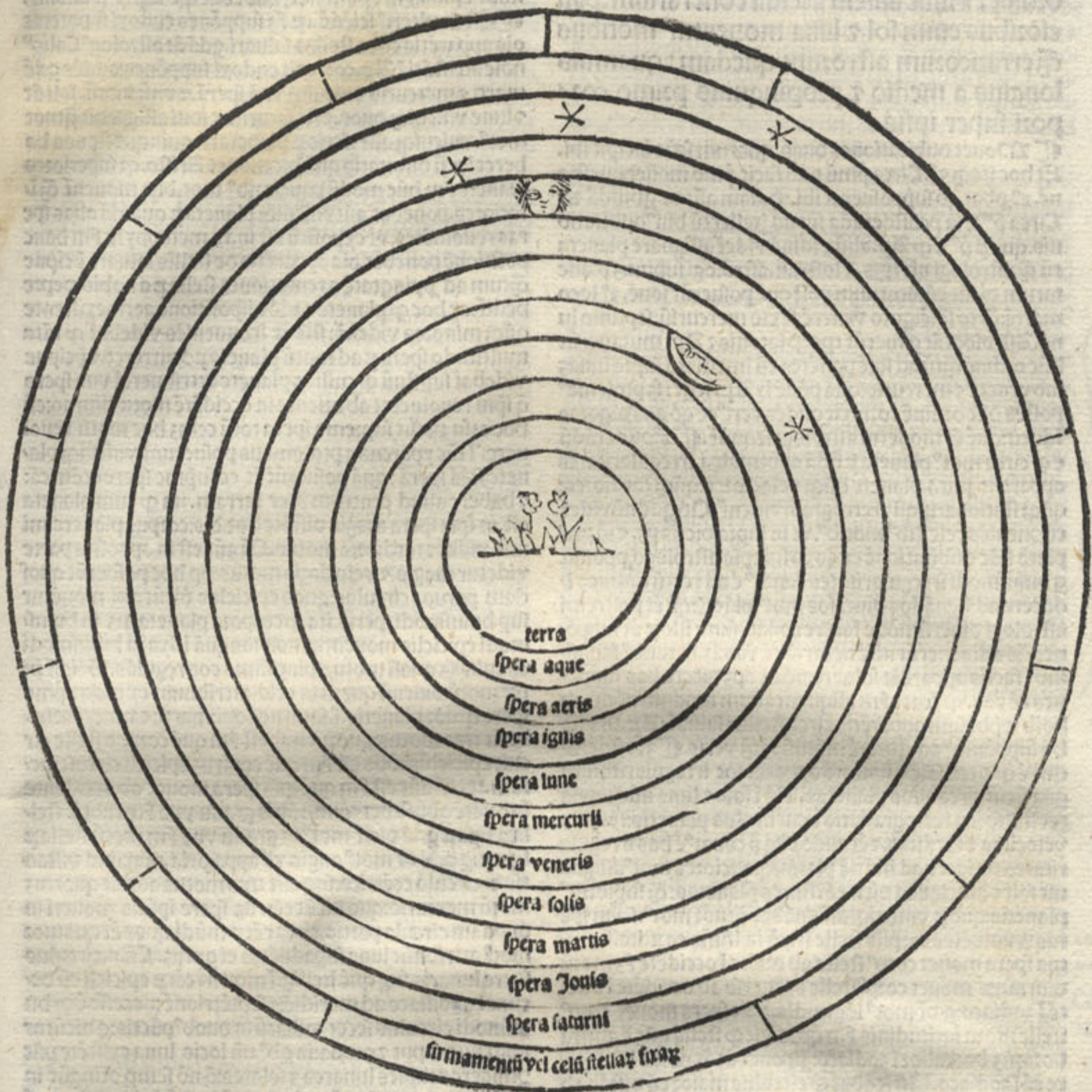
alia ob

solu

Luna dichotoma. i. plena
dicitur ab aliquibus

simil

vota

65.
60.

Abus autem dubitationibus entibus de quibus merito utique quilibet dubitabit tentandus dicere quod videtur dignus esse reputantes promptitudinem magis imputari verecundie quam audacie: si quis propter philosophiam stare: et parvas sufficientias diligit: de quibus maximas habemus dubitationes. **Lectio. XVII.**

ostendit determinavit philosophus de stellis ostendens earum naturam: motum ordinem et figuram. hic solvit quasdam dubitationes circa predicta. Et circa hoc duo facit. primo ponit questiones. 2º solvit eas ibi. Sed nos ut de corporibus etc. Circa primum tria facit. primo excusat se a presumptione tractandi has difficiles questiones. 2º movet eas ibi. Adhuc autem etc. 3º ostendit questionum difficultatem ibi. De his quidem etc. Dicit ergo primo. cum circa stellas sint dubitationes: id quod no-

bis videtur ita. scilicet quod nos dignus est omne quod promptitudo hominibus consideratis huiusmodi questionibus magis debeat imputari verecundie. id est honestati vel modestie quam audacie. id est presumptioni: sed debet ille qui huiusmodi dubitationes considerat diligere parvas sufficientias. id est parvas sufficientes rationes ad inveniendum de illis rebus de quibus habemus maximas dubitationes. et hoc propter desiderium: quod quis habet ad philosophiam: ut scilicet principia stent. id est sic permanent. **¶** Deinde cum dicit.

Adhuc autem multis existentibus talibus: non minime mirabile: propter quam quidem causam non semper plus distantia a prima latrone moventur pluribus motibus: sed intermedia plurimis. **¶** Rationabile utique videbitur esse primo corpore una latrone propinquissimum in minus moveri motibus: puta duobus: habitum autem tribus aut aliquo alio tali

ordine. Nunc autem accidit contrarium: paucioribus enim sol et luna mouentur motibus erraticorum astrozum quedam: quamuis longius a medio et propinquius primo corpori super ipsis.

Mouet dubitationes duas. quarum scda incipit ibi. Et hoc itaq; re. Circa pmu duo facit. pmo mouet questione. 2. pbat qd supposuerat ibi. Palam aut de qbusda re. Circa p^m tria pcosiderada sut ad intellectu hui^o dubitationis: quoz p^m e qd Az. aliu ordine videf assignare planeta ru qd astrologi nri tps. Nostri. n. astrologi supmu3 plane tarum dicut ee saturnum post que posuerut ioue. 3. loco martē: qrtō solē: qnto venerē: sexto mercuriū: septimo luna. Astrologi at q fuerut tpe Platonis et Az. mutauerut huc ordine qrtu ad solē ponētes eū immediatū supra luna3 subvenerē et mercurio: quā pōnē h Az. seqt: s3 ptoleme^o postea huc ordine correxit oñdes veri^o ee qd anaxagozas iducit: que et moderni astrologi sequūt. ¶ 2. consideradū e qd circa mot^o planetaz qda anormale. i. irregularitates apparent. put. f. planete qñq; velociores: qñq; tardiores: qñq; stationary: qñq; retrogradi vident. Qd qdē nō videf ee pueniēs celestib^o motib^o. vt in supra dictis pz. et iō pri^o plato hac dubitationē eudoxo sui tps astrologo pposuit q huiusmodi irregularitates conat^o e ad rectū ordine3 iducere ad signādos diuersos mot^o plāet3: qd et postremi astrologi diuersimode facere conati sunt: illoz at suppo nes q3 adiuenerut nō e necariū ee v3: s3. n. talib^o suppo nib^o factis appareat soluere: nō tñ op3 dicere has suppo nes ee v3. q: forte fm aliquem alium modum nōdū ab hoib^o pphēsum apparētia circa stellas saluat: Az. tñ vtiē h3 supponib^o ad qlitatē motuū tāq; veris. ¶ 3. consideradū e qd circa solē et lunā nō apparēt tot irregularitatum gñā sicut circa alios planetas. Nā i sole et luna nūq; apparet statio seu retrogradatio sicut in aly3 planetis: s3 soluz velocitas et tarditas. et et eudox^o: q p conat^o e has irregula ritates dirigere ad istātiā platōis: pauciores mot^o assigna uit soli et lune: quos dicit ee ifimos planetas: q3 supiorib^o planetis: quoz vnicuiq; assignabat qtuoz mot^o. f. fm spe ras reuoluētes corpus stelle ifixū in ifima eaz. ita. f. q p ma spera mouet corp^o stelle ab oriēte i occidentē s3 motū diurnū. 2. mouet corp^o stelle ecōuerso ab occidentē i oriē tē i zodiaco: q d^o mot^o lōgitudis. 3. at spera mouet corp^o stelle motu latitudinis fm qd rigit q stella qñq; e austra lior: qñq; borealior i zodiaco: pponēbat at polos h^o 3. spe re ee i zodiaco. Vñ seqbat qd circulus maior eq distā ab vtroq; polo trāsiret p polos zodiaci: ex quo ita videbat q planete s3 latitudis motū qñq; puenirēt vsq; ad polos zo diaci. qd tñ nūq; app3. vñ ponebat qrtā sperā q moueret stellā i h^o motu. ita q nūq; pueit ad polos zodiaci: soli at et lune nō attribuit motū h^o qrtē sperē: s3 appentiā eoz co nat^o e saluare solū ponēdo tres speras. pportioales pnis qbusl3 speris planetaz. Ita tñ q luna h3 maiorē motū la titudis q sol: sicut expositū e i. iz. meta. fm hac qd rōez hic Az. qōnē format. et dicit q cū mlta sint talia dubita bilia circa stellas minie vñ mirabile pp quā cāz n sp astra q plus distāt a motu pme sperē. mouent plib^o motib^o: sed itē media mouēt plimis. f. qñq; planete q s3 pōnē eudo xi mouēt qtuoz motib^o. rōnabile vtiq; ei ee vñ q p^o spera moueat vno solo motu: q astz ei ppiqsimū moueat pau cissimis motib^o: puta duob^o: bitū at. i. seqnter se hñs mo ueat trib^o: vñ quocūq; tali ordine pgrediat. S3 nūc acci dit triū s3 pōnē eudoxi. s3 que sol et luna mouēt paucio rib^o motib^o. i. sol trib^o qd qda stellaz erratiū q3 ponebat hre qtuoz mot^o: qñuis qñq; planete lōgius distēt a medio mūdi. i. terre et appropinquātes sē p corpi. i. sūme sperē ipi^o

i. sol et luna: fm opinionē q habebat tpe Az. et Platonis. ¶ Est at vlteri^o sciēdū. qz s3 suppones eudoxi n poterat ois apparētia circa stellas saluari. qdā at astrolog^o Calip^o noie ad istātiā Az. correxit eudoxi suppones: addēs qdē marti et mercurio vnicuiq; vnā sperā. et vnū motū. soli at et lune vnicuiq; duos. et sic saturno et ioui assignauit qtuoz mot^o. vnicuiq; aut iferioz planetarū quinq; et sic non ha beret locū dubitatio quā hic mouet Aristo. qz superiores planete fm huc modū pauciorib^o motibus mouent q3 i feriores. ponebat aut vnicuiq; planetaz quasda alias spe ras reuoluētes: vt expositū est in. iz. metaphysi. fm hanc positionē ponebat oia apparētia de stellis saluari pcpue qrtum ad ppingtatē et remotione3 stellaz a nobis depre hēdit: ex hoc qd planete eadē dispositione aeris existente qñq; minores vident: sile et iconueniēs videbat q tāta multitudo speraz ad motū planetaz occurreret. et pcpue videbat supfluū q cuilib3 planete attribueret vna spera q ipm reuolueret ab oriēte in occidentē motu diurno: cū hoc casu possit suprema spera totū celuz hoc motu reuol uere. Nūc yparcus et ptolemeus posuerunt vnicuiq; pla nete solā sperā: quā posuerut ee sūpme sperē ecētricā: et habere aliud centrum pter terram. ita q cum planeta est in ipsa spera magis distāte a nobis: corpus planete mi nus videt et tardioris motus. Cū aut est in opposita parte videtur magis et velocioris motus: pp hoc posuerut quos dam paruos circulos: quos epicyclos dicūt qui mouētur sup huiusmodi speris. ita q corpora planetaruz in huius modi epicyclis mouentur non tanquā ifixa in huiusmodi circulis: s3 quasi motu ppingssimo eos regulās. Si igit p ter motū diurnū quem in celo attribuunt ex motu pme sperē qtuoz planetis. f. saturno: ioui: marti: et veneri attri buūt tres motus: quoz vnus est fm quē corpus stelle cir cuit epicyclū: scdus est fm quē centrum epicycli circuit spe ram. terti^o aut est fm quē ipsa spera mouet ab occidente in oriētē qbuslibet cētum anis gradu vno fm motū stel laz fixaz qdā dicit mot^o in gradu vno fm motū stellaz fixaz: q qdē d^o mot^o augis vñ appagiri. i. maxime distan tie in circulo ecētrico: sup aut tres motus addūt quartuz motū mercurio: quo dicūt cētuz sperē ipsius moueri in quodam circulo paruo. circa cētuz mūdi: quos et quatuoz mot^o attribuit lune supaddētes ei qntuz. Cū. n. circulus sperē lunaris sup quē itelligit moueri cētuz epicycli cū de clinet a zodiaco ad meridiē: et septētrionē: necesse e q hu iusmodi circulus secet zodiacū in duob^o pūctis: q dicūtur nodi siue caput et cauda: in qb^o tñ locis luna existēte pnt rtingere eclipses lunares et solares: q nō semp rtingūt in eadē parte circuli. et iō ex hoc qntū motū in luna fm quē pdicti nodi mouent q dicit mot^o capitis et caudē: corp^o au tem solis nō dicūt moueri in aliquo epicyclo: s3 in suo ecē trico. Vñ attribuūt soli nisi duos mot^o. vnuz. f. quo corp^o solis mouet in ecētrico. et ali^o e mot^o augis quē attribuūt sperē solis: sicut attribuūt speris alioz planetarū: et sic pz qd vere fm hac positionē pcedit dubitatio quaz hic Az. mouet: nā fm hac positionē mercurius et luna q sunt infim planetarum habent plures motus: sol autem quē po nūt mediuz h3 paucissimos. aly vō planete medio modo se habent. ¶ Deinde cū dicit. ¶ Palam autem hoc de quibusdam etiaz vi su factum est. Lunam enim videm^o dicotbo mam quidem existentem: subintrantem autē3 astrozum martem: et occultatum quidem se cundum nigrum ipsius: exeuntem autem se cundum clarum et lucidum. ¶ Probat qdā qd supposuerat. i. ordine planetaz esse qualem dixerat. et pmo quidem pbat hoc qrtuz ad aliqd

primi nota

2 nota

3 nota

eudox^o p^o aly3 plane tis extra solē et lunā 4° mot^o assignabit

quattuor opito

Co. 61.

per id quod ipse viderat. et dicit quod ordo quorundam planetarum manifestus est etiam visu: dicit enim se vidisse quod luna dichotoma existens id est ex media parte illuminata subintravit stellam martis. nam ipsa est velocioris motus quam est mars. et luna secundum nigrum situm: id est secundum illam partem ex qua erat obscura occultavit martem: et quod mars exiit sub luna pertransiente ipsum secundum partem lune claram et lucidam. **C** Secundo cum dicit.

C Similiter autem et de alijs astris dicunt: qui dudum observaverunt ex pluribus annis egyptij et babilonij a quibus multas credulitates habemus de vnoquoque astrozum.

C Manifestat ordinem planetarum quantum ad alia per ea que alij viderunt: et dicit quod similiter de ordine planetarum aliorum dicunt se vidisse illi qui a multis temporibus retro talia observaverunt per multos annos. scilicet egyptij et babilony: quorum studium maxime fuit circa astrologia: ex quorum dictis habemus multas credulitates de vnaquaque stellaz. scilicet observationes eorum. **C** Deinde cum dicit.

C Et hoc itaque merito dubitabit utique aliquis: et propter quam causam in prima quidem latitudo tanta est astrozum multitudo: ut arithmetici eorum esse videatur omnis ordo. In alijs autem vnum solum singulare. Vno autem aut plura non videntur in eadem infixa latitudo.

C Mouet scilicet dubitationes. et dicit quod merito potest aliquis dubitare quare in prima sphaera que mouetur primo motu: est incerta tanta multitudo astrozum ut omnis ordo eorum videatur arithmeticoz esse: id est innumerabilium. Non enim potest numerus eorum comprehendi a nobis. In alijs autem inferioribus orbibus inuenitur singulariter vna sola stella: in quibus non videntur due vel plures de stellis erraticis infixe esse vni sphaere mobili. Est autem hic considerandum quod tempore Aristoteli non duz erat deprehensus motus stellarum fixarum: quas ptolemeus ponit moueri ab occidente in orientem super polos zodiaci quibuslibet centum annis gradu vno: ita quod tota reuolutio earum compleatur in 36. milibus annorum. Et ideo antiqui ponebant sphaeram stellarum fixarum esse primum mobile. et eius esse tantum vnum motum qui est motus diurnus. scilicet supposito motu stellarum fixarum. et motu diurno qui est motus sphaere supreme que est sine stellis. **C** Deinde cum dicit.

C De his quidem igitur querere bene se habet: et ad eam que ad plus intelligentiaz: et quidem modicas habentes causas et tanta elongatione distantes ab his que circa ipsa accidentibus: tamen ex his contemplantibus nihil irrationabile utique videbitur esse: quod nunc dubitatur.

C Ad id difficultatem harum questionum et dicit bonum esse inquirere de his dubitationibus. subdit autem. Et ad eam que ad plus intelligentiam refertur. Quam quidem litteram alexander dicit esse defectiuam. et est subintelligendum: quod ea que circa hoc excedunt nostram intelligentiam oportet magis suscipere quam amplius querere per nos ipsos. Non autem est consuetudo Aristoteli. quibus sit breuiloquus defectiuus locutionibus uti ut simplicius dicit. et ideo ipse sic exponit: quod de his bene se habet querere: sed hoc non ad quoslibet pertinet sed solum ad eos qui plus intelligunt. Averrois autem in suo commento exponit: sed hec ut intelligamus quod inquirere de his questionibus. et in se bonum est et etiam ad hoc est utile quod homo magis ac magis intelligat: qui. n. se exercitat circa intellectum difficultium. magis potest intelligere alia. ut dicitur in tertio de anima. Ista autem que

inquirenda sunt difficultatem habent. Quia modicus de causis eorum percipere possumus: et accidentia eorum magis sunt remota a cognitione nostra: quam etiam ipsa corpora elongentur a nobis secundum corporalem situm. Et tamen si ex his que dicuntur contempleremur harum dubitationum veritatem: apparebit non esse irrationabile: id quod inquirendo dubitabile videbatur.

C Sed nos ut de corporibus ipsis solis et solitarijs: ordinem quidem habentibus: inanimatis autem omnino perquirimus. Oportet autem tanquam participantibus existimare actionem et vitam: sic. n. nihil videtur preter rationem esse accidens.

Lectio. XVIII.

Remissis duabus dubitationibus: hic ad earum solutiones accedit. et primo soluit primam questionem. et secunda ibi. De dubitatione autem refertur. Circa primum duo facit. primo ostendit quid oporteat supponere ad hoc ut de facti soluat questionem primo motu. et ponit solutionem ibi. Uniuersaliter autem refertur. Dicit ergo primo quod ideo prima questio difficilis videtur: quia nos inquiremus de corporibus celestibus ac si essent sola corpora: habentia quendam ordinem. absque hoc quod sint animata: et sic videtur nobis quod debeat in eis esse ordo motuum: secundum ordinem numerorum. et secundum situm corporum. Sed ad hoc quod predicta soluat dubitatio oportet opinionem habere de eis: quod participent: non solum vitam quamcumque: sed etiam actionem: quod est proprium habitibus animarum rationalium: que agunt propter finem: tanquam habentia dominium sui actus et non agunt ex solo nature impetu: sicut omnia irrationalia. Hoc autem suppositum non videtur accidere: si multitudo motuum non procedat secundum corporum situm: quia magis est accipienda diuersitas motuum: et multitudo eorum: secundum habitudinem ad bonum finale: quod est principium in omnibus agibilibus: ut patet per philosophum in septimo ethicorum et 2. philosophorum. Et est attendendum quod quantum ad hoc non refertur: utrum potentia corpora celestia moueri a substantijs intellectualibus diuinitatis per modum anime: vel etiam separatis. Non autem est via solvendi: si mouerentur per solum nature impetum sicut corpora grauia et leuia. **C** Deinde cum dicit.

C Videtur autem optime quidem habenti existere: quod bene sine actione: propinquissimo autem per paucam et vnam: his autem qui longius per plures quemadmodum in corpore. Hoc quidem neque exercitatum bene habere. Hoc autem modicum deambulans: hoc autem et cursu indiget et lucta et pugna.

C Ponit solutionem et duo facit: quia primo premitit principia quibus manifestatur solutio: secundo principia applicat ad propositum ibi. Hoc igitur habet refertur. Circa primum duo facit. primo proponit principia ex quibus assignatur ratio: quare superiores planete mouentur pluribus motibus: primum autem mobile vno solo motu. et ponit principia ex quibus assignatur ratio: quare superiores planete mouentur pluribus motibus: inferiores autem paucioribus secundum suppositionem euclidi ibi. Iterum autem alteri refertur. Circa primum duo facit. primo ponit principium. et manifestat per exemplum ibi. Quomodo in corpore refertur. Dicit ergo primo quod in corporibus videtur illud corpus optime esse dispositum: quod non indiget aliqua exercitatione ad bonam habitudinem que dicitur euchia. In 2. autem gradu est corpus quod per modicam deambulationem esse: quod bonam habitudinem. In 3. autem gradu est corpus quod ad bonam habitudinem consequendam indiget multis exercitijs: puta cursu lucta et pugna. **C** Deinde cum dicit.

Celos esse animatos, quod Arist. 2. istius libri tradidit.

Lo. 62.

Iterum autem aliquando neque quanticumque laboranti hoc utique adhuc existet bonum: sed alterum aliquid.

Ponit principia per quae soluitur 2° per quodammodo: quare scilicet inferiores planete paucioribus motibus mouentur quam superiores. et per ponit principia. 2° adhibet exemplum ibi. Propter quod oportet putare etc. Circa primum tria facit. primo ponit eam quaedam gradum inferiorum tribus principibus iam dictis: et dicit quod inuenit in quarto gradu aliquid quod quibuslibet laboribus non potest perungere ad hoc: quod adipiscatur bonum perfectum: sed potest consequi quoddam aliud bonum minus perfectum bono: puta si aliquid corporis per nullum exercitium possit consequi perfecte bonam habitudinem sed per aliquod exercitium consequatur aliquid quantum meliorem dispositionem quam prius habebat 2° ibi.

63. **Est autem dirigere difficile aut multa aut multotiens: puta mirias astragalos chios iacere difficile: sed unum aut duo facile.**

Idest certificare aut multa aut multotiens: difficilius. n. est rectum se habere in multis quam in paucis. multitudo accipi potest vel secundum diuersitatem agentium: vel secundum diuersitatem actionum ordinatarum ad aliquid unum: ad quorum primum pertinet quod dicitur multa: ad secundum pertinet quod dicitur multotiens: maxime si actiones non sic fuerint. Ex quo apparet quod maioris virtutis est quod per multa potest. et ita non sequitur illud bonum. Tertio cum dicitur. Puta mirias: ponit exemplum de eo quod nunc dictum est. et primo quantum ad hoc quod dicitur multa: dicens quod difficile est iacere. id est proicere mirias astragalos. id est decem milia astragalorum quae sunt quaedam genera instrumentorum: alia scilicet habentur chios: quae est aliquid insulae graeciae: in qua sunt magni astrologi: facile est autem quod aliquis iaciat unum ex his vel duo. Tertio ibi.

Et iterum quando hoc quidem indiguerit huius gratia operari: hoc autem alterius: et hoc alterius: imo quidem aut duobus facile adipisci. Quanto autem utique per plura: difficilius.

Exemplificat quantum ad id quod dixerat multotiens: et dicit quod quantum ad operari aliquid huius gratia. et hoc alterius gratia. et illud adhuc alterius gratia. scilicet quod ad unum finem oportet peruenire per multas actiones ordinatas adiuuante. facillime est hunc finem adipisci: quoniam per unam vel duas actiones potest aliquis consequi finem: puta si aliquis emit equum ad hoc quod egerit et egerit adueniat ad locum aliquem: sed quantum ad finem peruenire per plures actiones: tunc hoc est difficilius: puta si non habeat pecuniam in promptu unum emit equum: unum oportet eam acquirere per operationem alicuius artificis: manifestum est igitur quod maior virtus requiritur et ex parte intellectus ordinatis et ex parte potentiae exequentis per plures actiones peruenire in finem: quam per unam vel pauciores actiones. Deinde cum dicit.

Propter quod oportet putare astrologorum actionem esse talem: qualis quidem animalium et plantarum. Etenim hic omnis plurime operationes: multorum. n. eorum quae bene possunt adipisci: ut et multa operentur: et aliorum gratia. Quod autem est ut optime habens nihil

64. **indiget actione: et enim ipsum quod cuius gratia.**

Actio autem semper est in duobus: cum et cuius gratia sit: et quod huius gratia. Aliorum autem animalium pauciores: plantarum autem parua quedam: et una forte: aut. n. unum aliquid est: quo sortietur utique: quemadmodum et homo: aut et multa dies praesentia sunt ad optimum.

Ponit exempla praemissa principum. et dicit quod propter praemissa: oportet existimare quod actio stellarum secundum multitudinem vel pau-

citatem motus earum: sit similis actioni animalium. et plantarum. videmus. n. quod in istis inferioribus: homo habens perfectam animae virtutem: habet multiplices operationes: quae potest multa bona adipisci. et multa potest operari non solum absolute: sed etiam secundum ordinem unum ad aliud: ut puta cum excogitat magnam seriem actionum ordinatarum in unum finem. Nec tamen propter hoc: homo est optimus in uniuerso. scilicet quod id quod est optimum in uniuerso. scilicet deus: nulla indiget actione quo ad adipiscendum proprium bonum. Non. n. habet aliquem finem extra se quem oportet adipisci per aliquam actionem: sed ipse est finis sui ipsius et omnium aliorum. Actio autem quae est propter finem semper in duobus consistit: cum oportet ibi considerari et finem: cuius gratia aliquid agitur: et id quod est ad finem: quod agitur gratia huius. scilicet finis: sed aialium propter hoc sunt pauciores actiones propter actiones intellectuales partium. Tunc quod in actionibus exterioribus habent determinatum modum praefixum sibi a natura sicut ymundo semper eodem modo facit nidum: sed plante habent forte unam operationem tantum. scilicet nutritiuam. et hanc parua. id est imperfecta respectu operationis sensitivae et intellectivae. Et huius diuersitatis ratio est: quod finis ad quem peruenit: vel est unum aliquid summum perfectum: puta ad quem peruenit homo. scilicet beatitudo: quam homo consequitur per multas operationes: aut sunt multa quae exiguntur ad perfectum bonum: ad quorum aliquod perungit plantae et aialia: per unam vel paucas operationes: puta ad beatitudinem perungit quaedam conseruatio vite: cognitio sensibilium: et ultimo apprehensio veritatis in qua consistit finalis beatitudo: et hanc solus homo consequitur. Conseruationem autem vite consequitur planta per actum nutritivae partium. aialia autem irrationabilia super homo consequuntur cognitionem singularium. Sic igitur per ex omnibus praemissis quibusdam ordinibus rebus. Nam in entibus est summum: quod habet perfectum bonum sine actione. 2° autem est. quod habet perfectum bonum per unum vel paucos motus: 3° autem est: quod acquirit perfectum bonum per multas operationes: sicut homo quartus gradus est: quod non potest recipere perfectum bonum nullo modo: sed acquirit aliquid praemium per paucos motus vel per unum tantum sicut aialia et plante. Relinquit autem ipsum esse quod nihil horum potest acquirere: et propter hoc non habet participare aliquem motum. Sic igitur quod aliquid omnino careat motu: potest dupliciter contingere. uno modo: quod est perfectissimum. Alio modo: quod est propinquum imperfectissimo. Quod autem aliquid habeat multas actiones vel motus contingit ex eo quod medio modo se habet. Deinde cum dicit.

Hoc quidem igitur habet: et participat optimo. Hoc autem attingit prope per paucos motus: hoc autem per multos: hoc autem neque participat: sed sufficiens ad prope extremo venire: puta si sanitas finis: hoc quidem utique semper sanum est: hoc quidem extenuatum: hoc autem currens et extenuatum: hoc autem et aliud aliquid operans currendi gratia: quare plures motus. Alterum autem non potest ad sanari peruenire: sed ad currere solum aut extenuari: et horum alterum finis ipsius. Adhuc quidem. n. illo sortiri fine optimo omnibus. Si autem non semper: melius erit: quanto utique propinquius sit optimo. Et propter hoc terra quidem totaliter non mouetur: propinqua autem paucis motibus. Non. n. attingunt ad extremum: sed usquequo possunt sortiri diuissimum principio: primum autem celum confestim sortitur per unum motum. Quae autem in medio primi et extremorum. Attingunt quidem: per plures autem attingunt motus.

Adaptat predicta principia ad praeposita. et dicit quod in or-

65.
66.